

SAAREMAA OOPERIPÄEVAD 2014

20.–27. juuli

Eesti esimene ooperifestival sündis 1999. aastal Saaremaa pealinnas Kuressaares. Festivali keskseks toimumispaigaks sai Lääne-Eesti populaarne turismiobjekt, keskaegne Kuressaare loss. Lossi aed ning kindlusemüürid moodustavadki paiga, kuhu on paigutatud ligemale 1800 vaatajat majutav suvine ooperimaja. Alates 2008. aastast korraldab Saaremaa ooperipäevi Eesti Kontsert ning festivali kunstiline juht on Arne Mikk. Festival teeb koostööd mõlema Eesti ooperiteatriga (Vanemuine ning Rahvusooper Estonia), aga ka ooperimajadega mujalt maailmast. Saaremaal on oma parimate lavastustega esinenud järgmised ooperitrupid: Black American Opera (Broadway), Läti Rahvusooper, Stanislavski ja Nemirovitš-Dantšenko nimeline Moskva Akadeemiline Muusikateater, Ankara Riiklik Ooperi- ja Balletiteater ning Moskva Helikon Opera, Thbilisi, Khuthaisi ning Bathumi (Gruusia) ooperiteatrid. Laval on olnud Gershwini "Porgy ja Bess", Mussorgski "Boriss Godunov", Offenbach'i "Hoffmanni lood", Reise'i "Rasputin", Rossini "Sevilla habemeajaja", Verdi "La traviata", "Maskiball", "Trubaduur", "Attila", "Rigoletto" ja reekviem, Puccini "Madama Butterfly", "Turandot" ja "Boheem", Mozarti "Figaro pulm", "Haaremirööv", Wagneri "Lendav Hollandlane", Donizetti "Lucia di Lammermoor" ning Puccini "Madama Butterfly".

Saaremaa ooperipäevadel on üles astunud Neeme Järvi, Eri Klas, José Cura, Karita Mattila, Anna Aglatova, Hibla Gerzmava, Matti Salminen, Jaakko Ryhänen, Jorma Hynninen, Ain Anger, Annely Peebo, Kristine Gailite, Mario Zeffiri, Carlos Moreno, Egils Siliņš, Johnny van Hal, Tatjana Anisimova, Paata Burtšuladze jpt. Sel aastal on ooperipäevade külalised Vanemuise teater ning Ukraina rahvusooper, külakostiks Tšaikovski "Jevgeni Onegin", Verdi "Don Carlos", Bellini "Norma" ning Lössenko "Natalka Poltaavast".

SAAREMAA OPERA FESTIVAL 2014

July 20–27

The first opera festival in Estonia was born in 1999 in Kuressaare, on the island of Saaremaa. Festival is held at the medieval Episcopal Castle of Kuressaare, the one of the best known West Estonian tourist attractions. The yard and walls of the castle are suitable for building up an opera house up to 1800 spectators. Since 2008, the festival is organised by Eesti Kontsert and the artistic director of the festival is Arne Mikk. The festival collaborates with both Estonian opera companies – Vanemuine Theatre and Estonian National Opera, as well with opera companies from abroad. By now the companies of Black American Opera (Broadway), Latvian National Opera, Nemerovitsh-Dantshenko Moscow Academic Music Theatre, Ankara State Opera and Ballet Theatre, Moscow Helikon Opera and opera companies from Tbilisi, Kutaisi and Batumi (Georgia) have presented their best productions in Saaremaa. The festival has presented the productions of Gershwin's "Porgy and Bess", Mussorgsky's "Boris Godunov", Offenbach's "The Tales of Hoffmann", Verdi's "La Traviata", "A Masked ball", "The Troubadour", "Attila", "Rigoletto" and Requiem, Puccini's "Madama Butterfly", "Turandot" and "La Bohème", Mozart's "The Marriage of Figaro", "Abduction from Seraglio", Rossini's "The Barber of Seville", Reise's "Rasputin", Wagner's "The Flying Dutchman", Donizetti's "Lucia di Lammermoor" and Puccini's "Madama Butterfly".

Soloists and conductors like Neeme Järvi, Eri Klas, Jose Cura, Karita Mattila, Anna Aglatova, Hibla Gerzmava, Matti Salminen, Jaakko Ryhänen, Jorma Hynninen, Ain Anger, Annely Peebo, Kristine Gailite, Mario Zeffiri, Carlos Moreno, Egils Silins, Johnny Van Hal, Tatiana Anisimova, Paata Burchuladze and many others have starred at Saaremaa Opera Festival. This year the main quests of the festival are Vanemuine Theatre (Estonia) and Ukrainian National Opera.

Austatud ooperisõbrad!

Jälle on käes juulikuu nädal täis hingeliigutavat muusikat, ajaloolist ilu ja meeleolukaid sündmusi nii suurtele kui ka väikestele: algavad seitsmendad Saaremaa ooperipäevad. Sel aastal pakutakse muusikasõpradele suurejoonelist valikut ooperiklassikast Ukraina rahvusooperi esituses. Kavas on Verdi "Don Carlos", Bellini "Norma" ja Mozarti "Reekviem". Lisaks sellele astub ooperisõprade ette Vanemuise teater Tšaikovski "Jevgeni Oneginiga". Kõlab mitmeid kontserte armastatud kodumaiste kollektiivide esituses alates Eesti Filharmoonia Kammerkoorist, Tallinna Kammerorkestrist kuni Estonian Dream Big Bandini. Taas saab Saaremaal kuulata rahvusvaheliselt kõrgelennulisi lemmikuid Ain Angerit ja Annely Peebot, lastegalal astuvad publiku ette nii Rahvusooper Estonia solistid kui ka mitmed teised tuntud artistid.

Kuressaare ooperipäevadest väljakasvanud Saaremaa ooperipäevad on kujunenud üheks olulisemaks ja suurejoonelisemaks festivaliks kogu Läänemere regioonis. Festival toob igal aastal kokku tuhandeid ooperihuvilisi nii lähiriikidest kui ka kaugemalt. Lisaks meeldejäävatele muusikaelamustele saavad külalised nautida Kuressaare ajaloolist atmosfääri 13. sajandist pärit piiskopilinnuses ning merelinna sarmi Kuressaare jahisadamas, gurmee-elamusi linna restoranides ja õdusates kohvikutes. Olen kindel, et kõik see kokku jätab suvisest Saaremaast kauni mälestuse. Täna festivali korraldamise eest SA Eesti Kontserdi meeskonda ja soovin kogu südamest meeldejäävat ooperinädalat!

Urve Tiidus
kultuuriminister

Dear opera lovers!

It is that time of year again. The time in July full of heart-warming music, beauty of our historical heritage and events both for children and their parents. The time of the seventh Saaremaa Opera Festival. This year the festival presents the great selection of timeless classics performed by Ukrainian National Opera- "Don Carlos" by Verdi and "Norma" by Bellini. Besides that Requiem Mass of Mozart will be performed and "Eugene Onegin" by Tchaikovsky will be interpreted by Vanemuine theatre. We are proud of our internationally acknowledged ensembles – the Estonian Philharmonic Chamber Choir, Tallinn Chamber Orchestra and Estonian Dream Big Band; and soloists of Estonian National Opera, Mr. Ain Anger and Mrs. Annely Peebo.

Rooted deeply in the tradition of Kuressaare Opera Days, the now Saaremaa Opera Festival has emerged into one of the biggest and influential music festivals in the region of Baltic Sea, uniting thousands of opera lovers from Estonia and abroad. Beside the musical events, the city of Kuressaare charms us with its historical atmosphere of the 13th century Episcopal castle and seaside harbour, with its gourmet-restaurants and cosy cafe-shops. I am sure; the memories of summer in Saaremaa will warm you all year long. And finally I would like to express my gratitude to the organising team of the festival SA Eesti Kontsert and wish us all the memorable week with opera music.

Urve Tiidus
Minister of Culture

Kallid ooperimuusika gurmaanid, tere tulemast Kuressaarde!

Head maailmatasemel muusikat mahub Kuressaarde ja Saaremaale väga palju. Kuressaare on linn, kus jätkub aastast aastasse ruumi terve hulga muusikažanrite ning -maitsete jaoks. Sündmusi jätkub nii noortele kui ka vanadele, popist džässini, kammermuusikast ooperini. Iga-aastane ooperinädal, eriti koos oma arvukate austajatega, on kõigi teiste kõrval aga midagi väga erilist. Festival ei ole ainulaadne ainult Eestis, vaid terves meie regioonis. Pakun, et ooperipäevad on üks neist sündmustest, mis on paljude aastate jooksul kujunenud meie linna suviseks visiitkaardiks. Kuressaare linnapeana olen tänulik Eesti Kontserdile ja paljudele teistele, kes on juba aastate jooksul selle festivali korraldamise meie saarel oma südameasjaks võtnud. Erilist tähelepanu ja tänu soovin avaldada ka meie selle aasta külalisesinejatele Ukraina rahvusooperist. Rõõm on, et keerulistele aegadele vaatamata saame nautida esmaklassilist muusikalist esitust. Kuressaare annab endast parima, et jätkata sellise väärika festivali toetamist meie kaunis linnas ka järgnevatel aastatel. Loodan, et lisaks kaunile muusikale saavad ooperifännid nautida suvise Saaremaa ilu ning külalislahkust.

Hannes Hanso
Kuressaare linnapea

Dear opera lovers, welcome to Kuressaare!

To the city where is always room for good music and world class performances. The city presents something to audiences from young to experienced, to all variety of tastes - from pop to jazz and from chamber music to opera performances. During the past successful years, the Saaremaa Opera Festival has gradually grown into the visiting card of the Kuressaare. I know the effort it takes to make things happen. And as the mayor of Kuressaare, I would like to present my gratitude to Eesti Kontsert and to all other dedicated organisers of the festival of many years. I would like to give my warmest welcome and appreciation to our guests from Ukrainian National Opera, who despite the tense times are able to fill our evenings with the performances of the highest level. City of Kuressaare is doing its best supporting the opera festival in our picturesque city. I sincerely hope that besides the musical programme, the festival guests have opportunity to enjoy the hospitality and beauty of the island of Saaremaa.

Hannes Hanso
Mayor of the City of Kuressaare

"Muusika on maailma südame hääl, ta on sõnatu laul."

See lause pärineb legendaarselt vene lauljalt Fjodor Šaljapinilt, kes lapsepõlves nähtud esimese ooperietenduse mõju kandis endaga kaasas kogu elu. "Kunstis on asju, mida ei saa sõnadega seletada. Ma arvan, et niisuguseid asju on ka religioonis. See ongi põhjuseks, miks kunstist ja religioonist võib palju rääkida, aga lõplikku selgust ei saa. Jõuad teatud piirini ja sa tead, et selle taga on veel tohutud avarused, ja kuigi tead, mis on nendel avarustel, ei suuda sa seda ometi seletada. Inimesel ei ole selleks sõnu. See ulatub juba tunnete piirkonda, mida väljendada sõnades ei saa."

Kuressaare piiskopilinnuse müüride taustal kõlab sellelgi suvel ooperimuusika, Saaremaa kirikutes saab kuulata Mozarti reekviemi ja eesti heliloojate kooriloomingut. Võõrustades kalleid kolleege Kiievist, mõtled tahtmatult sellele, et kuigi "Don Carlos" või "Norma" tegevustik viib meid ajas mitmeid sajandeid tagasi, on nende ooperite teravad poliitilised intriigid ning inimeste igavikuline püüe tõelise armastuse järele meie tunnete lähedane ka praegusel ajal – ilma ühegi sõnata. "Nataalka Poltaavast" aga näitab, millise värvi lisab kogu maailma ooperikunsti kõlapilti Ukraina rahva südame hääl.

Arne Mikk
kunstiline juht

"Music is the voice and wordless song of the heart of this world."

This sentence belongs to the legendary Russian bass Fyodor Chaliapin, who carried the childhood impressions of first opera experience in heart for the rest of his life. "There are things in life one cannot express with words. I think it is quite the same with religion as well. And that is why when discussing art and religion we are not able to reach a conclusion. We reach a certain border or borders, and even when knowing what lies behind them we are unable to express the inexpressible. We simply lack of words. The inexpressible can only be experienced."

Again the walls of Kuressaare Episcopal Castle will echo the sound of opera, the churches of Saaremaa will witness the music of Requiem by Mozart and choral works by Estonian composers. Today, hosting our colleagues from Kiev, I have to admit as many times before although the stories of Don Carlos and Norma will take us back in time, the constant political intrigue and human yearning for true love has remained the same. And the story of Nataalka, the proud girl from Poltava, gives a voice to the soul of Ukrainian heart.

Arne Mikk
Artistic director

P / Sun 20. juuli

14.00 Festivali avamine Arensburgi ooperikohvikus /
Festival opening at Arensburg Opera Cafe

20.00 Kuressaare linnateater / *Kuressaare City Theatre*
Kontsertetendus "DIIVA" / *Concert-performance "DIVA"*
Annaliisa Pillak (metsosopran / *mezzo soprano*)
Siim Selis (klaver / *piano*)

E / Mon 21. juuli

20.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*
Tšaikovski "JEVGENI ONEGIN"
Vanemuise teatri etendus / *Performance of Vanemuine Theatre*

T / Tue 22.juuli

16.00 & 20.00 Kuressaare Laurentiuse kirik / *Kuressaare St. Lawrence Church*
Mozart "REEKVIEM"
Eesti Filharmoonia Kammerkoor / *Estonian Philharmonic Chamber Choir*
Tallinna Kammerorkester / *Tallinn Chamber Orchestra*
Dirigent / *Conductor* Risto Joost

K / Wed 23. juuli

18.00 Kuressaare Kultuurivara / *Kuressaare Culture Centre*
"MUSTLASLAULUD" / *"GYPSY TUNES"*
Annely Peebo (metsosopran / *mezzo soprano*)
Christian Koch (klaver / *piano*)

18.00 Püha Jakobi kirik / *Püha St. Jacobs' Church*
Eesti Filharmoonia Kammerkoor / *Estonian Philharmonic Chamber Choir*
Dirigent / *Conductor* Risto Joost

20.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*
Verdi "DON CARLOS"
Ukraina rahvusoperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*

N / Thu 24. juuli

18.00 Nasva kultuurikeskus / *Nasva Community Centre*

Trio CONTEMP (Ukraina / *Ukraine*)

18.00 Karja Katariina kirik / *Karja St. Catherine's Church*

Eesti Filharmoonia Kammerkoor / *Estonian Philharmonic Chamber Choir*

Dirigent / *Conductor* Risto Joost

20.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*

Lössenko "NATALKA POLTAAVAST" / *"NATALKA FROM POLTAVA"*

Ukraina rahvusoooperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*

Hilisõhtu Kuressaare Kuursaalis koos õhtusöögi ning elava muusikaga

Late night dinner with live music at Kuressaare Kuursaal

R / Fri 25. juuli

18.00 Muhu Katariina kirik / *Muhu St. Catherine's Church*

Eesti Filharmoonia Kammerkoor / *Estonian Philharmonic Chamber Choir*

Dirigent / *Conductor* Risto Joost

20.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*

OOPERIGALA / *OPERA GALA*

Solistid, Ukraina rahvusoooperi ooperikoor ja sümfooniaorkester /

Soloists, opera choir and symphony orchestra of Ukrainian National Opera

Dirigendid / *Conductors* Mihkel Kütson, Mikola Djadjura

Hilisõhtu Kuressaare Kuursaalis koos õhtusöögi ning elava muusikaga

Late night dinner with live music at Kuressaare Kuursaal

L / Sat 26. juuli

18.00 Kuressaare Laurentiuse kirik / *Kuressaare St. Lawrence Church*

Pavlo Balakin (bass)

Jana Boiko (metsosopran / *mezzo soprano*)

Sten Lassmann (klaver / *piano*)

20.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*

Bellini "NORMA"

Ukraina rahvusoooperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*

Hilisõhtu Kuressaare Kuursaalis koos õhtusöögi ning elava muusikaga

Late night dinner with live music at Kuressaare Kuursaal

P / Sun 27. juuli

14.00 Kuressaare lossi ooperimaja / *Kuressaare Castle Opera House*
LASTEGALA / *GALA FOR CHILDREN*

P / Sun 20. juuli – N / Thu 24. juuli

Kuressaare muusikakool / *Kuressaare music school*
Meistrikursused lauljatele / *Vocal master courses*

Juhendavad / *Conducted by*

Ain Anger (Viini Riigiooper / *Vienna State Opera*)

Matti Pelo (Helsingi / *Helsinki*)

Eve-Riina Rannik (Dresdeni Riigiooperett / *Staatsoperette Dresden*)

Siim Selis (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia / *Estonian Academy of Music and Theatre*)

Osalejad / *Participants*

Mart Madiste (Eesti / *Estonia*)

Heldur Harry Põlda (Eesti / *Estonia*)

Edgar Tereping (Eesti / *Estonia*)

Säily Tuukka (Soome / *Finland*)

Penny Vallen (Soome / *Finland*)

Elli Vallinoja (Soome / *Finland*)

Andreas Väljamäe (Eesti / *Estonia*)

Jussi Vänttinen (Soome / *Finland*)

P / Sun 20. juuli kell 20

Kuressaare linnateater / Kuressaare City Theatre

"DIIVA" – kontsert, mida juhib tuju

"DIVA" – concert lead by the mood

Annaliisa Pillak (metsosopran / *mezzo soprano*) (vt lk / *see page 84*)

Siim Selis (klaver / *piano*) (vt lk / *see page 87*)

Lavastaja / Director Paavo Piik (Tallinna Linnateater / *Tallinn City Theatre*)

(vt lk / *see page 84*)

Etendus on ilma vaheajata, kestusega 1 h

Performed without intermission, duration 1 h

Richard Wagner (1813–1883)

"Unistused" / "*Dreams*" ("*Träume*", 1857)

Laul on kirjutatud Mathilde Wesendoncki sõnadele. Wesendonck oli Wagneri salaarmastus, kellega elu teda siiski täielikult kokku ei viinud. Laul räägib hinge täitvatest unistustest, mille kevadpäike õitena lumest välja suudleb, enne kui nood hauda vajuvad.

This song is set on the lyrics of Mathilde Wesendonck, once Wagner's secret lover. But they were never fully united in life. The song is about dreams that fill one's soul and of the spring sun kissing them before they die again.

Franz Liszt (1811–1886)

"Kolm mustlast" / "*Three gypsies*" ("*Die drei Zigeuner*", 1860)

Laul on kirjutatud Nikolaus Lenau sõnadele. Laul räägib rändurist, kes kohtab kolme muretu mustlast. Üks neist mängib viiulit, teine popsutab piipu ja kolmas magab magusalt.

The song is set on the lyrics of Nikolaus Lenau. It is a story of a traveller who meets three carefree gypsies. One of them plays violin, the other smokes pipe and the third one is peacefully asleep.

Gioachino Rossini (1792–1868)

Aaria ooperist "Itaallanna Alžiiris" / *Aria from the opera "The Italian girl in Algiers"* ("L'italiana in Algeri", 1813)

Aaria "Cruda sorte, amor tiranno!" peategelane Isabella on nutikas noor itaallanna, kes hätta sattudes teab, et naiseliku kavalusega suudab ta lahendada iga probleemi.

The main character of the aria "Cruda sorte, amor tiranno!" is a dexterous young woman Isabella who knows that all her troubles can be overcome with her feminine allure.

Giuseppe Verdi (1813–1901)

Aaria ooperist "Trubaduur" / *Aria from the opera "The Troubadour"* ("Il Trovatore", 1853)

Enrico Caruso on öelnud, et ainus, mida Giuseppe Verdi ooperi "Trubaduur" edukaks esitamiseks vaja läheb, on neli maailma parimat lauljat. Aarias "Stride la vampa" kirjeldab mustlasnaine Azucena üksikasjalikult oma ema surma tuleriidal.

Enrico Caruso has once said that all one needs for a successful performance of "The Troubadour" is four best singers in the world. In the powerful aria "Stride la vampa" the gypsy woman Azucena describes in detail the burning of her mother on the stake.

Georges Bizet (1838–1875)

Mustlaslaul ooperist / *Gypsy song from the opera "Carmen"* (1875)

Georges Bizet suri enne, kui tema ooper "Carmen" jõudis maailmakuulsaks saada. "Les tringles des sistres tintaient" jutustab Carmen kohtumisest kõrtsis sõbrannade Frasquita ja Mercédèsiga.

Georges Bizet died before his opera "Carmen" reached world fame. "Les tringles des sistres tintaient" brings Carmen together with her friends Frasquita and Mercédès in the tavern.

Henry Purcell (1659–1695)

Aaria ooperist "Dido ja Aeneas" / *Aria from the opera "Dido and Aeneas"* (1688)

"Kui mind mulda sängitatakse" ("When I am laid in earth") on selle Purcelli ooperi tuntuim aaria. Aeneas kohtub Kartaagos kuninganna Didoga ning nad armuvad teineteisesse. Kuid jumalate käsul tuleb Aeneasel lahkuda ning Dido võtab eneselt selles aarias elu.

"When I am laid in earth" is the best known aria of the opera. Aeneas meets with queen Dido in Carthage and they fall in love. But Aeneas must leave because of the Gods and in this aria Dido takes her own life.

Georges Bizet

Carmeni aaria samanimelisest ooperist / *Aria of Carmen from the opera of the same title*

Carmeni aaria jutustab väljakutsuvast armastusest. Carmen ilmub tubakavabrikus töötavate tüdrukute hulgast ja ning viskab provotseerivalt lilleõie Joséle.

Carmen's aria talks provocatively of love as she appears from among the tobacco factory girls and tosses a flower to Don José in a flirting manner.

NB! Kavas võib esineda muudatusi! /

There may be unforeseen changes in the program

Saagem tuttavaks – sopranid! Suured hääled laval ja elus.

Proovisaalides ja kohvikutes. Nende äratundmiseks pole vaja palju muud kui nende rõkkavat, kaugeleulatuvat häält kuulda. Kui kahtlusalune tunneb muret ruumi õhuniiskuse pärast, kannab kaela ümber spetsiaalset kaitsvat salli ja kaasas käekotti ennetavate, järelravivate ja holistiliste abivahenditega kurgu ja neelupiirkonna jaoks, siis oled ilmselt kohanud isendit!

Sopranid jagunevad mitmeks alaliigiks, kellel on oma kindlad tunnused. Dramaatilised sopranid peavad laval tihti surema. Koloratuursopranitel lastakse sageli mängida või teeselda hullumeelset. Metsosopranid on enamasti kas pahad naised ja intrigandid või mehed. Seejuures on huvitav, kuidas ooperilauljate lavaline roll kandub ka ellu. "See on seotud juba hingamise ja hääle kasutamise asendiga," ütlesid mõned. Nii võib kergesti jõuda tõdemuseni, et häälepaelte ehitus võib tingida inimese iseloomu.

Lauljaks õppimine võtab kuus kuni kümme aastat aega, hääle ärkamine hommikul võtab vähemalt kaks tundi, ühe ooperi proovid enne esietendust võtavad umbes kaks kuud ja kuninganna rollist välja tulemine pärast eesriide langemist võib võtta lõputult aega. Lauljate iseloomust räägib ka järgmine lugu. Ühe tuntud lauluõpetaja ja lauljanna tulevane mees läks naise kätt paluma. Naise ema oli samuti olnud lauljanna. Enne soostumist küsis äi: "Kas sa ikka tead, et lauljannade mehed pääsevad taevasse?"

Kuna lauljad laulavad mitmetes võõrkeeltes, mida nad tingimata ei valda, varitseb pidev oht, et sõnad lähevad meelest. Siin tuleb appi ebausk! Alati võib panna ööseks noodi padja alla. Või siis sõnaraamatu. Suurim oht varitseb aga siis, kui noot maha kukub – siis on ebaõnnestumine praktiliselt garanteeritud. Sellisel juhul aitab noodile peale istumine. Ohutusabinõudele vaatamata võib siiski aeg-ajalt ooperilavalt kuulda sõnu, mida ka Paabeli tornist lahkujad ei tundnud. Ptui-ptui-ptui!

Lauljate elu keerleb nende hääle ümber. Selle hooldamine on terve omaette teadus, kunst ja maailmavaade. Külmetanud lauljad jagavad järgmisi soovitusi, nt kuidas ravida kurku:

- juua kuuma piima sooda ja meega
- kuristada kurku soodavee või õliga
- juua kuuma tumedat õlut meega
- juua aniisiseemneid mee ja konjakiga
- juua kaneeli, ingveri ja nelgi segupulbrit vees lahustatult
- juua konjakit mee ja munakollasega
- panna heeringas kaelale, soovitavalt kogu ööks
- panna küüslauku ninna, kõrva, varba vahele

Kõige osavamad sopranid seovad omavahel kurgu ravimise ja ebausku diskursused. Nimelt võib praktikas selguda, et kõige turvalisem abivahend kurgule on süüa enne kontserdi algust alati ära üks roheline hernes või juua erilist porgandimahla. Teised inimesed üldjuhul segavad rituaale või toovad lihtsalt ruumi halba energiat. Sama käib ka lavapartnerite kohta.

May I introduce to you: the sopranos!

Big voices on stage and in life, in rehearsal rooms and cafes. In order to recognize them, one needs only to hear their roaring, distance-travelling voice. When that voice is heard worrying about the humidity of the room, is wearing a special protective scarf around her neck and carrying with her a handbag with preventive, aftercaring and holistic medications for the throat and faucal area, chances are you have probably encountered a specimen.

Sopranos can be divided into several subspecies that have their own specific features. Dramatic sopranos must often die on stage. Coloratura sopranos are frequently asked to portray or pretend madness. Mezzo sopranos are the femme fatale or intrigantes, or men. It is interesting to note how the stage role of opera singers is carried over to real life. Some would say: "It is to do with the position of breathing and specific use of vocal chords." But that would lead to the conclusion that the structure of one's voice can determine one's personality.

It takes six to ten years to become a singer, it takes two hours for the voice to wake up each morning, it takes two months to rehearse an opera before the premiere and it takes a lifetime to break character after curtain falls.

The following story illustrates the phenomenon of opera singers. The future husband of a famous Finnish singer and singing teacher went to ask for her hand. The mother of the singer had also been a singer. Before parting with his daughter the father-in-law said to the groom: "You do know that singers' husbands make it to heaven?"

As sopranos often sing in multiple foreign languages they haven't necessarily mastered, there looms the danger of forgetting the lyrics. Here the superstition helps. One can always place the score under the pillow for the night. Or a dictionary. But the greatest danger lies in dropping the music sheet onto the floor during rehearsals – then the failure is guaranteed. Indeed, sitting on top of the music sheet may help please the gods. However, despite all the precautions it might still happen that hissing words can be heard from the opera stage not known even in the Tower of Babel!

An opera singer's life revolves around her voice. Nurturing the voice is a science and art. The singers with a sore throat have recommended to:

- drink warm milk with soda and honey*
- gargle throat with soda water and oil*
- drink warm dark beer with honey*
- drink cognac with aniseed and honey*
- drink cinnamon, ginger and clove mixture dissolved in water*
- drink cognac with honey and egg yolk*
- place a herring on the neck, preferably for the whole night*
- place garlic into the nose, ear and between the toes*

The most skilful sopranos successfully mix the throat-healing and superstition discourses. For it may occur that the best medication for the throat is to eat one green pea before the concert or to drink a special carrot juice. Other people only disturb these rituals or bring bad energy into the room. This includes their partners on stage also.

E / Mon 21. juuli kell 20.00

Kuressaare lossi ooperimaja / Kuressaare Castle Opera House

"JEVGENI ONEGIN" / "EUGENE ONEGIN"

Pjotr Tšaikovski ooper kahes vaatuses / *Opera in two acts by Piotr Tchaikovsky*
Pjotr Tšaikovski ja Konstantin Šilovski libreto Aleksandr Puškini samanimelise
värssromaani põhjal / *Libretto by Piotr Tchaikovsky and Konstantin Shilovsky based*
on a novel in verse of the same name by Alexandr Pushkin

Ooperi esietendus / *Premiere: 17.03.1879, Moskva / Moscow*

Lavastuse esietendus / *Production premiere: 6.04.2013 Vanemuise teater /*
Vanemuise Theatre

Konstantin Stanislavski 1922. aasta lavastuse redaktsioon. Taastatud arhiivi-
materjalide põhjal. / *Redaction of Konstantin Stanislavsky's production of 1992.*
Reproduced based on archive materials.

Vene keeles, eesti- ja ingliskeelsete tiitritega /

In Russian with Estonian and English sidetitles

Kestus / *Time of performance* 3 h

Vanemuise teatri etendus / *Performance of Vanemuine Theatre (Estonia)*

Dirigent / *Conductor* PAUL MÄGI (vt lk / *see page* 82)

Lavastaja / *Director* DMITRI BERTMAN (Moskva / *Moscow*) (vt lk / *see page* 69)

Kunstnik / *Set designer* IGOR NEŽNŌI (Moskva / *Moscow*)

Kostüümikunstnik / *Costume designer* TATJANA TULUBEVA (Moskva / *Moscow*)

Valguskujundus / *Light design* ANDRES SARV, IMBI MÄLK

Koormeister / *Chorus master* PIRET TALTS

Inspisient / *Performance executive* ÜLLE TINN

Osades / *Cast*

Larina, mõisaproua / *lady of the manor* ANNALIISA PILLAK

(metsosopran / *mezzo soprano*) (vt lk / *see page* 84)

Tatjana, tema tütar / *her daughter* MARIA FONTOSH

(sopran, Rootsi / *soprano, Sweden*) (vt lk / *see page* 74)

Olga, Tatjana õde / *Tatiana's sister* JOVITA VASKEVICIUTE

(kontraalt, Leedu / *contra alto, Lithuania*) (vt lk / *see page* 92)

Filipjevna, njanja / *nanny* VALENTINA KREMEN

(metsosopran / *mezzo soprano*)

Jevgeni Onegin LINUS BÖRJESSON

(bariton, Rootsi / *baritone, Sweden*) (vt lk / *see page* 70)

Lenski ROLAND LIIV

(tenor) (vt lk / *see page* 80)

Vürst Gremin / *Count Gremin* MÄRT JAKOBSON
(bass) (vt lk / see page 75)
Rotnõi, Zaretski..... JAAN WILLEM SIBUL
(bass)
Triquet..... MEHIS TIITS (tenor)
Guillot, kammerteener / the valet GERMIN GHOLAMI

Talupojad, ballikülalised, mõisnikud, ohvitserid / Peasants, ballroom guests,
landowners and ladies of the manor, officers.

SISUSELETUS

Tegevus toimub maal Larinite mõisas ja Peterburis 1820. aasta paiku.

I vaatus

Augustikuine pärastlõuna Larinite mõisas. Mõisaproua ja hoidja Filipjevna (njanja) puhkavad väsitavast päevast. Õed Tatjana ja Olga musitseerivad. Saabuvad külalised – naabermõisnik Lenski koos sõbra Jevgeni Oneginiga. Lenski, lüürilise hingelaadiga noor poeet, on armunud rõõmsameelsesesse Olgasse. Onegini tõsine, ehkki üleolevalt ükskõikne hoiak avaldab sügavat mõju romantilise hingega Tatjanale. Kohtumine Oneginiga on Tatjanat erutanud, ta ei suuda uinuda. Kui njanja lahkub, otsustab Tatjana Oneginile kirjutada ning kõnelda avameelselt oma tunnetest. Saades Tatjanalt kirja, otsustab Onegin temaga kohtuda. Pealinna elust blaseerunud Onegin suhtub Tatjanasse heasoovlikult, kuid ei oska hinnata tema siiraid tundeid. Onegini sõnad tähendavad talle tütarlapseideaalide kokkuvarisemist. Tatjana nimepäevapidu Larinite majas. Koduõpetaja Triquet esitab Tatjanale pühendatud omaloodud kuplee. Igavlev ja tusane Onegin õrritab Lenskit, tehes komplimente Olgale, kuigi peab neitut tühiseks. Sõprade vahel puhkeb tüli, mis lõpeb duellikutsega Lenski poolt.

II vaatus

Lenski saabub kokkulepitud duellipaika. Onegini saabudes mõtlevad mõlemad leppimisest, kuid vaikivad. Duell lõpeb Lenski surmaga. Möödunud on mõned aastad. Tatjana on abiellunud hallipäise vürsti Greminiga, jõuka ja mõjuka aristokraadiga, ning kuulub nüüd pealinna kõrgemasse seltskonda. Onegin, kes on viibinud vahepealsetel aastatel välismaal, kohtab Gremini ballil oma üllatuseks Tatjanat. Nähes naist suursugune seltskonnadaamina, tärkab temas armastus. Jälleenägemine erutab ka Tatjanat. Kartes oma tundeid reeta, vabandab ta end külaliste ees ja lahkub peosaalist. Onegini kirju lugedes mõistab Tatjana, et ka tema tunded Onegini vastu ei ole kustunud. Onegin külastab Tatjanat ning räägib naisele oma armastusest. Väärikalt ja abielukohusele truus jäädes lükkab Tatjana Onegini armuavalduse tagasi.

ALEKSANDR PUŠKINIL (1799–1837) kulus värssromaani “Jevgeni Onegin” kirjutamiseks kokku seitse aastat – 9. maist 1823 kuni 25. septembrini 1830. Romaani tegevustik toimub kahekümnnendate aastate esimeses pooles, lahendus saabub 1825. aasta kevadel. See on viis aastat enne romaani tegelikku lõpetamist ja paar kuud pärast seda, kui Puškin kirjeldas seda, kuidas harutati lahti salaplaan, mis raputas Venemaad, katastroof, mida nimetati dekabristide ülestõusuks.

Tänase päevani ei ole päris selge, mil määral paigutas Puškin oma Onegini dekabristide ridadesse. Kuid on selge, et Oneginil on oma koht nende kirjanduskangelaste galeriis, keda nimetatakse n-ö kasututeks inimesteks ja keda sageli iseloomustatakse kui inimesi, kes kogeavad konflikti oma lääne-euroopaliku hariduse ja tingimuste vahel, mis valitsesid Vene miljöös, kus nad elasid. Seos dekabristidega on romaanis kahtlemata ilmne. Võtkem näiteks Tatjana prototüüp, kelleks oli kindlasti Maria Rajevsckaja, Puškini suur armastus 1820. aastal. Just tema oli see, kes 1825. aastal, vahetult enne ülestõusu, abiellus vürst Volkonskiga, endast 20 aastat vanema mehega, ja järgnes talle vabatahtlikult Siberisse, kuhu too mässu tõstmise eest eksili saadeti.

Samamoodi oli prototüüp tõenäoliselt ka poeet Lenskil, kelle loomisel oli eeskujuks Puškini koolikaaslane, dekabristist luuletaja W. Küchelbecker. Paljudel romaani tegelastel olid reaalsest elust võetud eeskujud, kes elustuvad Puškini romaanis, ja ilmuvad taas, nagu übermuutununa, Vene ühiskonna argipäeva. Kriitikud olid Puškini tähtsaima töö, ühe maailmakirjanduse tippteose vastu karmid, seda pigem seetõttu, et nad suhtusid kriitiliselt autorisse ja mitte töösse endasse. Negatiivsed arvustused ja õukonna kriitiline suhtumine ei suutnud vähendada imetlust ja armastust, mida lugejad Puškini vastu tundsid. Ootamatult hakkasid Peterburis ja Moskvast ning kõikjal Venemaal välja ilmuma tüüpilised Oneginid, kes ei matkinud oma kangelast mitte üksnes tuimuses, mille nad temalt elustiilina üle võtsid, vaid ka riietuses, mida nad kandsid. Samamoodi pidasid noored neiud end äkki Tatjanadeks – nad hakkasid uskuma armastusse esimesest silmapilgust, armastuskirjade kirjutamine ei olnud enam häbematu, pigem vaadati seda ühtäkki kui tundepeuhangut. Lenski saatust peegeldas samuti noorte inimeste eludes – sõnad, mida Lenski kasutas hüvastijätul, läksid moodi. Loomulikult sisaldab romaan veel paljusid kummalisi vihjeid, vastuseta fakte ja peidetud saladusi. Võib-olla mõjutas ka see heliloojaid, kaunite kunstide harrastajaid ja tantsijaid sellest teosest inspi ratsiooni saama.

1877. aasta mais pöördus ooperilaulja Jelizaveta Lavrovskaja PJOTR TŠAIKOVSKI (1840–1893) poole palvega luua ooper Puškini teose “Jevgeni Onegin” ainetel. Helilooja memuaaride kohaselt ei tundunud see idee talle alguses eriti hea. Tšaikovski meelest polnud romaani süžee piisavalt tugev, pigem banaalne – dändi lükkab tagasi noore maatüdruku armastuse, too kasvab suurilmadaamiks, nüüd püüab mees teda võrgutada, aga saab omakorda korvi. Samas seisnes romaan

tugevus tegelaskujude arengus, sotsiaalses tundlikkuses ning kirjanduslikus kauniduses. Pärast unetut ööd leidis Tšaikovski, et asi tasub siiski katsetamist, kiiresti lõi ta kavandi ja alustas muusika komponeerimist, mille lõpetas veebruaris 1878 San Remos.

Tšaikovski ja tema abiline libreto kirjutamisel, Konstantin Šilovski, kasutasid Puškini romaani algupäraseid värsse ning valisid kirjandusteosest just need stseenid, mis kajastasid kangelaste tundemaailma. Lisaks kirjutas Tšaikovski ise teksti Lenski arioosole esimese vaatuse esimeses stseenis ja suure osa vürst Gremini aaria sõnadest kolmanda vaatuse esimeses stseenis. Ooper on episoodiline, selles puudub järjepidev süžee, tegemist on valitud paladega Onegini elust. Seetõttu pani helilooja ooperi alapealkirjaks "lüürilised stseenid". Kuna aga algupärane lugu oli väga hästi tuntud, eeldas Tšaikovski, et publik täidab ise kõik lüngad. Sarnaselt oli teinud juba Puccini oma "Boheemis".

Tšaikovski muretses siiski, kas publik aktsepteerib ooperit, milles puuduvad traditsioonilised stseenide vahetused. Ta uskus, et see on võimalik üksnes siis, kui esitus on maksimaalselt lihtne ja siiras. Sellele mõeldes usaldas ta esmaettekande Moskva konservatooriumi üliõpilastele ja see toimus Nikolai Rubinsteini juhatusel 17./29. märtsil 1879 Moskva Väikeses teatris. Laiema publiku ees esineti 11./23. jaanuaril 1881 Moskva Suures teatris Enrico Modesto Bevignani dirigeerimisel ja seda lavastust saatis juba suur menu. Esiettekande Peterburi Maria teatris 19./31. oktoobril 1884 Eduard Napravniku juhatusel tõi lõpliku läbilöögi kõigepealt vene ja hiljem ka rahvusvahelisel laval.

Teos oli heliloojal algselt mõeldud kammerooperina, aga ta tegi ise sellest uue redaktsiooni just imperaatorlikele lavadele mõeldes. Algse variandi taastas Konstantin Stanislavski ja tänapäeval mängitakse mõlemat redaktsiooni. Konstantin Stanislavski (kodanikunimega Konstantin Aleksejev, 5./17. jaanuar 1863 – 7. august 1938) oli vene näitleja, lavastaja, teatrijuh ja teatriteoreetik. Stanislavski alustas lavategevust aastal 1877 asjaarmastajate näiteringis, juhtis aastatel 1888–1898 Moskva kunsti- ja kirjandusühingu draamatruppi. Aastal 1898 asutas ta koos Vladimir Nemirovitš-Dantšenkoga Moskva Kunstiteatri. Tema loodud nn Stanislavski süsteem on üle saja aasta olnud populaarne nii Venemaal kui ka terves maailmas.

Dmitri Bertman, lavastaja:

Sel aastal on Konstantin Stanislavskil kahekordne juubel – 150 aastat sünnist ja 75 aastat surmast. Kogu maailmas tuntud "süsteemi" looja jagas viimast kahtkümmet aastat oma elus draama ja ooperi vahel. Rahutul 1918. aastal juhtis ta Suure Teatri ooperistuudiot, ent alles neli aastat hiljem sündis lavastus, millest algas kaasaegse muusikalise režissuuri ajalugu. See oli "Jevgeni Onegin". Noored artistid mängisid kaasaegsetes kostüümides, orkestrit polnud, aga väga kiiresti

sattus lavastus mitmete teatrite lavale ja elab tänase päevani. See, mis 1922. aastal oli moodne, tundub tänapäeval retrona, nagu vana mustvalge foto. Ma taastasingi "Jevgeni Onegini" Stanislavski lavastuses kui retro. Peamine eesmärk polnud siiski ei tea mitmes kord ennistada tegevus Leontjevi kõrvaltänava kuulsas sammastega villas (D. Bertman peab silmas K. Stanislavski kodu, kus praegu asub tema majamuuseum), vaid käia sama teed mis Stanislavski 1922. aastal, uuesti näitlejatega läbi töötada iga misanstsseen tema meetodi järgi.

Ma olen "Jevgeni Oneginit" lavastanud seitse korda – Krasnodarist Stockholmini, iga kord lahendusi välja mõeldes, iga kord midagi uut ja veel uuemat leiutades. Pärast seitset lavastust tekib soov mitte midagi enam leiutada ja tagasi pöörduda vana hea traditsiooni juurde. Ei midagi peale lavastaja töö näitlejatega. Ei mingeid kunstlikke "toidulisandeid" ja "maitseparandajaid", pelgalt naturaalne "bioprodukt", ja et selle maitse oleks nagu lapsepõlves.

Etendus toimub Vanemuise teatri ja SA Eesti Kontsert koostöös

SYNOPSIS

The play is placed at the Larins' Mansion in countryside and in St Petersburg around 1820s.

Act I

One August afternoon at the Larins' Mansion. The Madame of the house and servant Filippyevna are resting from a busy day. Sisters Tatiana and Olga are singing.

Guests arrive – Lensky from the neighbouring mansion with his friend Eugene Onegin. Lensky, a starry-eyed young poet, is in love with joyful Olga. Serious yet arrogantly indifferent attitude of Onegin makes him very attractive to a romantic girl like Tatiana.

The encounter with Onegin has left Tatiana restless, she cannot fall asleep. When Filippyevna leaves, Tatiana decides to write to Onegin and admit her love for him. Upon receiving a letter from Tatiana, Onegin decides to meet her. Onegin, the man jaded with metropolitan life style is nice to Tatiana but cannot really grasp her sincere feelings. Onegin's words make the world of a young girl's ideals come crumbling down. Tatiana's name day celebrations at the Larinas' Mansion. Lensky has invited Onegin to the party with him. Onegin is clearly bored with these country people and their provincial sensibilities. He finds it entertaining to tease Lensky with complimenting Olga. This turns into a quarrel and Lensky ends up challenging Onegin to fight a duel.

Act II

Lensky arrives at the location as agreed. When Onegin arrives, both of them feel remorseful but remain silent. The duel ends with Lensky's death. Several years have passed. Tatiana has married an aged Prince Gremin, a wealthy and powerful aristocrat, and is now part of the capital's highest society. Onegin has been living abroad these years and is most surprised to meet Tatiana at the ball. Upon seeing her as a noble lady of society, she falls in love with her. Onegin has written Tatiana several letters expressing his love. Tatiana realizes that she still has feelings for him. Onegin visits Tatiana and he tells her passionately about his love. Tatiana remains dignified and true to her matrimonial vows and rejects Onegin.

Director Dmitry Bertman:

This year Konstantin Stanislavsky has two anniversaries – 150 years from birth and 75 from death. The man known worldwide for his “system” spent last twenty years of his life swinging between opera and drama. During the restless 1918 he ran the Opera Studio at the Bolshoi Theatre, but only three years later it was the time for the event that marked the beginning for the contemporary musical production – it was “Eugene Onegin”. Young actors played in contemporary costumes, there was no orchestra and it quickly spread to the stages of many theatres and is still alive to this day.

What was contemporary in 1922 is retro today, like a black and white photograph. I reproduced Stanislavsky's “Eugene Onegin” as a retro production. It wasn't my goal to yet again stage the scenes at the famous villa in the Leontiev alley (D. Bertman means K. Stanislavsky's home, which is now his historic house museum.), but to retrace the path that Stanislavsky had taken in 1922; to once again work through every mise en scene with the actors just as Stanislavsky had done.

I have directed Eugene Onegin seven times already – from Krasnodar to Stockholm, every time coming up with new solutions, inventing something new again and again. After seven productions you want to invent no more and just turn back to good old traditions. Nothing more than just pure directing and working with actors. No more artistic “additives” and “flavour enhancers”, just an all-natural “bio product”, just as it tasted in the childhood.

In collaboration with Vanemuine Theatre and SA Eesti Kontsert

T / Tue 22. juuli kell 16.00 ja 20.00

Kuressaare Laurentiuse kirik / Kuressaare St. Lawrence Church

Wolfgang Amadeus Mozart "REEKVIEM" / "REQUIEM MASS"

Lilia Grevtsova (sopran, Ukraina / *soprano, Ukraine*) (vt lk / *see page 75*)

Angelina Švatška (metsosopran, Ukraina / *mezzo soprano, Ukraine*)

(vt lk / *see page 88*)

Oliver Kuusik (tenor, Rahvusooper Estonia / *Estonian National Opera*)

(vt lk / *see page 78*)

Ain Anger (bass, Viini Riigiooper / *Vienna State Opera*) (vt lk / *see page 68*)

Eesti Filharmoonia Kammerkoor / *Estonian Philharmonic Chamber Choir*

(vt lk / *see page 73*)

Tallinna Kammerorkester / *Tallinn Chamber Orchestra* (vt lk / *see page 89*)

Dirigent / *Conductor* Risto Joost (vt lk / *see page 76*)

Wolfgang Amadeus Mozart "Reekviem" (1791)

I Introit: Requiem

II Kyrie

III Sequentia

Dies irae

Tuba mirum

Rex tremendae

Recordare

Confutatis

Lacrimosa

IV Offertorium

Domine Jesu

Hostias

V Sanctus

VI Benedictus

VII Agnus Dei

VIII Communio

Et 1791. aasta sündmusi paremini mõista, on kasulik teada WOLFGANG AMADEUS MOZARTI (1756–1791) elu olulisi mõjutajaid. Kahekümne kuue aastane Mozart abiellus 1782. aastal Constanze Weberiga ning vaid üheksa aastat hiljem, toona vaid kolmekümne viie aastane geenius suri. Paaril oli kuus last, kellest viimane, Franz Xavier Wolfgang (1791–1844) sündis vahetult enne isa surma. Mozarti lastest vaid Franz ning tema vend Karl Thomas (1784–1858) jõudsid täisealisteks kasvada. Kuid kahjuks surid Karl ja Franz lastetult, Mozarti lesk abiellus George Nisseniga ning kuulsa perekonna nimeliin katkes.

Rääkides Mozarti reekviemi sünniloost, tuleb kõigepealt tutvustada krahv Franz von Walseggi (1763–1827). Jõukas, harrastusmuusikust aristokraat oligi mees, kes oma varalahkunud naise mälestuseks Mozartilt leinamissa tellis. Krahv Walsegg oli tuntud "variautorite" kasutaja, kes kopsaka rahasumma eest tunnustatud heliloojatelt teoseid tellis ning kinnistel seltskonnaüritustel neid endaloodute pähe esitas. 1791. aasta varasuvel ilmus Mozarti Viini korteri ukse taha "hall käskjalg", kes heliloojale allkirjastamata teatise edastas. Kirja autor tutvustas end anonüümseks jääda sooviva isikuna, kes lahkunud kallima mälestust jäädvustada soovib. Ning kuna tellija ei seadnud sündiva heliteose vormile piiranguid, valis Mozart selleks traditsioonilise katoliikliku ladinakeelse leinamissa "Commemoratio omnium fidelium defunctorum" (kõigi truude lahkunute mälestuseks). Mozarti nägemuses oli sündiv leinamissa pigem liturgiline kui kontsertteos.

Reekviemi komponeerimise käigus süvenesid nii Mozarti tervisehädad kui ka emotsionaalne tasakaalutus. Constanze on meenutanud oma abikaasa sõnu kuus kuud enne surma: "Ma suren! Keegi on jootnud mulle *aqua tofanat* (arseeni, plii ja belladonna mürgisegu), välja arvestanud minu täpse surmaaaja ning selleks reekviemi tellinud. Ma kirjutan seda ju iseendale!" 20. novembril 1791 tundis Mozart end nii halvasti, et heliloojal tuli komponeerimist jätkata juba tõvevoodist. 4. detsembril kell 14 laulis surmavalt haige Mozart koos abikaasa ning tema õe ja kahe tuttava laulja abil ette kogu selleks hetkeks loodud reekviemi materjali, kuni "Lacrimosa" osani. Varsti pärast seda kaotas Mozart meelemärguse ning suri 5. detsembri hommikul. Tõenäolisem ja enim argumenteeritud helilooja surma põhjus oli Viinis tol ajal levinud reumaatiline palavik ning selle tüsistused. Väited, mis kinnitaksid Antonio Salieri väidetavat osalust Mozarti surmas, ei ole kinnitust leidnud. Pigem on tegu Aleksander Puškini 1830. aastal kirjutatud Mozarti ja Salieri vahelisi suhteid lahkava näidendi ning Miloš Formani mängufilmi "Amadeus" (1984) loodud kunstilise vabadusega.

Mozart maeti Viini Püha Markuse surnuaiale nimetusse ühishauda. Väidetavalt ei külastanud helilooja lesk abikaasa hauda mitte kunagi. Kuid Mozarti surm ei olnud veel reekviemi sünniloo lõpp. Mozarti kirjade ning märkmete uurijad väidavad, et nii Mozart kui ka Constanze teadsid, kes oli reekviemi salapärase tellija. Pidevas rahahädas paar võttis alati vastu nii palju tellimusi kui võimalik ning nad otsustasid ka seekord mängu kaasa teha. Mozart oli reekviemi kavandades jätnud enesest hulga märkmeid, mille alusel asus rahahädas lesk töö lõpuleviijat otsima. Constanze pöördus Joseph Eybleri poole, kes aitas taastada puuduva orkestratsiooni (kuni osani "Confutatis") ning on "Lacrimosa" vokaalpartiide autor, teose viis lõpule Mozarti ainsaks õpilaseks peetav Franz Xaver Süssmayer (1766–1803). Kui reekviem oli valmis ja tundmatule tellijale üle antud, järgnesid aastad täis segadusi teose autorsuse osas. Lõpuks sai Constanze oma tahtmise, nõudis tagasi Walseggile edastatud partituuri ja selle autoriõigused ning müüs Mozarti teoste kirjastusõigused kirjasta Johann Andréle. Mozarti "Reekviemi" esimene

trükiversioon ilmus 1802. aastal ning Süssmayeri kui kaasautori nime kasutatakse avalikult alates 1827. aastast. Nii krahv Walseggile kuulunud partituur kui ka Mozarti käsikiri ja märkmed on hoiul Viini rahvusraamatukogu arhiivis.

Kontsert toimub koostöös Tallinna Filharmoonia ning Eesti Filharmoonia Kammerkooriga.

To understand better the events of 1791 it is important to understand other critical events in WOLFGANG AMADEUS MOZART's (1756–1791) life. In 1782, at the age of 26, Mozart married Constanze Weber in Vienna. Nine years later, Mozart died at the age of 35. Before his death, Constanze gave birth to their sixth child Franz Xavier Wolfgang. Franz was only the second child, along with Karl, to survive. Unfortunately, Karl and Franz both died before having legitimate children to carry on the Mozart family name. After Mozart's death, Constanze married George Nissen.

The story begins with Count Franz von Walsegg, who commissioned a requiem mass for his wife Anna. Walsegg was known for using "ghost writers". He would commission works from famous composers, pay a good sum for them and pass them off as his own compositions. In the early summer of 1791 a "gray messenger" appeared at the Mozart apartment in Vienna with an unsigned letter. The author of the letter stated that a requiem mass was to be composed for a man who would remain anonymous, but who would like a loved one to be remembered. The commissioner did not request any specific form the mass should take, and Mozart chose the traditional requiem mass form. The Catholic Church created the requiem mass from a need to honour the departed: "Commemoratio omnium Fidelium Defunctorum" (in memory of all the faithful departed). Mozart had very clear intentions for this Latin mass as it was composed specifically for a church ceremony.

During the composition process Mozart grew more and more emotionally attached to the piece. Constanze recalled her husband's words six months before he actually did: "Someone has given me Aqua Tofana (poison containing arsenic, lead and belladonna) and has calculated the precise time of my death, for which they have ordered a Requiem; it is for me I am writing this". On November 20, Mozart was forced to retire to his bed following the early symptoms of his fatal illness. At 2pm on December 4 surrounded by Constanze, her sister, and two friends -singers from his opera, Mozart sang the alto parts of the requiem with his friends and family singing the other voice parts. They sang through to the Lacrimosa, where Mozart had stopped composing. Shortly after, Mozart lost consciousness and died at one in the morning December 5, 1791. The most probable and studied explanation on the cause of Mozart's death is that composer died of rheumatic fever which was spreading in Vienna at the time. Research into the myth that Antonio Salieri had poisoned Mozart and had confessed to the murder on his deathbed has shown this myth to be false.

Mozart was buried at St. Marx Cemetery in Vienna and placed in an unmarked grave. Constanze never attended the funeral nor visited the grave site. After Mozart's death, there was still a requiem to be finished. After studying letters and records from 1791, musicologists believe that Mozart and Constanze were aware who their commissioner was and "played along" for the money. Mozart was in debt and tried to accept as many offers as he could. Mozart had laid out his musical ideas on the several leaves of music. And Constanze did not want to abandon the piece, as she needed the money to repay debts. She turned to Joseph Eybler for help who added some orchestration in the Sequence (up to the Confutatis) and vocal parts in the Lacrimosa. It was then Franz Xaver Süssmayer's turn. Considered as Mozart's only student, Süssmayer completed the Requiem based on specific directions from Mozart and the parts he had already completed. Once the piece was completed, ownership became the new debate. Constanze eventually gained the rights to the piece back from Walsegg and published the work as well as performed it in Mozart's honour. The first publication was printed in 1802 and Süssmayer's name was not included in the score until 1827. Both Count Walsegg's complete score and Mozart's original unfinished manuscripts have survived, and are now housed in the Vienna State Library.

In collaboration with Tallinn Philharmonic and Estonian Philharmonic Chamber Choir

K / Wed 23. juuli kell 18.00

Kuressaare Kultuurivara / Kuressaare Cultural Centre

"MUSTLASLAULUD" / "GYPSY SONGS"

Annely Peebo (metsosopran, Viini Volksoper / mezzo soprano, Volksoper Vienna) (vt lk / see page 84)
Christian Koch (klaver, Viin / piano, Vienna) (vt lk / see page 77)

Alma Maria Schindler-Mahler (1879–1964)

Kolm laulu tsüklist "Viis laulu häälele ja klaverile" /
Three songs from the cycle "Five songs for voice and piano" (1910)

"Sume suveöö" / "Mild summer's night" ("Laue Sommernacht")
Tekst / Text: Gustav Falke (1853–1916)

"Mul on sinuga hea" / "I am at ease with you" ("Bei dir ist es traut")
Tekst / Text: Rainer Maria Rilke (1875–1926)

"Minu isa aias" / "In my father's garden" ("In meines Vaters Garten")
Tekst / Text: Otto Erich Hartleben (1864–1905)

Franz Schubert (1797–1828)

"Kevadeusk" tsüklist "Kolm laulu" / *"Spring faith"* ("Frühlingsglaube")
from the cycle "Three songs" (op. 20 / 2, 1822)

Tekst / Text: Johann Ludwig Uhland (1787–1862)

"Gretchen voki taga" / *"Gretchen at the spinning wheel"*

("Gretchen am Spinnrade" op. 2, 1814)

Tekst / Text: Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832)

"Rahutu arm" tsüklist "Viis laulu" / *"Restless love"* ("Rastlose Liebe")

from the cycle "Five songs" (op. 5 nr 1, 1821)

Tekst / Text: Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832)

Robert Schumann (1810–1856)

"Magus unelm" klaveritsüklist "Lastenurk" / *"Dreaming"* ("Träumerei")

from the piano cycle "Scenes from Childhood" ("Kinderszenen" op. 15/7, 1838)

Solist / Soloist Christian Koch (klaver/ piano)

Antonín Dvořák (1841–1904)

Laulutsükkel "Mustlaslaulud" /

Song cycle "Gypsy songs" ("Zigeunermelodien", op. 55, 1880)

Tekst / Text: Adolf Heyduk (1835–1923)

"Kõlab mu laul" / *"My song sounds"* / "Mein Lied ertönt"

"Miks, mu triangel, nii kirglikult kõlad" /

"Ah! Why is my triangle ringing" / "Ei, wie mein Triangel"

"Mets on nii vaikne" / *"The forest is so quiet"* /

"Rings ist der Wald so stumm und still"

"Kui ema mind laulma õpetas" / *"Songs my mother taught me"* /

"Als die alte Mutter"

"Pillikeel on pingul" / *"The string is taut"* / "Reingestimmt die Saiten"

"Avarad käised" / *"Wide sleeves"* / "In dem weiten, breiten, luft'gen Leinenkleide"

"Kui pakutaks kuldset puuri" / *"Given a golden cage"* / "Darf des Falken Schwinge"

Emmerich Kálmán (1882–1953)

Mustlaslaul ooperist "Krahvinna Mariza" /

Gypsy song form the opera "Countess Mariza" ("Gräfin Mariza", 1924)

Georges Bizet (1838–1875)

Sequidilla ooperist "Carmen" / *Sequidilla from the opera "Carmen"* (1875)

ALMA MAHLER, neiu põlvnenimega Alma Maria Schindler (ka Alma Gropius ning Alma Werfel), oli tuntud suhete poolest silmapaistvate meestega. Alma abiellus Gustav Mahleri, Walter Gropiuse ning Franz Werfeliga ning armusuhted maalikunstnik Gustav Klimti, kompositsiooniõpetaja Alexander Zemlinsky ning maalikunstnik Oskar Kokoškaga tegid naisest ühe 20 sajandi tuntuima muusa ning *femme fatale'i*. Pianist Emil Schindleri tütar kasvas kodus, mis oli täis kunsti ning kunstnikke. Alma kunstiõpetaja oli Gustav Klimt, kuid neiu kireks oli muusika – Alma oli andekas pianist ning katsetas kätt heliloojana Alexander Zemlinsky juhendamisel. Tõenäoliselt oli Alma Schindler võluv noor daam, kelle ilu ning kurtus ühest kõrvast tegid temast meeldiva ja jutukaaslast ülima tähelepanuga jälgiva vestluspartneri. Alma Schindler vajas enese läheduses loovisikute geniaalsust. 1902. aastal abiellus 22aastane Alma endast ühekasteist aastat vanema Gustav Mahleriga. Sel hetkel olid noore naise loojaportfellis arvukalt soololaule, tulevaste laulude visandeid, instrumentaalmuusikat ning isegi lõiguke pooleliolevast ooperist. Helilooja ja dirigent Gustav Mahler idealiseeris oma noort abikaasat ning ka Alma vastas mehele poolehoiuga (kuigi ei olnud kunagi avalikult Mahleri loominguga austaja). Alma Mahler oli oma geniaalse kaasa abiline ja tugi, kuid Gustav Mahler ei toetanud kunagi oma naise tegutsemist muusikavallas. Meile teadaolevalt ei pöördunud Alma Mahler ka pärast abikaasa surma komponeerimise juurde tagasi. Naine väitis, et pärast elu ja tööd koos nii nõudliku ja neurootilise geeniusena on ta elust tühjaks imetud ning loomissoovi kaotanud.

Alma Mahleri loomingust on meieni jõudnud vaid 17 laulu, millest 14 nägid trüki- valgust Alma Maria Schindler-Mahleri loojanime all ka tema eluajal. Kolm laulu leiti pärast Alma Mahleri surma, nendest kaks avaldati 2000. aastal. Kuigi Alma Mahler oma laule ei dateerinud, peetakse säilinud laule tema noorpõlve loominguks. Tänapäeva kuulaja võib hinnata Alma Mahleri meloodiakujundamise oskust, leida selles brahmsilikku meloodiaarenduse loogikat, kuid laulude harmoonia on tugevasti mõjutatud autori õpetaja Zemlinsky ning hilisemate heade tuttavate Arnold Schönbergi ja Alban Bergi loomingust. Laulude üldine emotsioon on osalt koketeeriv, kuid ka intiimne, võluv ning üllatavgi. Alma Mahleri isiklikud dokumendid ning käsikirjad asuvad Pennsylvania Ülikooli kogudes ning Austria Rahvusraamatukogus Viinis.

2014. aastal täitub kakssada aastat FRANZ PETER SCHUBERTI soololaulu "Gretchen voki taga" ("Gretchen am Spinnrade") loomisest. Just 1814. aastal, koos nimetatud soololaulu ning tema toona vaid 17aastase autoriga, astus saksa laulukunst uude ajastusse. Tavapärasest klaveri saatel esitatavast soololaulust (saksa keeles *Lied*) saab žanr, mis trügis enesekindlalt teistesse kunstmuusika avaldumismvormidesse. Kuigi romantismiaegne meesideaal nägi välja pigem kui ekstravagantne inglise poeet George Byron, elas prillikandjast, lüheldane (veidi üle 150 cm pikk), jässakas ning tagasihoidlik Schubert kui ideaalne romantiline kunstnik. Schuberti elu iseloomustasid rahapuudus, mõttekaaslaste ja sõprade

seltsis viljeletud boheemlaselu, sage kindla elukoha puudumine ning liigvarajane, vaid 31. eluaastal saanud surm. Schuberti romantiline loomus avaldub ka tema enam kui 600 laulus, millest pooled valmisid helilooja enese ning tema sõprade rõõmuks juba enne autori kahekümnendat eluaastat. Schuberti laulud on oma olemuselt lüürilised, draamast läbi imbunud ning vokaalsolisti ja pianisti võrdset partnerlust esitlevad duetid häälele ja klaverile. Laulja rolliks on draama esitus ning pianisti kanda jääb lauldavale tekstile allhoovuste ning meeoleolu lisamine. Ning just sellisena on soololaulu ehk *Lied*i standard püsinud Schuberti aegadest tänapäevani.

Kui ROBERT SCHUMANN komponeeris oma klaveritsükli "Lastenurk" ("Kinderszenen"), oli ta oma tulevasesse naisesse Clara Wiecki sügavalt armunud. Helilooja töötas palavikulises tempos, luues ligemale kolmkümmend muusikalist miniatuuri vaid paari päevaga, millest, tõsi küll, vaid kolmteist "Lastenurka" mahtusid. Klaveripalade tsükli muusikaline keel on tehniliselt üsna lihtne, ning ka palade temaatika puudutab lapsi ja lapsepõlve, kuid Schumann on korduvalt rõhutanud, et kujutas oma muusikat ette ikka küpsete muusikute ettekantuna. Klaveritsükli osad pealkirjastas autor pärast muusika valmimist ning nimetas neid "ei millekski enamaks kui väikesteks vihjeteks ettekandjale". Klaveritsükli seitsmes osa, "Magus unelm" ("Träumerei"), on tõenäoliselt teose kõige enamesitatav osa. Meloodia on otsekui lapsepõlve siiruse, haavatavuse ning õrnuse kirjeldus ning lihtne harmoonia loob unistav-hällitava meeoleolu. Paljude populaarsete lastega seonduvate meloodiate seast (kaasa arvatud ka Brahmsi "Hällilaul" ning Prokofjevi "Petja ja hunt") on Schumanni "Magus unelm" vast publikule varasest noorusest saati kõige tuttavam.

Viini muusikaüldsus märkas toona juba 37aastast ANTONÍN DVOŘÁKIT esmakordselt 1875. aasta veebruaris, mil Johannes Brahmsi juhitud komisjon edastas andekale tšehhile Austria valitsuse stipendiumi, millega loodeti toonase Habsburgide impeeriumi provintsiiriikide noorte heliloojate tegevust innustada. Kuid pärast Dvořáki kammerteoste ning orkestrisüüdi "Slaavi tantsud" ettekandeid Viinis 1878. aastal kasvas helilooja tuntus Kesk-Euroopas kiiresti. Aastal 1880 komponeeris Dvořák Viini riigiooperi pikaage seitenori, Prahast sündinud Gustav Walteri tellimusel laulutsükli "Mustlaslaulud" ("Zigeunermelodien"). Laulutsükli teksti autor on Adolf Heyduk, keda inspireerisid Slovakkia mustlaste traditsioonilised laulud ning mäginen maa, mis poeedile üliväga eksootiline tundus. Mustlane oli romantilises kirjanduses levinud ühiskonna piirangutest vaba inimese võrdkujuna ning seepärast ei olnud "Mustlaslaude" tsükkel selle tšehhidest autorite Heyduki ja Dvořáki nägemuses mitte ainult vabaduseülistus, vaid ka toetus tšehhi rahva vastuhakule Habsburgide ülemvõimu all elamisele. Vastutulekuna lauljatele, ning ka laulutsükli tulevast levikut silmas pidades, kasutas Dvořák tekstina Heyduki luuletuste saksakeelseid tõlkeid (tõlkijaks Heyduk ise). "Mustlaslaude" tsükkel osutus publiku ja esitajate seas ülimenukaks ning Dvořáki nõudmisel avaldas kirjastus Simrock peatselt teose ka tšehhi keeles.

Mustlasmotiivid ei ole küll ungari päritolu EMMERICH KÁLMÁNI (sündinud Imre Koppstein) armastatud operettide määravaks meeolelu loojaks, kuid mustlasmuusika mõju on kõigis tema lavateostes tuntav. Kahekümne kuue aastaselt Viini elama ja looma asunud Kálmáni meistritööde hulka kuuluvad operetid "Mustlasparun" ("Der Zigeunerprimas", 1912), "Krahvinna Mariza" ("Gräfin Mariza", 1924) ning "Tsirkuseprintsess" ("Die Zirkusprinzessin", 1926). "Krahvinna Mariza" partituur sisaldab kauneid soololaule, duette, rahvatantsu- ja *show*-numbreid; operetist leiab ameerika fokstroti, *shimmy*, Viini valsid, ungari tšaardašid ning mustlasmuusika. Mustlaste pärandit kui ungari kultuurile nii iseloomulikku leiab kõikidest Kálmáni operetidest – on ju mustlasnaisest ennustaja ning mustlasmuusikud kaks Viini opereti libretodes levinuimat tegelaskuju.

Seguidilla on kiire, kolmeosalises taktimõõdus traditsiooniline Kastillia (Hispaania) salmilaul ja -tants. Just selles võtmes on GEORGES BIZET komponeerinud ka ooperi "Carmen" I vaatuse lõpus kõlava nimategelase aaria, mille sisuks on kauni mustlanna laul teda jumaldavale don Joséle ning kutse naisele Lillas Pastiasse kõrtsi järgneda.

ALMA MAHLER, originally Alma Maria Schindler (also called Alma Gropius and Alma Werfel), was known for her relationships with celebrated men. Almas marriages – to Gustav Mahler, Walter Gropius and Franz Werfel – and her many relationships, including those with Gustav Klimt, her composition teacher Alexander Zemlinsky and painter Oskar Kokoshka have made her one of the 20th century's most famous muses and femmes fatales. The daughter of the painter Emil Schindler, Alma grew up surrounded by art and artists. She studied art and with the painter Gustav Klimt but her primary interest, was in music: she was a gifted pianist and studied musical composition with Alexander Zemlinsky. Alma Schindler must have been an enchanting woman – her beauty and deafness in one ear forced her to lean into conversations, ensuring maximum attention and intimacy. She was a woman who needed to be surrounded by creative genius, and the young Alma Schindler married Gustav Mahler in 1902 when she was 22. Up until that time, she had composed or sketched many songs, and also worked on instrumental pieces as well as a segment of an opera. Mahler, 19 years her senior, idolised her wife and she greatly admired him, but was never really a fan of his music. But Alma Mahlers own composing, was at Mahler's insistence, disregarded. Alma became her husbands amanuensis and offered him her support. After Gustav Mahler's death, as far as we know, Alma didn't return to composing, she claimed to have lost the will to create anything new, having been sucked dry from living and working with such a demanding and neurotic genius.

Only 17 of Alma Mahlers songs have survived, 14 of them were published during her lifetime under the name "Alma Maria Schindler-Mahler" and 3 additional songs were discovered in manuscript posthumously – two of them were published in the year

2000, and one remains unpublished. Though Alma Mahlers songs were never dated, we can assume they were her early creations. The contemporary ear can witness that Alma Mahler had the rare gift of melody. Her music has a Brahmsian weight of purpose and resolve, but her harmonic language is formed from the influences of her teacher Zemlinsky, and of Arnold Schoenberg and Alban Berg. The music is in part coquettish yet intimate, charming and surprising. Alma Mahlers personal papers, including music manuscripts, are held at the University of Pennsylvania, and at the Austrian National Library in Vienna.

The year of 2014 is a bicentennial of a song "Gretchen at the Spinning Wheel" ("Gretchen am Spinnrade"), composed by the seventeen-year-old FRANZ PETER SCHUBERT in 1814. With this work and others to follow, the once obscure German Lied (Song) became an important musical genre that infused and changed other musical forms. Thus Schubert is considered the first great Romantic – the bespectacled, short (barely over 1.5 m tall), stocky and shy - he lived the Romantic's view of an artist's life: in poverty, bohemian, at times almost nomadic, dying in an early age of 31. The romantic spirit is especially evident in his songs for one voice and piano, half of the over 600 of them were written before he was 20! Schubert's songs are fundamentally lyrical, instinctively imbued with a sense of drama, in which words and music (singer and pianist) are equal partners so that the compositions become essentially duets for voice and piano: the singer providing the drama and the pianist creating the ambience, adding color and commentary to the words, enhancing the vocal line. And this has been the standard for Lieder ever since.

When ROBERT SCHUMANN wrote the 13 piece set of "Scenes from Childhood" ("Kinderszenen"), he was deeply in love with Clara Wieck, soon to become his wife. The composer worked at a feverish pace, composing the cycle in just several days. The music of the cycle is fairly simple in terms of execution, and, of course, the subject matter deals with the world of children. The section titles were only added after the completion of the music, and Schumann described the titles as "nothing more than delicate hints for execution and interpretation". The seventh part of the cycle, "Dreaming" ("Träumerei") is the most popular in the set. It is a depiction of childhood innocence, vulnerability and gentleness. The melody is unforgettable, the harmonies simple, but distinctive, and the overall mood dreamy and soothing. Of the many musical themes associated with children - that in Brahms' "Lullaby", several in Prokofiev's "Peter and the Wolf", the "Dreaming" melody is among the most memorable.

37 year old ANTONÍN DVOŘÁK first gained notice from Vienna's music lovers in February 1875, when a committee headed by Johannes Brahms awarded him a government grant intended to encourage young composers in the provinces of the Habsburg empire. Dvořák's Viennese reputation grew quickly thereafter with performances of his chamber music and the lightning success of the "Slavonic Dances" of 1878. Then, early in 1880, he wrote the seven "Gypsy Melodies" to poems by Adolf Heyduk for Gustav Walter, a Prague-born leading tenor of the Vienna Opera for the three decades.

Heyduk's poems were inspired by the traditional verses of the Gypsies of Slovakia, a mountainous land then considered by the more westernised Bohemians to be wilder and more exotic than their own. The Gypsy was a familiar romantic symbol of emancipation from bourgeois constraints. And in these songs Heyduk and Dvořák evoked not only the unfettered gypsy life but also, by implication, the Czech people's bid for independence from Habsburg rule. The rhythms and melodies of the songs owe more to Bohemian and Moravian folk music than to the Gypsy style. In deference to the singer, and to the commercial sense of his Berlin publisher "Simrock", the songs were set not in the original Czech but in German, using a translation prepared by the poet himself. The songs were an immediate success; and at Dvořák's request Simrock soon brought out an edition with a Czech text.

When ROBERT SCHUMANN wrote the 13 piece set of "Scenes from Childhood" ("Kinderszenen"), he was deeply in love with Clara Wieck, soon to become his wife. The composer worked at a feverish pace, composing the cycle in just several days. The music of the cycle is fairly simple in terms of execution, and, of course, the subject matter deals with the world of children. The section titles were only added after the completion of the music, and Schumann described the titles as "nothing more than delicate hints for execution and interpretation". The seventh part of the cycle, "Dreaming" ("Träumerei") is the most popular in the set. It is a depiction of childhood innocence, vulnerability and gentleness. The melody is unforgettable, the harmonies simple, but distinctive, and the overall mood dreamy and soothing. Of the many musical themes associated with children - that in Brahms' "Lullaby", several in Prokofiev's "Peter and the Wolf", the "Dreaming" melody is among the most memorable.

The Gypsy motifs in the operettas of the Hungarian-born EMMERICH KÁLMÁN (born as Imre Koppstein) may not have been central but nevertheless integral to his compositional idiom. At age of 26, he moved to German-speaking Vienna, where he started to work for music theatre. The most remarkable operettas by Kálmán are "The Gypsy Virtuoso" ("Der Zigeunerprimas", 1912), "The Gypsy Princess" ("Die Csárdásfürstin", 1915), "Countess Mariza" ("Gräfin Mariza", 1924) and "The Circus Princess" ("Die Zirkusprinzessin", 1926). "Countess Maritza" is full of wonderful solo songs, duets, spectacular folk and show dances of the most diverse influences: American foxtrot, shimmy, Viennese waltz, Hungarian czardas and Gypsy music. The Gypsy element as the integral to Hungarian culture can be noticed in all Kálmán's operettas. Indeed, the figure of fortune-telling Gypsy woman and the Gypsy band are the two of the most recognisable features in Viennese operetta.

The seguidilla is a quick, triple-time traditional Castillian folksong and dance form. The Seguidilla aria forms part of Act I of the French opera "Carmen" by GEORGES BIZET. The beautiful gypsy, Carmen is attempting to seduce her captor, the soldier Don José, into going with her to her friend Lillas Pastia's inn.

K / Wed 23. juuli kell 18.00 Püha Jakobi kirik / *St. Jacobs Church*
N / Thu 24. juuli kell 18.00 Karja Katariina kirik / *Karja St. Catherine's Church*
R / Fri 25. juuli kell 18.00 Muhu Katariina kirik / *Muhu St. Catherine's Church*
"HOMMIKUTÄHT" / "MORNING STAR"

Eesti Filharmonia Kammerkoor /
Estonian Philharmonic Chamber Choir (vt lk / see page 73)
Dirigent / *Conductor* Risto Joost (vt lk / see page 76)

Arvo Pärt (1935)
"Magnificat" (1989)
Tekst: ladinakeelne liturgiline psalm (Luuka 1:46-55)
Text: liturgical psalm in Latin, Luke 1:46-55

Cyrillus Kreek (1889–1962)
Kaks Taaveti laulu / *Two Psalms of David* (1923)
"Kiida mu hing" / "*Bless the Lord, O my soul*" (Psalm nr 104: 1, 24)
"Õnnis on inimene" / "*Blessed is the man*" (Psalm nr. 1: 1, 6; 2: 11a, 12b; 3: 7)

Arvo Pärt
"Zwei Slawische Psalmen" / "Kaks slaavi psalmi" /
"*Two Slavonic psalms*" (1984 / 1997)
Psalm nr 117
Psalm nr 131

Urmas Sisask (1960)
"Benedictio" (1991)
Tekst: ladinakeelne katoliku palve
Text: catholic prayer in Latin

Arvo Pärt
"Morning star" / "*Hommikutäht*" (2007)
Tekst: Püha Bede'i haua kohale kirjutatud palve Durhami katedraalis
Text: Prayer above the tomb of St Bede in Durham Cathedral

Rudolf Tobias (1873–1909)
"Ascendit in coelum" / "Üles läinud taeva" / (1915)
Tekst: Uus Testament / *Text: The New Testament*: Fil. 3, 20; Hebr. 13, 14

Arvo Pärt
"Dopo la vittoria" (1996/1998)
Tekst: peapiiskop Filaret "Kirikulauljate ja -laulude ajalugu" (Peterburi, 1902)
Text: Archbishop Philaret "A historical survey of ecclesiastical singers and songs"
(*St. Petersburg, 1902*)

Eduard Tubin (1905–1982)

"Õhtulaul" / "*Evening song*" (1955)

Tekst / Text: Friedrich Kuhlbars (1841–1924)

Arvo Pärt

"Which was the son of..." (2000)

Tekst: Luuka 3, 23–38 / Text: Luke 3, 23–38

Tunneme ARVO PÄRTI (1935) eelkõige tema ainuomase *tintinnabuli* stiili järgi, helilooja varasemad modernistlikus helikeeles teosed on jäänud nüüdseks tahaplaanile. Pärdi pühendumine gregooriuse laulu ning renessansspolüfoonia uurimisele mõjutavad tänini tema suhet heliloomingusse. Tunneme ju Pärdi muusikat kui eriti kontsentreeritud, kõigest liigest puhastatud. Pärt on nende väheste heliloojate seas, kes väärtustavad ka vaikust muusikateose pärisosana. Kuna Pärdi "muusikalise kredo" juured asuvad kristluses, siis on mõistetav, miks on Pärdi paljude teoste aluseks liturgilised tekstid. Pärdi loomingu hulgas leiame nii suuremahulisi helitöid, nagu "Passio" (1982), "Te Deum" (1985/92), "Miserere" (1989/92), "Magnificat" (1989), "Berliner Messe" (1990/2002), "Litaania" (1994/96), "Kanon Pokajanen" (1997), "Como cierva sedienta" (1998/2002), "In principio" (2003), kui ka arvukalt väikevorme ning kammermuusikat.

"Magnificat" ehk ülistuslaul neitsi Maarjale on kaunis näide sellest, milliseid võtteid kasutab Pärt ajalise ning ajatu edasiandmiseks ning keskaegsetele muusikavormidele viitamiseks. Arvo Pärt: "Aeg ning ajatus on omavahel seotud. Meis kõigis võitlevad nii olevik kui ka igavik. Sellest sünnivadki me vastuolud, kiuslikkus, kitsarinnalisus, usk ja kannatus."

Kooriteose "Morning star" ("Hommikutäht", ka Koidutäht kui Kristuse kujund) komponeeris Pärt Inglismaal Durhami katedraalis asuva Püha Bede'i haua kohale kirjutatud palve tekstile. Inglise munk ja õpetlane Püha Bede (ka Bede Venerabilis) elas aastail 673–735 ning jagas oma elu Wearmouthi ning Jarrow' kloostris vahel Kirde-Inglismaal. Bede pärand on pea nelikümmend teost, nii tõlkeid kui ka originaalteoseid loodusest, astronoomiast ning luulekunstist. Bede tuntuim teos on "Inglise rahva kiriklik ajalugu" ("The ecclesiastical history of the English people").

"Dopo la vittoria" (sõna-sõnalt "Pärast võitu") on kantaadi mõõtu kooriteos, mille tellis Pärdilt Milano linn oma kunagise piiskop Püha Ambrosiuse 1600. surma-aastapäeva tähistamiseks. Teose tekst pärineb 1902. aastal Peterburis ilmavalgust näinud peapiiskop Filareti koostatud teatmeteosest "Kiriklike lauljate ning laulude ajalooline ülevaade". Arvo Pärt: "Tekst kirjeldab kahe inimesega juhtunut hetkel, mil Püha Ambrosius Agostinust ristis. Mis mulle loo juures kõige enam meeldib, on tõsiasi, et kui Ambrosius keset tseremooniat "Te Deumit" laulma hakkas, ühines Agostinus temaga nii loomulikult, nagu oleks lauldav ülistus talle juba ammu tuttav. Ning nõnda antifooniselt (vaheldumisi) nad Issanda ülistuslaulu ka lõpetasid. Kahe läänemaailma ja kristluse ajaloo hiiglaste vahetu ja rõõmus laul mõjutas mind väga."

Teose "Which was the son of..." sünnile andis tõuke 2000. aastal toonasesse Euroopa kultuuripealinna Reykjavíki kogunenud noortekoor Voices of Europe, kes Arvo Pärtilt teose tellis. Pärt oli Islandit varem külastanud ning hindas riigi kõrge haridustasemega elanikkonda ning ebatavaliselt suurt sõnakunstiga tegelejate hulka. Tundes islandlastele omast nimede pärandamise traditsiooni ning lisades soovi noortele just piibliaineline "tsivilisatsiooni sünnist" jutustav teos komponeerida, oligi teose idee olemas.

Eesti heliloojat ning koorijuhti CYRILLUS KREEKI (1889–1962) on tänu tema õppejõutööle, loomingule ning rahvamuusika uuringutele tihti kutsutud ka eesti moodsa muusika vanaisaks. Kreek alustas juba noore mehena eesti rahaviiside salvestamise ning dokumenteerimisega ning see töö kandus enam kui 500 rahvalauluseadena ka Kreegi loomingusse. Eesti rahvamuusika intonatsioone tajume Kreegi originaalloomingus kõikjal, nii tema koori- kui ka orkestriteostes. Kreek on loonud ka tervikuna vaadeldava nn Taaveti laulude tsükli, mis koosneb kauni meloodiajoone ning värske harmooniaga psalmitekstidele viisistustest segakoorile.

URMAS SISASK (1960) on tuntud vanamuusikahuvi ning astronoomiat ja heli siduvate teooriate poolest. Sisaski omapärane stiil on olemuselt lähedasem arhailistele kirikulaadidele kui tänapäevasele mažoor-minoorilaadilisele süsteemile. Sisaski rahvusvaheline tuntus kooriheliloojana sai alguse 1988. aastal 24osalise ladinakeelsetele vaimulikele tekstidele loodud *a capella* kooritsükli "Gloria patri" sünniga. Arvukatele kooriteostele lisaks on Sisask loonud muusikat klaverile ja kammerkoosseisudele ning orkestriteoseid.

RUDOLF TOBIAS (1873–1918) on Eesti esimene professionaalne helilooja ja organist, kes lõpetas Peterburi konservatooriumi, olles seal õppinud kompositsiooni (prof N. Rimski-Korsakov) ning orelit (prof L. Homilius). Tobias lahkus Eestist 1908 aastal ning jäi peatuma Berliini, kus töötas organisti, ajakirjaniku ning Berliini muusikaülikooli muusikateooria õppejõuna. Tobiase sulest on pärit esimesed eesti instrumentaalsed helitööd, teiste seas sümfooniline avamäng "Julius Caesar" (1896), kantaat "Johannes Damaskusest" (1897), keelpillikvartett (1899), oratoorium "Joonase lähetamine" (1909). Tobiase loomingu hulgast võib esile tõsta ka oreliteoseid (fuuga d-moll, 12 koraaliprelüüdi) ja arvukaid kooriteoseid ("Psalm 42", vaimulikud motetid, laulud "Varas" ja "Noored sepad" jpt).

Eesti viljakaim ning väljapaistvaim sümfonist EDUARD TUBIN (1905–1982) emigreerus koos tuhandete teiste sõjapõgenikega Rootsi 1944. aastal. Just seal sündiski enamik Tubina heliloomingust. Tubina pärandiks on üksteist sümfooniat, kaks ooperit ("Barbara von Tisenhusen", "Reigi õpetaja"), ballett "Kratt", reekviem, kontserdid viiulile, klaverile ja kontrabassile, arvukalt kammerteoseid ning koorimuusikat. Tubina helikeel on omapärane, see kasutab eesti rahvamuusika intonatsioone moodsale heliloomingule omaste väljendusvahendistega.

Kontsert toimub koostöös Eesti Filharmoonia Kammerkooriga.

Estonian born ARVO PÄRT (1935) is foremost recognised for his unique tintinnabuli style, and his earlier modernistic musical language is less known. Pärt's intensive study of Gregorian chant and renaissance polyphony led him to his new outlook on music. The musical material of Pärt's works is extremely concentrated, reduced to the essential. He is among these very few composers who give silence the significant role in their music and truly ask the listener to pay homage to the silence as music's genuine home. Pärt's "musical Credo" is rooted in Christianity and his works are mostly based on liturgical texts. Pärt's oeuvre includes large-scale compositions like "Passio" (1982), "Te Deum" (1985/92), "Miserere" (1989/92), "Magnificat" (1989), "Berliner Messe" (1990/2002), "Litany" (1994/96), "Kanon Pokajanen" (1997), "Como cierva sedienta" (1998/2002), "In principio" (2003) as well as numerous choral pieces and chamber music.

"Magnificat", the Canticle of Mary, is a prime example of Pärt's various techniques that he uses to achieve the illusion of the connection of time and timelessness, as well as references to medieval discant and drones.

Pärt explains: "Time and timelessness are connected. This instant and eternity are struggling within us. And this is the cause of all of our contradictions, our obstinacy, our narrow-mindedness, our faith and our grief."

"Morning Star", is composed on the text of the prayer above the tomb of St Bede in Durham Cathedral. St Bede is widely regarded as the greatest of all the Anglo-Saxon scholars who lived in between the twin monasteries of Wearmouth and Jarrow in the North East of England between 673 and 735. Bede wrote or translated about forty books on nature, astronomy and poetry, his best known work is "The Ecclesiastical History of the English People".

"Dopo la Vittoria" is a minor cantata commissioned by the City of Milan on occasion of the 1600th anniversary of the death of St. Ambrose, bishop of Milan. The text of Dopo la Vittoria comes from the encyclopaedia "A Historical Survey of Ecclesiastical Singers and Songs" (by Archbishop Philaret, published in St. Petersburg, 1902). Arvo Pärt explains: "The depiction itself has the form of a short two-person scenario. Ambrose baptizing Augustine. What I found particularly special and unusual in this story is the fact that Ambrose, whilst the ceremony was in full swing, began to sing this "Te Deum" and Augustine joined in, easily continuing the chant as if he had known it forever. And by singing antiphonally they finished off the "Te Deum". I was fascinated and deeply influenced by this scene with two giants of Western culture and Christianity full of spontaneous joy and inspiration".

"Which was the son of..." was commissioned by the youth choir Voices of Europe, gathered in Reykjavík in 2000 to celebrate its status as European Capital of Culture that year. Pärt had visited Iceland previously, and was impressed by the country's highly educated population and the unusually large number of writers amongst them. Add to that the composer's interest in the deep-rooted Icelandic tradition of passing on names from one generation to generation, and his wish to impart this biblical "story of civilisation" to young people, and verses 23 to 38 of Luke 3 became a compelling text.

Estonian composer and choral conductor CYRILLUS KREEK (1889–1962) is considered to be the grandfather of modern Estonian composers through his teaching, compositions, and ethno musicological work. He began recording and studying Estonian folk melodies early in his career, eventually completing more than 500 arrangements of folk-tunes. The influence of this material on his music is evident in most of his output, which includes both choral and orchestral works. Cyrillus Kreek wrote a number of sacred songs on texts of psalms – the Psalms of David –, which attract the listener with the melodic line and crisp harmony.

Estonian composer URMAS SISASK (1960) is known for his early interest in early music and Gregorian chant as well as his research into the theory of astrologically governed sounds. Sisask has developed his own, expressive musical language closer to the old authentic church modes than to the tensions of the major-minor system. Sisask has gained international recognition as a choral composer primarily for his "Gloria Patri" (1988), a work consisting of 24 a cappella hymns on Latin texts for mixed chorus. Apart from choral works Urmas Sisask has written chamber, instrumental and orchestral music.

RUDOLF TOBIAS (1873–1918) was the first Estonian composer to receive professional training at the conservatory in St. Petersburg, where he concluded his studies in composition with Prof. Nikolay Rimsky-Korsakov and organ with Prof. L. Homilius. In 1908 Tobias left Estonia and found a new home in Germany, where he worked as an organist and a lector at Berlin Conservatory. Tobias is the author of the first ever instrumental pieces in Estonian musical history like a symphonic overture ("Julius Caesar", 1896), cantata ("Johannes Damaskusest", 1897), string quartet (1899), oratorio ("Des Jona Sendung", 1909). Tobias is acknowledged also for his works for organ (Fugue in d-minor, 12 choral preludes), and numerous choral works ("Psalm 42" and sacred motets).

The Estonian most accomplished symphonic composer EDUARD TUBIN (1905–1982) sought refuge in Sweden in 1944, as did thousands of Estonians. Tubin's outcome includes eleven symphonies, a requiem, two operas ("Barbara von Tisenhusen", "The Parson of Reigi"), a ballet "Goblin" ("Kratt"), concertos for violin, piano and double bass, solo pieces, chamber music and choral works. Tubin created his unique style, combining themes from Estonian folk music with the rich means of expression of contemporary music.

In collaboration with Estonian Philharmonic Chamber Choir

K / Wed 23. juuli kell 20.00

Kuressaare lossi ooperimaja / Kuressaare Castle Opera House

"DON CARLOS"

Giuseppe Verdi ooper kolmes vaatuses / *Opera in three acts by Giuseppe Verdi*
Joseph Méry ja Camille du Locle libreto Friedrich Schilleri draamaatilise poeemi
"Don Carlos, Infant von Spanien" ning Eugène Cormoni näidendi "Philippe II, roi
d'Espagne" ainetel /

*Libretto by Joseph Méry and Camille du Locle based on the dramatic poem "Don Carlos,
Infant von Spanien" by Friedrich Schiller and on the play "Philippe II, roi d'Espagne" by
Eugène Cormon*

Esietendus / *Premiere: Opéra Le Peletier, Pariis / Paris (1867)*

Lavastuse esietendus / *production premiere: 6.05. 2012 Ukraina rahvusoooper /
Ukrainian National Opera*

Itaalia keeles, eesti- ja ingliskeelsete subtiitritega /
Performed in Italian with Estonian and English sidentitles

Kestus / *Duration: 3 h*

Ukraina rahvusoooperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*
(vt lk / *see page 90*)

Dirigent / Conductor MÕKOLA DJADJURA (vt lk / *see page 72*)

Lavastaja / Director ANATOLI SOLOVJANENKO

Koormeister-lavastaja / Choir master-director BOGDAN PLIŠ

Kunstnik-lavastaja / Artist-director MARIA LEVITSKA

Koreograaf-lavastaja / Choreographer-director VIKTOR JAREMENKO

Osades / Cast:

Filipp, Hispaania kuningas, Don Carlo isa /

Spanish king, father of Don Carlo SERGI MAGERA
(bass) (vt lk / *see page 81*)

Don Carlos, Hispaania kroonprints /

the Spanish Crown Prince SERGI PAŠTŠUK
(tenor) (vt lk / *see page 83*)

Rodrigo, markii di Posa / *Marquis of Posa* GENNADI VAŠTŠENKO
(bariton / *baritone*) (vt lk / *see page 92*)

Suurinkvisiitor / *The Grand Inquisitor* TARASS ŠTONDA
(bass) (vt lk / *see page 88*)

Munk / *Monk* OLEKSANDR MILJEV
(bass)

Elišabet, Hispaania kuninganna / *Spanish Queen* VIKTORIA TŠENSKA
(sopran / *soprano*) (vt lk / *see page 90*)

Eboli, Hispaania aristokraat / *Spanish aristocrat*.....TETJANA PIMINOVA
 (metso sopran / *mezzo soprano*) (vt lk / see page 85)
 Tebaldo, Elisabetta paaž / *page of Elisabetta*OLGA MATUŠENKO
 (sopran / *soprano*) (vt lk / see page 82)
 Krahv di Lerma, Hispaania saadik Prantsusmaal /
Count de Lerma, Spanish delegate to France.....JURI AVRAMTŠUK
 (tenor) (vt lk / see page 68)
 Taevane hää / *Voice from heaven*.....LILIA GREVTSOVA
 (sopran / *soprano*) (vt lk / see page 75)

SISUSELETUS

I vaatus

Hispaania, 1650

Munk palvetab San Yuste kloostris asuva Karl V hua ees. Hispaania kroonprints Carlos meenutab oma esimest kohtumist kihlatu Eliisabetiga. Kuid Prantsuse kuninga tütar on nüüd Carlose isa, Filipp II abikaasa ning Hispaania kuninganna. Carlosega liitub äsja Madalmaadest tagasi jõudnud Rodrigo, kes räägib sõbrale Flandrias jõudu koguvast mässumeelsusest Hispaania ülemvõimu vastu. Carlos jutustab Rodrigole oma armastusest Eliisabeti vastu ning Rodrigo lubab printsi aidata. Rodrigo omakorda veenab sõpra oma hingehäda unustama ning Flandriasse sõitma, et sealset Hispaania ülemvõimust põhjustatud usulist tagakiusamist lõpetama. Carlos ja Rodrigo vannuvad teineteisele igavest sõprust. Kloostriisse sisenevad Hispaania kuningas Filipp ja kuninganna Eliisabet.

Õuedaamid ootavad kuninganna tagasitulekut, printsess Eboli ning paaž Tebaldo laulavad. Kloostrist naasev Eliisabet kohtub Rodrigoga, kes koos kuninganna ema saadetud kirjaga poetab ka salasõnumi Carloselt, kes palub naisel Rodrigot täielikult usaldada. Rodrigo palub Eliisabetil Carlost kuninga juures Flandria küsimustes toetada.

Salaja Carlosesse armunud printsess Eboli tõlgendab printsi ärevat olekut vihjena, et mees vastab ta tunnete. Kuna Carlos vajab Flandriasse sõiduks kuninga heakskiitu, palub prints selleks Eliisabeti toetust. Kuid Carlose ja Eliisabeti vestlus muudab kiiresti tooni ning kuninganna veenab kasupoega nende armusideme ilmvõimatuses. Meeleheites Carlos lahkub ning kuninganna jääb palvetama. Kloostrist saabuv kuningas Filipp leiab oma naise ihuüksi, ning pagendab kuninganna järelevalveta jätmise eest Eliisabeti õuedaami, Arembergi krahvinna.

Rodrigo jutustab kuningale Flandrias toimuvast julmast religioosest tagakiusamisest ning palub territooriumile autonoomiat. Filipp keeldub. Rodrigo koputab kuninga südametunnistusele ning meenutab kuningale Suurinkvisiitori hirmuära-

tavat võimu. Kuningas möönab, et ka teda vaevavad kahtlused ning et ta teab, kui tugev on side Carlose ning kuninganna vahel. Rodrigo nõustub valitseja palvega noortel silm peal hoida ning lahkub, kõrvus hoiatussõnad end Suurinkvisiitori eest hoida.

II vaatus

Pettusega kuningannaga kohtuma meelitatud Carlos avaldab armastust looriga kaetud naisele. Mõistes, et tema vastas seisab Eboli, ei suuda noormees oma tundeid valitseda ning Eboli mõistab Carlose ning Eliisabeti salajast armusidet. Armukadedusest pimestatuna vannub naine valusat kättemaksu. Rodrigo püüab oma sõpra kaitsta ning Ebolit vaikima sundida. Rodrigo võtab Carloselt Flandria rahutusi puudutavad saladokumendid.

Rõõmus rahvahulk tervitab inkvisitsiooni poolt tulesurma määratute kurba rongkäiku. Pärast õukondlaste saabumist heidab Carlose juhitud Flandria saadikute rühm end kuninga jalge ette ning palub nende kodumaal toimuv ülekohus lõpetada. Kuningas Filipp ei võta aga palveid kuulda ning annab korralduse saadikud vahistada. Carlos, kes on asjatult püüdnud kuningalt Flandriasse lahkumiseks heakskiitu saada, tõmbab mõõga tupest ning seisab Flandria saadikute eest. Filipp käsib kroonprintsilt relv võtta, kuid mitte keegi ei julge kuninga käsku täita ning alles Rodrigo vahelesegamine lõpetab terava vastasseisu. Rodrigo ulatab Carlose mõõga kuningale ning ketserite teekond tuleriidale jätkub.

III vaatus

Filipp mõtiskleb riigivalitseja elu keerukuse üle. Kuningas palub Suurinkvisiitoril oma poega karistada. Viimane nõuab ka Rodriogo kui Carlose kaasosalise karistamist. Kuningas ei ole sellega nõus ning meestevaheline vestlus võtab terava tooni.

Saabub Eliisabet, kes kurdab ehtelaeka kadumist. Laeka kadumises on süüdi Eboli, kes, teades, et koos juveelidega leiab karbikesest ka Carlose portree, varastas ehtekarbi ning viis selle Eliisabeti truudusetuse asitõendina kuningale. Kuningas süüdistab oma kaasat abielurikkumises.

Siseneb kahetsusest murtud Eboli. Rodrigo mõistab, et ta saab Carlose elu päästa vaid eneseohverduse hinnaga. Eboli tunnistab kuninganna ees oma süüd ning Eliisabet käsib Ebolil õukonnast lahkuda. Eboli neab oma naiselikku ilu ning vannub, et päästab Carlose elu.

Rodrigo teatab Carlosele, et sõber saab peagi vabadusse. Et Carlost süüst vabastada, on Rodriogo üles tunnistatud, et riigireetmist plaanivad dokumendid kuuluvad talle. Kõlab lask. Enne surma jõuab Rodrigo Carlosele edasi öelda, et prints ei unustaks Flandria vabadusvõitlust ja et Eliisabet ootab Carlost San Yuste kloostris.

Saabub kuningas Filipp kaaskonnaga ning Carlos süüdistab isa Rodrigo tapmises. Carlos jutustab kuningale ka Rodrigo eneseohverdusest. Kuningas on ustava Rodrigo surmast kuuldes õnnetu. Printsi vabastamist nõudev raevunud rahvahulk tungib vanglasse. Vaid Suurinkvisiitori ilmumine ning teravad sõnad jahutavad inimeste mässumeelsust, nad põlvitavad taas oma valitseja ees.

Eliisabet meenutab oma Prantsusmaal veedetud lapsepõlve ning Carlosega veedetud kauneid hetki. Carlos on Hispaaniast lahkumas, et Flandria vabadusvõitlejatega ühineda. Noorte hüvastijätu katkestavad kuningas Filipp, Suurinkvisiitor ja viimase kaaskond. Hetk enne Carlose vahistamist ilmub printsi vanaisa Karl V vaim, kes kohalviibijate õuduseks noormehe enesega kaasa viib.

Giuseppe Verdi mahukaim ning ambitsioonikaim teos, ooper "Don Carlos", hõlmab lausa mitme ooperi jagu põnevat ainet. Ooperi rikkalikul lõuendil seisavad inimesed, kelle omavahelisi suhteid määravad ajastu vastuolulised sotsiaalsed, poliitilised ja religioossed allhoovused. Intiimsed ja perekondlikud stseenid vahelduvad kiiresti riigi ja kiriku kõikehaaravat võimu esitlevate numbritega.

"Don Carlose" prantsuskeelse originaallibreto (autorid Camille du Locle ja Joseph Méry) aluseks on Friedrich Schilleri 1787. aastal loodud näidend "Don Carlos, Infante von Spanien". Kuigi nii Schiller kui ka Verdi võtsid enestele ajalooliste tegelaste käsitlemisel loomungulisi vabadusi, põhineb ooperi sündmustik suures osas ajaloolisel tõel. Ooperi sündmused toimuvad 1560. aastail sünges, inkvisitsiooni ülemvõimu all kannatavas autoritaarses Hispaanias. Lugu räägib Hispaania kroonprints Carlose ebatavalisest elust, kelle kihlatust Elisabeth de Valois'st saab poliitilise arvestuse tahtel hoopis tema isa, kuningas Filipp II abikaasa. Kuigi enamik ooperi sündmustikust tugineb ajaloolistel faktidel, kirjutas Verdi oma kirjastaja Ricordile, et "sellel draamal pole ajalooga midagi pistmist..."; kaitstes nõnda end pretensioonide eest, mis võiksid tõusta ebakõladest ooperikangelaste esitlemisel ning tegelikkuses elanud isikute vahel.

Keskne teema nii Schilleri näidendis kui ka Verdi ooperis on Hispaania kuninga ning inkvisitsioonikohtu vaheline konflikt. Inkvisitsiooni võimu taaselustasid Hispaania kuningas Ferdinand I ning tema abikaasa Isabella. Tuntud kui "katoliiklik kuningapaar", asutasid nad 1483. aastal oma religioosse ristikäigu igakülgselt toetamiseks XIII sajandi kogemusele põhineva inkvisitsiooniameti. Ferdinand ja Isabella asetasid oma kuningriigi mauridest ning juutidest alamad fakti ette endid ristida lasta või riigist lahkuda. Ka suur osa Filipp II sise- ja välispoliitikast oli seotud religioosse sõjapidamisega. Filipp II inkvisitsiooniameti juhid Hernando de Valdes ning kardinal Espinosa koostasid nimekirja raamatutest, mille lugemine oli rangelt keelatud, ning ei kõhelnud "inkvisitsiooni õiglase kohtu ette toomast" ka piiskoppe, kardinale, ülikuid ega kuningliku perekonna liikmeid.

Ooperi suurimaks tugevuseks saab pidada Verdi võimekust luua mitmekihiline maailm selle erinevate süžeeleiniidega ning emotsionaalsete massistseenide ning intümsete soolonumbrite vaheldumisega. Markii de Posa muusikaline vanamoe-lisus kujutab otsekui Verdi enese nooruslikku idealismi, samas Carlose ja Eliisabeti hingematvad duetid kannavad ooperi dramaatilise pinge vältimatut kasvu. Selles ooperis saab armastus eksisteerida vaid Carlose, Eliisabeti ja Eboli unelmais ning utoopiline heaoluühiskond Posa illusioonides. Stseenis, milles Posa kirjeldab kuningale viimase poliitika põhjustatud õudusi, kostavad muusikas teravaimad dissonantsid, mida Verdi eales kirjutanud. Ka Eboli esmapilgul võluvast ja kokestest "Loori laulust" kujuneb allegooriline fassaad, mis varjab katastroofi kaasa toovat kirge.

Originaalis viievaatuselisena loodud "Don Carlos" valmis Verdil 1866. aastal, kuid muusikalised kärped tuli autoril sisse viia juba enne teose esiettekannet Pariisi Ooperis 11. märtsil 1867. aastal. Järgnev pea kakskümmend aasta vältav redigeerimisperiood ning neli erinevat ooperiversiooni kõnelevad erakordsest tähtsusest, mida Verdi ooperile omistas. Itaaliakeelse ja neljavaatuselise "Don Carlose" esiettekanne toimus La Scala ooperiteatris 10. jaanuaril 1884. aastal.

Ajaloolised isikud ooperis

Püha Rooma keisririigi pea KARL V (1500–1558) valitses üht tänaseni suurimat impeeriumit ning just Karl V valitsemise ajal kehtestas Hispaania oma ülemvõimu lisaks Euroopa-aladele ka suures osas Lõuna- ja Kesk-Ameerikas. Karl V oli vaid 54aastane, kui füüsiliselt kurnatud mees vabatahtlikult oma võimust loobus ning Yuste (San Juste) kloostriisse taandus, kus ta ka suri. Karl V loobus keisritroonist oma noorema venna Ferdinandi kasuks ning Hispaania kuninga troonile tõusis Karli poeg Filipp.

FILIPP II (1527–1598), Karl V poega tunneb ajalugu kui "ettevaatlikku Filippi" (*Felipe el Prudente*), detailitäpset ning otsustusteks aega võtvat monarhi, kelle kuningriik laius kõikidel 16. sajandile tuntud kontinentidel: tänapäevases mõistes Hispaanias, Portugalis, Itaalias (Napoli, Sitsiilia, Milano), Põhja-Aafrikas, Hollandis, Atlandi ja Vaikse ookeani saartel, Lõuna- ja Kesk-Ameerikas ning Filippi esimese abielu ajal kuninganna Maryga ka Inglismaal ja Iirimaa. Väljendit "impeerium, mille kohal kunagi ei looju päike" kasutati ajaloos esmakordselt just Hispaania kuningriigi kuldaja ning kuningas Filipp II valduste iseloomustamiseks. Kuigi Filipp II ei suutnud protestantismi levikut peatada ega Hollandi-alade ülestõuse maha suruda, hoidis erakordselt suure võimuga Hispaania inkvisitsioonikohus Euroopat lõhestava usulise vastasseisu kuningriigi aladelt eemal. Filipp II peeti arukaks riigimeheks, kes reageeris küll jõuliselt õukonnas levivatele kuulujuttudele ja kahtlustele, kuid ei olnud julm türann, kellena teda ajaloolised vastased näidata soovisid. Elisabeth de Valois oli kuningas Filippi neljast abikaasast arvult teine.

Hispaania kroonprint CARLOS (1545–1568), Filipp II poeg, oli habras ja füüsilise puudega nooruk, kel täheldati ka vaimse tasakaalutuse märke. Carlose füüsilised ja vaimsed puudujäägid olid tõenäoliselt tingitud Habsburgide ning Portugali ja Hispaania kuningakodade vahelistest veresugulaste abielutraditsioonidest tulenevaist geneetilistest häiretest. 17aastane Carlos vigastas trepist alla kukkudes oma pead ning noormehe elu päästeti 16. sajandi parima meditsiinilise teadmise kohaselt kolju osalise eemaldamisega. Operatsioonist toibunud noormees muutus äkiliseks ning ettearvamatuks. 1568. aastal vangistatakse Carlos kuninga korraldusel, kuna poeg oli korduvalt isa mõrvamisest rääkinud ning Hispaaniast põgenemist planeerinud. Poja surm vangistuses ning sellele järgnenud rohke kriitika päädis kuninga selgitusega Carlose vahistamise hädavajalikkusest “meie Taevase Issanda teenimise ja üldlühise heaolu tagamisega”.

ELISABETH DE VALOIS (1544–1568) oli Prantsusmaa kuningas Henry II ning Catherine de Medici tütar. Elisabethi kihlus Carlosega oli üks Habsburgi ning Valois' kuningakodade vahelise nn Itaalia sõja (1551–1559) rahulepingu sõlmimise tingimustest. Seoses aga Hispaania kuninga teise naise Mary Tudori surmaga astus nüüd vallaline Filipp II oma poja noore kihlatu kõrval altari ette. Filippi ning abieludes vaid 14aastase Elisabeth Valois' suhted olid vaatamata paari suurele vanusevahele head, paaril sündis kaks tütart. Ka kroonprints Carlose ning Elisabethi suhted olid kaasaegsete kirjelduste kohaselt soojad ja sõbralikud.

SYNOPSIS

Act I

Spain, in 1650.

A friar is praying at the tomb of Charles V in the monastery of San Yuste. Don Carlos, Infante of Spain, recalls his first meeting with his beloved Elisabetta (Elizabeth de Valois) to whom he was betrothed. But she is now the wife of his own father Philip II and Queen of Spain.

Enters Rodrigo, marquis of Posa, having returned from the Netherlands. He announces the rebellion of that region against cruelly oppressing Spanish crown. Carlos confides his love of Elizabeth to his friend, who is anxious to help him. Rodrigo urges him to forget his troubles and go to the Netherlands to help put an end to the religious persecutions there. After their conversation, Carlos and Rodrigo swear mutual friendship, while the King and Queen enter the monastery.

The ladies of the court await the Queen, while Princess Eboli sings a song accompanied by the page Tebaldo. When Elizabeth arrives, she encounters Rodrigo, who hands her a letter from her mother, together with a concealed note from Carlos begging her to trust Rodrigo. Rodrigo invites her Queen to meet Philip's son and to plead his cause with the King.

Eboli interprets the agitated state of mind of Carlos, with whom she is secretly in love, as proof that he loves her too. Now in the Queen's presence, Carlos asks her to intercede with the King to let him leave for the Netherlands. But their dialogue quickly turns into a declaration of love, interrupted by Elizabeth who reminds her stepson of the impossibility of realizing their union. He goes out in despair, leaving the Queen by herself to implore divine help. When the King enters and finds his wife without her royal retinue, he banishes the Countess of Aremborg for having left Elizabeth unattended.

King Philip asks the Rodrigo to stay with him, and Rodrigo tells him of the cruelties inflicted upon the Netherlands, begging him to grant them autonomy. The King rejects the request. But, after reminding him of the Grand Inquisitor's awesome power, he reveals the troubles that are on his mind. He is aware of the feelings that unite Carlos and Elizabeth, and appoints Rodrigo to keep watch on the couple. The Marquis happily welcomes the proposal and takes his leave after the King has again put him on his guard against the Grand Inquisitor.

Act II

Carlos has been deceived by a note inviting him to a nocturnal tryst with Elizabeth. But Eboli turns up instead, wearing a veil, and Carlos declares his love. When Carlos realizes he has been tricked, he fails to hide his amazement. Eboli understands the secret relationship between Carlos and the Queen. Distraught with jealousy, she swears to get her revenge. Rodrigo vainly tries to justify his friend and threatens to impose silence on Eboli by death. Rodrigo asks Carlos to give him the documents from the Netherlands that are in his keeping.

The people rejoice as the friars conduct the prisoners condemned by the Holy Office to the stake. After the court has entered, a group of Flemings, led by Carlos, throw themselves at the King's feet, imploring justice for their country. Philip refuses to hear them and gives orders for the rebels to be taken away. Carlos, having in vain requested permission from his father to go to the Netherlands, draws his sword and sides with the Flemings. The King replies to this affront by ordering his guards to disarm his son, but no one dares approach him. Only Rodrigo's intervention avoids a direct clash. Removing the Prince's sword, Rodrigo hands it to the King. The procession continues on its way to attend the burning of the heretics.

Act III

Philip meditates on the difficulties of life as a sovereign. He requests punishment of his son by the Grand Inquisitor, who in his turn proposes that Rodrigo should also be condemned as guilty of Carlo's rebellion. But the King opposes this injunction and, after a heated argument, finds himself alone again.

Elizabeth enters, reporting the disappearance of a casket. Without her knowledge, the casket, in which hides also a portrait of Carlos, has been delivered by Eboli to the King. In vain the Queen proclaims her honesty while her husband accuses her of adultery.

Enters Eboli, overcome with remorse and Rodrigo realizes that he can save Carlos only by sacrificing his own life. Eboli confesses her guilt to the Queen, who orders her to leave the court. Eboli deplores the effects of her beauty and vows to herself that she will save Carlos from his impending danger.

Rodrigo announces to Carlos that he is soon to be released. To relieve him of all blame, Rodrigo has admitted to being in possession of the documents which the Infante had entrusted to him. Rodrigo is shot in the back. As he dies, he tells Carlos of a rendezvous that has been fixed with Elizabeth in the monastery of St. Yuste, and reminds him of the Flemish cause. Philip has come to the prison to free his son and Carlos accuses him of having killed Rodrigo. Don Carlos also claims that Rodrigo sacrificed his life for him. But Philip also mourns the death of his friend Rodrigo. Praising the Prince, the people burst into the prison. Only the sudden appearance of the Grand Inquisitor calms the anger of the people, who kneel before their king.

Elizabeth recalls the joys of childhood and her love of Carlos. Now the lovers need to part. Carlos is leaving Spain for the Netherlands to fight for the freedom of the Flemings. But their final farewell is interrupted by the sudden entry of Philip, the Grand Inquisitor, and the guards of the Holy Office. As Carlos is about to be arrested, Charles V appears, seizes his grandson and drags him away.

The longest and most ambitious of Giuseppe Verdi's works, "Don Carlos" seems to encompass multiple operas. Parading across its vast canvas is an array of richly characterized individuals whose particular relationships play out against an epic backdrop of conflicting social, political, and religious forces. Scenes of searing intimacy and familial turmoil are juxtaposed with grand spectacles that formidably display the power of church and state.

Camille du Locle and Joseph Méry based their original French language libretto of Verdi's opera on Friedrich Schiller's 1787 play "Don Carlos, Infante von Spanien". While both Schiller and Verdi took some poetic license with actual events and relationships, most of the protagonists are based on historical models. Set in grim, authoritarian Spain at the time of the Inquisition, circa 1560, the story traces the disturbed life of Carlos, Prince of the Asturias after Elisabeth de Valois, his betrothed, was married instead to his father Philip II, King of Spain. Although most of the opera's public events have some basis. Verdi felt that he could write to his publisher Ricordi that "there is nothing historical in this drama..."; following this claim with a lengthy list of discrepancies between historical fact and his own and Schiller's works.

A leading conflict in the Schiller / Verdi story of "Don Carlos" is that between the sovereign of Spain and the Spanish Inquisition. Borrowing an idea from thirteenth-century Holy Office, King Ferdinand and Queen Isabella, "the Catholic kings of Spain", launched a Spanish Inquisition in 1483 to promote their religious crusade. The pair issued edicts to

their Moorish and Jewish subjects convert to Christianity or leave the country. A great deal of both Philip's home and foreign policy was also devoted to religious warfare. His strong Inquisitor Generals Hernando de Valdes and Cardinal Espinosa produced a strict index of books not allowed to be read and did not hesitate to bring their 'justice' to archbishops, cardinals and even the aristocracy and royal family.

The effect of the multiple competing points of view ranks among the most extraordinary achievements in all opera. The old-fashioned music characterizing Posa introduces a kind of self-portrait of the composer's youthful idealism, while the love duets of Carlos and Elisabeth trace the inevitable progress of the opera's dramatic truth. The love that can exist only as a fantasy for Carlos and Elisabeth as well as for Princess Eboli proves to be as illusory as the political utopia sought by Posa. When Posa describes the terrors inflicted by Philip's policies, the negation of that utopia conjures one of the most abyssal dissonances Verdi ever wrote. Even the charming coquetry of Eboli's Veil Song turns out to be an ironically allegorical façade for the passions that bring on catastrophe.

The considerable effort Verdi devoted to revisions over a period of almost two decades points to the significance the opera held for him. Massive five-act original score was composed in 1866 but had to be trimmed before "Don Carlos" gave its Paris Opera premiere (on March 11, 1867) to the streamlined, four-act version that was translated into Italian as "Don Carlo" and produced at La Scala on January 10, 1884.

Historical figures at the opera

The Holy Roman Emperor CHARLES V (1500–1558) ruled one of the largest empires ever built. Under his reign Spain conquered and controlled also much of South and Central America. Charles was only 54 when he retired, he was physically exhausted and sought the peace of a monastery of Yuste (San Yuste). Charles V gave up his throne as Holy Roman Emperor in favour of his younger brother Ferdinand I, and the throne of Spain in favour of his son Philip II.

PHILIP II (1527–1598), son of Charles V is known in Spanish as "Philip the Prudent" (Felipe el Prudente). His empire included territories on every continent then known to Europeans - Spain, Portugal, Naples, Sicily, Milan, Netherlands, during his marriage to Queen Mary I he was also King of England and Ireland. The expression "The Empire on which the sun never sets" was coined during Philip's time to reflect the extent of his possessions. Under Philip II, Spain reached the peak of its power. Although Philip II would never succeed in suppressing Protestantism or defeating the Dutch rebellion, by an intensification of the Inquisition Spain avoided the religiously inspired strife tearing apart other European dominions. Philip was intelligent statesman. He was given to suspicion of members of his court, and was something of a meddling manager; but he was not the cruel tyrant painted by his opponents.

CARLOS, Infante of Spain (1545–1568), was a delicate and physically deformed boy who soon began to show signs of mental instability. These physical and psychological afflictions may well stem from the inbreeding common both to the Habsburgs and the royal houses of Portugal and Spain. In 1562 Carlos fell down a flight of stairs, which caused serious head injuries. His life was saved by a trepanation of the skull and after his recovery young man became wild and unpredictable in his behaviour. Carlos was imprisoned by his father, King Philip in 1568. Carlos was said to have spoken of murdering Philip and was ready to flee Spain and his father's control. Despite much criticism Philip would only state in public that his son's arrest had been necessary 'for the service of Our Lord and for the public welfare'.

ELISABETH DE VALOIS (1544–1568) was the daughter of King Henry II of France and Catherine de Medici. Elisabeth was betrothed to Carlos, one of the terms of the peace treaty of Cateau-Cambrésis which ended the so-called 'Italian' War of 1551–59 between the Houses of Habsburg and Valois. However, the engagement was renegotiated in favour of Philip himself, whose second wife, Mary Tudor of England, had recently died. Philip was enchanted by his young wife who bore him two daughters. Her relationship with Carlos was warm and friendly.

N / Thu 24. juuli kell 18.00

Nasva kultuurikeskus / Nasva Community Centre

TRIO CONTEMP (Ukraina / Ukraine)

Tetjana Kozitska (*kobza*)

Vitali Kozitski (*bajaan / bayan*)

Natalja Geri (*bass-kobza*)

TRIO CONTEMPi (lüh. *contemporary*) asutasid 2013. aastal kolm Ukraina riikliku muusikakadeemia kasvandikku, kelle eesmärgiks on ukraina rahvapillide tutvustamine ning kontsertpillidena kasutamine. Muusikute käsutuses on unikaalsed, vaid nende tarbeks valmistatud instrumendid. Ansambli eriline kooskõla on vaimustanud nii Ukraina kui ka teiste riikide festivalipublikut. Trio noored muusikud on oma ala tõelised entusiastid, püstitades enestele uusi muusikalisi väljakutseid. Vaatamata rahvapillide kasutusele on Contemp oma vaimult nüüdisaegne ansambel, sest uued on nii instrumendid kui ka nende kooskõla ja trio repertuaar.

TRIO CONTEMP (short from contemporary) was founded by three graduates of Ukrainian National Music Academy in 2013. The mission of the musicians is to introduce and popularise the Ukrainian national (folk) instruments as they are playing on unique instruments built specially for them. The sound of this extraordinary trio has been praised by the festival audiences both in Ukraine and abroad. The musicians of the trio are real enthusiasts of their field, always bravely facing the musical and cultural challenges. Despite the fact that trio uses the newly made Ukrainian folk instruments, trio "Contemp" is a contemporary group with both its unique sound and repertoire.

N / Thu 24. juuli kell 20.00

Kuressaare lossi ooperimaja / Kuressaare Castle Opera House

"NATALKA POLTAAVAST" / "NATALKA FROM POLTAVA"

Mõkola Lössenko ooper kahes vaatuses / *Opera in two acts by Mykola Lisenko*
Ivan Kotljarevskõi samanimelise näidendi alusel / *Based on the play of the same title by Ivan Kotlyarevskyi*

Ooperi esietendus / *Premiere: Odessa Vene Teater / Odessa Russian Theatre (1889)*

Ukraina keeles, eesti- ja ingliskeelsete subtiitritega /
Performed in Ukrainian with Estonian and English subtitles

Kestus / *Duration: 2 h*

Ukraina rahvusooperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*
(vt lk / *see page 90*)

Dirigent / Conductor MÕKOLA DJADJURA (vt lk / *see page 72*)

Lavastaja / Director ANATOLI SOLOVJANENKO

Koormeister-lavastaja / Choir master-director BOGDAN PLIŠ

Kunstnik-lavastaja MÕHAILO RINDZAK

Koreograaf-lavastaja / Choreographer-director ANIKO REHVIAŠVILI

Muusikaline redaktsioon / Musical reductor MÕROSLAV SKORÕK

Libreto redaktsioon / Libreto reductor ANATOLI SOLOVJANENKO

Osades / Cast:

Natalka, ukraina neiu / *Ukrainian maiden*..... TAMARA KALINKINA
(sopran / *soprano*) (vt lk / *see page 76*)

Lesknaine Terpõlõha, Natalka ema /

Natalka's mother ANŽELINA ŠVATŠKA
(metsosopran / *mezzo soprano*) (vt lk / *see page 88*)

Petro, Natalka armastatu / *Natalka's beloved* DMÕTRO KUZMIN
(tenor) (vt lk / *see page 78*)

Mõkola, kaugel sugulane / relative OLEKSANDR BOIKO
(bariton / *baritone*) (vt lk / *see page 71*)

Tetervakovski, pristav / local law officer SERGI PAŠTŠUK
(tenor) (vt lk / *see page 83*)

Makogonenko, külavolinik / village deputy..... BOGDAN TARASS
(bass) (vt lk / *see page 89*)

SISUSELETUS

I vaatus

19. sajandi maaliline Poltaava küla Vorskla jõe kallastel, Ukrainas.

Poltaavast linnalähedasse külla elama kolinud lesknaine ning tema tütar Natalka on abikaasa ja isa surma järel kaotanud kogu varanduse. Lesknaist tabanud saatuse löökide pärast kutsub külarahvas teda Terpõlõhaks (Kannatajaks). Kaunis ning heatahtlik Natalka on küla noormeeste seas kõrges hinnas, kuid neiu süda kuulub võõrsil varandust otsivale Petrole, kes on lubanud koju naastes Natalka naiseks võtta. Petrost pole aga juba mõnda aega midagi kuulda ning Natalkal jääb üle vaid lauldes väljavalitule truudust kinnitada.

Ootamatult saabub pristav Tetervakovski, kes arvab, et lähedased suhted valitsusasutustega ning kohtuametniku staatus muudavad ta külaneiuks vastupanumatuks. Mis siis veel kehvikust Natalkast rääkida, kes peaks Issandat tänama, et uhke peig tema vastu üldse huvi tunneb. Tetervakovski kirjeldab oma tundeid neiu vastu ning et mitte meest solvata, teeskleb Natalka, et ei mõista, millest eakas kosilane kõneleb. Kuid Tetervakovski ei jäta jonnini ning neiu tuleb tüütule kosilasele otsustavalt ära öelda. Kurb ja segaduses mees kaotab pea.

Ligi astub külavanem Makogonenko, kes Tetervakovskit lohutades teatab, et ega tütarlapsed ise naitumise üle otsusta, vaid hoopis nende emad. Terpõlõha tuleb nõusse saada! Makogonenko teeb kõik, et oma vana semu edukalt abieluranda tüürida. Mis võiks Natalka emal linnasaksa vastu olla? Kus on kauaoodatud Petro ning tema lubatud jõukus? Elu Tetervakovskiga oleks turvaline kui vanajumala selja taga. Natalka ei suuda ema pisaraid taluda, alistub saatusele ning võtab eaka peiu ettepaneku vastu.

II vaatus

Mõkola elu pole kerge. Ta elatub juhutöödest ning sõltub külaelanike lahkusest. Kõigi suureks üllatuseks saabub koju Petro, kes kuuleb Mõkola käest, et Natalka on külla elama kolinud ning eelmisel öhtul Tetervakovski abieluettepaneku vastu võtnud. Petro on ahastuses ning palub Mõkolal välja selgitada, kas Natalka tõesti oma vabal tahtel mehele läheb.

Natalka süda on rahutu ning ta jookseb külatänavale ning näeb kauaoodatud peigmeest. Natalka kinnitab Petrole armastust ning lubab tagasi võtta ema pisarate ning peigmehe väljapressimisel antud lubaduse.

Makogonenko ja Terpõlõha on Natalka käitumisest rabatud. Et mitte Natalka ema kurvastada, lubab Petro külast igaveseks lahkuda. Terpõlõha on noormehe üllast taandumisest pisarateni liigutatud. Ka Tetervakovski südames ärkab kaastunne. Koos lubadusega noorpaari teele takistusi mitte veeretada, soovib ta koos külarahvaga Natalkale ja Petrole õnne.

Ukraina helilooja, etnomusikoloog, dirigent, pianist, muusikaõpetaja ja ühiskonna-tegelane MÕKOLA LÖSSENKO (1842–1912) oli hariduselt bioloog, kes lõpetanud Harkivi ülikooli loodusteaduste osakonna (1860–1865). Noore Lössenko tõsisele muusikaharrastusele andis kurioosel kombel tõuke tsaar Aleksander II tädi, suurihertsoginna Jelena Pavlova asutatud Vene Keiserliku Muusikaühingu stipendium, mis võimaldas Lössenkol alustada professionaalsete muusikaõpingutega Leipzigi konservatooriumis (1867–1869) Carl Reinecke ja Ernst Richteri õpilasena. Kodumaale naastes töötas Lössenko muusikaõpetaja ning dirigendina. Lössenko otsus oma loomingus vaid ukraina ainesest lähtuda tõi kaasa paratamatu suhete katkemise vaid vene kultuuri propageerimiseks ellu kutsutud Vene Muusikaühingu juhtfiguuridega. Kuid heitumatu Lössenko sõitis Peterburi, et Nikolai Rimski-Korsakovi käe all orkestratsiooni õppida (1874–1876). Lössenko kõigutamatu rahvusmeelsus ning põlgus venestamispoliitika vastu toonase Vene impeeriumi territooriumil (mille hulka kuulus ka Ukraina) ei aidanud sugugi kaasa andeka looja karjäärile. Lössenko töötas koduses Kiievis pikki aastaid muusikaõpetajana, asutades 1904. aastal muusika- ja teatrikooli. Erakooli õppekava vastas muusikakõrgkooli tasemele ning oli pikka aega ukraina rahvusliku muusikakultuuri taimelavaks.

Lössenko oli Kiievis ukraina kultuuri- ja muusikaelu juhtfiguur, esines kui soolopianist, juhatas koore ning korraldas nende kontsertreise Ukrainas. Lössenko koondas enda ümber isamaaliselt meelestatud kaasmaalasi, asudes 1908. aastal Vene impeeriumi mitteametliku Ukraina seltsi esimehe positsioonile. Seoses Emsi ukaasi* järelmõjudega tuli Lössenkol suur osa oma partituuridest välismaal trükkida ning teoste ettekanded Ukrainas Vene impeeriumi esindajatega kooskõlastada. Lössenko välistas oma teoste vene keelde tõlkimise, mis kahjuks vähendas(b) autori tuntust, ning komplitseeris tema loomingu ettekandmist väljaspool Ukrainat. Lössenko veendumust ei murdnud ka Pjotr Tšaikovski, kes vaimustatuna ooperist "Tarass Bulba" palus korduvalt, kuid edutult autori nõusolekut teose tõlkimiseks ning ettekanneteks Moskvast.

Mõkola Lössenko muusikateatrile kirjutatud teoste seas on laulumäng "Musta mere kasakad" ("Чорноморці", 1872); miniooperid "Nocturn" ("Ноктюрн", 1912) ja "Sappho" ("Саффо", 1886–94); ooperid "Natalka Poltaavast" ("Наталка Полтавка", 1889), "Uppunud neid" ("Утоплена", 1883) ja "Tarasa Bulba" (1891); "Aeneas" ("Енеїда", 1910); lasteooperid: "Vigurvänt kitseke" ("Коза-дереза", 1888), "Pan Kotski" ("Пан Коцький", 1891) ning "Talv ja kevad" ("Зима і весна", 1892). Lössenko tööde seas on arvukalt klaveriteoseid, ukraina rahvalaulu seadeid solohäälele ja koorile, kammermuusikat, sümfooniline fantaasia ning sümfoonia (lõpetamata). Erilist tähelepanu pälvivad Lössenko enam kui 120 soololaulu Ivan Franko, Lesja Ukrainka, Heinrich Heine ja Adam Mickiewiczi tekstidele. Lössenko esimese etnograafilise uurimistöö teema oli ukraina rahvalaululik Ostap Veresai pärandi uurimus ning ukraina rahvalikule laulule ainuomase kõrvutamise analoogse

vene traditsiooniga. Lössenko oli üks Vene impeeriumi esimestest muusikainstrumentide klassifitseerijatest-uurijatest ning vastava teadusharu alusepanija Ukrainas.

Mõkola Lössenko alustas ooperi "Natalka Poltaavast" komponeerimist 1864. aastal ning helilooja käsutuses oli IVAN KOTLJAREVSKÕI (1769–1838) samanimelise näidendi enam kui 40 aastat väldanud esitustraditsioon. Draamaeteos lauludega sisaldas arvukalt ukraina rahvamuusikal põhinevaid meloodiaid, kuid seniste lavastuste muusikaline lahendus lähenes pigem vodevillile ja operetile. Lössenko kasutas draamalavastuse eelnevatel ettekannetel juba kasutatud rahvalikke meloodiaid, lisas avamängu, tantsunumbrid ning andis lavateosele ooperižanrile iseloomuliku vormi. Töö ooperi kallal vältas enam kui veerand sajandit ning trükitud klaviir nägi ilma valgust 1889. aastal. Nõnda pikalt väldanud töö on käsitletav kui helilooja professionaalne ettevalmistus tema monumentaalse meistriteose, ooperi "Tarass Bulba" sünniks 1891. aastal. Kuna Lössenko "Natalka Poltaavast" muusika on tihedalt seotud nii draamalavastuse rahvaliku sisu kui ka Ukraina folklooripärandiga, on see põhjuseks, miks ooper on ukraina muusikateatrite lavadel püsinud enam kui 120 aastat.

*

Emsi seadus (vene keeles: Эмский указ) oli 1876. aastal saksa kuurortlinnas Emsis vene tsaar Aleksander II allkirjastatud dokument, mis keelas nii ukrainakeelsete trükiste ilmumise ja sisseveo kui ka ukrainakeelsete näidendite esitamise ning avalike loengute pidamise Vene keisririigi territooriumil. 1881. aastal Aleksander III sisseviidud muutused lubasid küll esitada ukrainakeelseid laule ja näitemänge, kuid ukraina tähestiku kasutamine ning rahvuslike näitetruppide ja teatrite asutamine jäid endiselt keelatuks. Emsi seadus kaotas kehtivuse 1918. aastal, pärast veebruarirevolutsiooni, koos teiste endise Vene keisririigi elu korraldavate seadusaktidega.

SYNOPSIS

Act I

Magical Poltavian village on the banks of the Vorskla River in 19th century Ukraine

After the death of the husband and father, the widow and her daughter Natalka had lost all their fortune and moved from city of Poltava to the nearby village. Beautiful Natalka is the dream of every village youngster, although her heart belongs to Petro.

Petro has left the village to make his fortune in order to provide himself and soon to be wife. But it has been a while since Natalka has heard from him and the girl confirms her love in a lyric song.

Unexpectedly, the local law officer Tetervakovsky appears, seeing himself as the gift sent by God to the poor girl. Tetervakovsky declares his love to Natalka. In order not to offend his elderly suitor, Natalka pretends not to understand his babble. But Tetervakovsky makes his marriage intentions very clear and Natalka refuses the wealthy suitor. Tetervakovsky feels confused.

The help arrives in the person of village head Makogonenko. After hearing Tetervakovsky's story, Makogonenko promises his former colleague to help him marry the village beauty. For who is the village maid to refuse the wealthy suitor? Those matters should be discussed only with the mother of the bride to be. So, where is Petro and his wealth? Natalka's life with Tetervakovsky would be happy and safe. It is unbearable for Natalka to see her mothers' tears and she agrees to engagement to Tetervakovsky.

Act II

Mykola's life is not easy. The vagabonds' living depends on temporary jobs and the kindness of the villagers. Unexpectedly Petro arrives. He hears the story of the harsh faith of Natalka and her mother and the marriage proposal she has accepted the night before. Petro is desperate. He pleads Mykola to find out whether Natalka is really in love with her elderly groom.

Natalka's heart is in pain. She runs out to the village street and meets Petro whom she confirms her love. Natalka promises her beloved to cancel her engagement to Tetervakovsky.

Widow Terpylyha and Makogonenko are outraged by Natalka's decision. In order not to upset Natalka's mother, Petro promises succumb to his destiny and leave the village for good. Terpylyha is touched by such a noble gesture. Also Tetervakovsky cannot hide his feelings of compassion and declares he will not stand in the way of young couples' happiness. All the villagers congratulate Natalka and Petro.

MYKOLA LYSENKO (1842–1912) was Ukrainian composer, ethnomusicologist, conductor, pianist, teacher, and community figure. From 1860 he studied at Kharkiv University and Kyiv University, graduating in 1865 with a degree in natural sciences. The scholarship from Russian Imperial Music Society enabled Lysenko the professional music studies under Carl Reinecke and Ernst Richter at Leipzig Conservatory in 1867–1869. After returning to Kyiv in 1869 to work as a music teacher and conductor. Lysenko's insistence on creating Ukrainian music was not accepted by the Russian Music Society which promoted a Great Russian cultural presence in Ukraine. Undeterred, Lysenko severed his ties with the society and maintained his resolve to promote his works exclusively in his native language. In order to improve his composition skills, Lysenko moved to Saint Petersburg to study with Nikolay Rimsky-Korsakov (1874–1876), but his fervent Ukrainian national position and disdain for Great Russian autocracy impeded his

career. Back in Kyiv, Lysenko worked as a music teacher for many years before opening his own school of music and drama in 1904.

Lysenko was at the centre of Ukrainian cultural and musical life in Kyiv. He gave piano recitals and organized choirs for performances in Kyiv and tours through Ukraine. He cultivated an informal network of patriotic Ukrainians, and headed the Ukrainian Club from 1908. Due to The Ems Ukaz* in 1876, Lysenko had to publish some of his scores abroad and performances of his works had to be authorized by the imperial censor. Lysenko also insisted his operas to be performed only in the original language. (Piotr Tchaikovsky, impressed by Lysenko's "Taras Bulba", repeatedly wanted to stage the work in Moscow, but Lysenko's insistence on it being performed in the Ukrainian, prevented the performance from taking place).

Lysenko's operatic and theatrical works include the singspiel "Black Sea Cossacks" ("Чорноморці", 1872); the miniature operas "Nocturne" ("Ноктюрн", 1912) and "Sapho" ("Сафо", 1886–94); operas "Natalka from Poltava" ("Наталка Полтавка", 1889), "The Drowned Maiden" ("Утоплена", 1883) and "Taras Bulba" (1891); "Aeneid" ("Енеїда", 1910); operas for children: "Goat's Bluff" ("Коза-Дерева", 1888), "Pan Kotskyi" ("Пан Коцький", 1891), and "Winter and Spring" ("Зима і Весна", 1892). Lysenko's other works include works for solo piano, arrangements of Ukrainian folk songs, chamber music, symphonic fantasia and an unfinished symphony. Lysenko is also the author of over 120 art songs on the poems of Ivan Franko, Lesia Ukrainka, Oleksander Oles, Heinrich Heine, Adam Mickiewicz and others. Lysenko made the first musical-ethnographic studies on the kobzar Ostap Veresai, published in 1873–1874. In this work Lysenko demonstrated the way in which Ukrainian melodic material differs from Russian analogues by its unique use and approach to chromaticism. Lysenko's essays about Ukrainian folk instruments make him the founder of Ukrainian organology and one of the first organologists in the Russian Empire.

Mykola Lysenko started his work on "Natalka from Poltava" in 1864, having the opportunity to study the music used in numerous stagings of the play by IVAN KOTLYAREVSKYI (1769–1838) on the dramatic stage. The deeply folklore influenced music used in the dramatic versions of "Natalka from Poltava" belonged to the genre of vaudeville or operetta. Lysenko used many previously used folksong giving them professional orchestration, added overture, dances and arias creating the form of the full size operas. The composition of the opera lasted nearly a quarter of the century and the first piano version of the work was published in 1889. The time consuming work on "Natalka from Poltava" can also be seen as the professional preparation for Lysenko's monumental masterpiece "Taras Bulba". The music of "Natalka from Poltava" is closely linked not only with the drama of the play but also with the national heritage and folk melodies, which is one of the reasons the opera has not left the Ukrainian stage for more than a hundred and twenty years.

* *The Ems Ukaz* (Russian: Эмский указ) was a decree of Russian Tsar Alexander II declared in the city of Bad Ems (Germany) in 1876. The Ukaz banned the use of the Ukrainian language in print, forbade the import of Ukrainian publications and the staging of plays and lectures in Ukrainian. In 1881, Tsar Alexander III amended the ukaz, allowing the Ukrainian lyrics and plays to be publicly performed but the Ukrainian alphabet was still prohibited and Ukrainian-only theatres and troupes could not be established. The ukaz was never cancelled, but became void along with all other imperial Russian laws in the February Revolution of 1917–18.

R / Fri 25. juuli kell 20.00

Kuressaare lossi ooperimaja / Kuressaare Castle Opera House

OOPERIGALA / OPERA GALA

Lilia Grevtsova (sopran, Ukraina / *soprano, Ukraine*) (vt lk / *see page 75*)

Tamara Kalinkina (sopran, Ukraina / *soprano, Ukraine*) (vt lk / *see page 76*)

Viktorja Tšenska (sopran, Ukraina / *soprano, Ukraine*) (vt lk / *see page 90*)

Lilli Paasikivi (metsosopran, Soome / *mezzo soprano, Finland*) (vt lk / *see page 83*)

Annely Peebo (metsosopran, Vienna / *mezzo soprano, Vienna*) (vt lk / *see page 84*)

Sergi Paštšuk (tenor, Ukraina / *Ukraine*) (vt lk / *see page 83*)

Andri Romanenko (tenor, Ukraina / *Ukraine*) (vt lk / *see page 86*)

Oleksandr Boiko (bariton, Ukraina / *baritone, Ukraine*) (vt lk / *see page 71*)

Rauno Elp (bariton, Eesti / *baritone, Estonia*) (vt lk / *see page 72*)

Gennadi Vaštšenko (bariton, Ukraina / *baritone, Ukraine*) (vt lk / *see page 92*)

Ain Anger (bass, Viin / *Vienna*) (vt lk / *see page 68*)

Sergi Magera (bass, Ukraina / *Ukraine*) (vt lk / *see page 81*)

Koit Soasepp (bass, Soome / *Finland*) (vt lk / *see page 87*)

Ukraina rahvusoperi ooperikoor ja sümfooniaorkester /

Opera choir and symphony orchestra of Ukrainian National Opera

Dirigendid / *Conductors* MIHKEL KÜTSON (vt lk / *see page 79*),

MÕKOLA DJADJURA (vt lk / *see page 72*)

Galaõhtut juhib / *Gala is presented by* Anu Välba

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Avamäng ooperile “Figaro pulm” (“*Le nozze di Figaro*”, 1786)

An overture to an opera “The Marriage of Figaro”

Figaro aaria ooperist “Figaro pulm”

Figaro’s aria from the opera “The Marriage of Figaro”

Solist / *Soloist* Gennadi Vaštšenko

Susanna ja Krahvinna duett ooperist "Figaro pulm"
The duet of Susanna and Countess from the opera "The Marriage of Figaro"
Solistid / *Soloists* Tamara Kalinkina, Viktoria Tšenska

Sarastro aaria ooperist "Võluflööt" ("Die Zauberflöte", 1791)
Sarastro's aria from the opera "The magic flute"
Solist / *Soloist* Koit Soasepp

Zerlina aaria ooperist "Don Giovanni" (1787)
Zerlina's aria from the opera "Don Giovanni"
Solist / *Soloist* Tamara Kalinkina

Don Giovanni aaria ooperist "Don Giovanni"
Don Giovanni's aria from the opera "Don Giovanni"
Solist / *Soloist* Oleksandr Boiko

Zerlina ja Don Giovanni duett ooperist "Don Giovanni"
The duet of Zerlina and Don Giovanni from the opera "Don Giovanni"
Solistid / *Soloists* Tamara Kalinkina, Oleksandr Boiko

Leporello aaria ooperist "Don Giovanni"
Leporello's aria from the opera "Don Giovanni"
Solist / *Soloist* Sergi Magera

Dorabella ja Guglielmo duett ooperist "Cosi fan tutte" (1789)
The duet of Dorabella and Guglielmo from the opera "Cosi fan tutte"
Solistid / *Soloists* Annely Peebo, Rauno Elp

Dorabella aaria ooperist "Cosi fan tutte"
Dorabella's aria from the opera "Cosi fan tutte"
Solist / *Soloist* Annely Peebo

Erich Wolfgang Korngold (1897–1957)
Fritzu aaria ooperist "Surnud linn" ("Die tote Stadt", 1920)
Frits' aria from the opera "The dead city"
Solist / *Soloist* Rauno Elp

Richard Strauss (1864–1949)
Tertsett ooperist "Roosikavalier" ("Der Rosenkavalier", 1911)
Trio from the opera "The Knight of the Rose" (from the finale)
Solistid / *Soloists* Lilia Grevtsova, Tamara Kalinkina, Lilli Paasikivi

Valss ooperist "Roosikavalier"
Waltz from the opera "The Knight of the Rose"
Solistid / *Soloists* Annely Peebo, Koit Soasepp

Dirigent / *Conductor* MIHKEL KÜTSON

Hector Berlioz (1803–1869)

Ungari marss kontsertdraamast "Fausti needmine"

("La damnation de Faust", 1846)

Hungarian march from the concert drama "The damnation of Faust"

Georges Bizet (1838–1875)

Sequidilla ooperist "Carmen" (1875)

Sequidilla from the opera "Carmen"

Solist / *Soloist* Lilli Paasikivi

Don José aaria ooperist "Carmen"

Don Jose's aria from the opera "Carmen"

Solist / *Soloist* Andri Romanenko

Habanera ooperist ooperist "Carmen"

Habanera from the opera "Carmen"

Solist / *Soloist* Annely Peebo

Escamillo kupleed ooperist "Carmen"

Escamillo's couplet from the the opera "Carmen"

Solist / *Soloist* Gennadi Vaštšenko

Jacques Offenbach (1819–1880)

Barkarool ooperist "Hoffmanni lood" ("Les contes d'Hoffmann", 1881)

Barcarolle from the opera "The tales of Hoffmann"

Solistid/ *Soloists* Viktoria Tšenska, Annely Peebo

Arrigo Boito (1842–1918)

Proloog ooperist "Mefistofeles" ("Mefistofele", 1868)

Prologue to an opera "Mephistofeles"

Solist / *Soloist* Ain Anger

Giacomo Puccini (1858–1924)

Musetta valss ooperist "Boheem" ("La boheme", 1896)

Musetta's waltz from the opera "La boheme"

Solist / *Soloist* Tamara Kalinkina

Camille Saint-Saëns (1835–1921)

Dalila aaria ooperist "Samson ja Dalila" ("Samson et Dalila", 1877)

Dalila's aria from the opera "Samson and Delilah"

Solist / *Soloist* Lilli Paasikivi

Charles Gounod (1818–1893)

Sõdurite koor ooperist "Faust" (1859/186)

Chorus of soldiers from the opera "Faust"

Margarethe aaria ooperist "Faust"

Marguerite's aria from the opera "Faust"

Solist / Soloist Lilia Grevtsova

Mefistofeese kupleed ooperist "Faust"

Mephistopheles' couplet from the opera "Faust"

Solist / Soloist Ain Anger

Pietro Mascagni (1863–1945)

Intermezzo ooperist "Talupoja au" (1890)

Intermezzo from the opera "Cavalleria rusticana"

Koor ooperist "Talupoja au"

Chorus from the opera "Cavalleria rusticana"

Turiddu joogilaul ooperist "Talupoja au"

Turridu's drinking song from the opera "Cavalleria rusticana"

Solist / Soloist Andri Romanenko

Gaetano Donizetti (1797–1848)

Stseen ja sekstett ooperist "Lucia di Lammermoor" (1835)

Scene and sextet from the opera "Lucia di Lammermoor"

Solistid / Soloists Lilia Grevtsova, Andri Romanenko, Sergi Paštšuk, Oleksandr

Boiko, Sergi Magera, Lilli Paasikivi, Annely Peebo, Ain Anger, Koit Soasepp

Dirigent / Conductor MÕKOLA DJADJURA

L / Sat 26. juuli kell 18.00

Kuressaare Laurentiuse kirik / Kuressaare St. Lawrence Church

Jana Boiko (metsosopran, Ukraina / *mezzo soprano, Ukraine*) (vt lk / *see page 70*)

Pavlo Balakin (bass, RO Estonia / *Estonian National Opera*) (vt lk / *see page 69*)

Sten Lassmann (klaver / *piano*) (vt lk / *see page 80*)

Charles Gounod (1818–1893)

Mefisto serenaad ooperist "Faust" /

Serenade of Mephistopheles from the opera "Faust" (1859)

Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

Gounod' ooper kujutab endast Goethe filosoofilise romaani faabula lihtsustatud versiooni: mees võrgutab naise ja hülgab ta, mõistab oma eksimust liiga hilja ning püüab armastatud omaenese põhjustatud traagiliste tagajärgede eest kaitsta. Serenaad jutustab neiu, kes sooviks armsamale järele anda, kuid Mefisto soovitab neil sellega enne kihlasõrmuse saamist oodata.

In Gounod's opera, the Goethe's tale is thinned down to its basics. We have a simple love story: man seduces woman, abandons her, realizes too late that he is truly in love, and attempts to rescue her from tragic circumstances of his own making. The serenade tells a story of a maiden wanting to submit herself to a man with the morals of not to do so without the wedding ring on her finger.

Camille Saint-Saëns (1835–1921)

Dalila aaria ooperist "Samson ja Dalila" /

Dalila aria from the opera "Samson et Dalila" (1877)

Solist / *Soloist* Jana Boiko

Dalila ülipopulaarne aaria ("Mon cœur s'ouvre à ta voix") on pärit ooperi "Samson ja Dalila" teisest vaatusest ning pärineb stseenist, milles Dalila Samsoni võrgutada püüdes mehe erakordse jõu saladust paljastada püüab.

Dalila's popular aria ("Mon cœur s'ouvre à ta voix") from the opera "Samson and Delilah" is sung in the second act, as Delilah attempts to seduce Samson into revealing the secret of his remarkable strength.

Georges Bizet (1838–1875)

Habanera ooperist "Carmen" / *Habanera from the opera "Carmen" (1875)*

Solist / *Soloist* Jana Boiko

Giuseppe Verdi (1813–1901)

Filippi aaria ooperist "Don Carlos" / *Philip's aria from the opera "Don Carlos"* (1867)
Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

Attila aaria ooperist "Attila" / *Attila's aria from the opera "Attila"* (1846)

Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

Azucena aaria ooperist "Trubaduur" / *Azucena's aria from the opera "Il trovatore"* (1853)

Solist / *Soloist* Jana Boiko

Ferenz Liszt (1811–1886) / Giuseppe Verdi (1813–1901)

"Kontsert-parafras Rigoletto teemadel" /

"Concert Paraphrase on Rigoletto" (S.434, 1859)

Sten Lassmann (klaver / *piano*)

Ferenz Liszt ei kirjutanud ooperiparafrase mitte ainult oma klaverivirtuoosi aastatel, vaid ka hiljem. Teiste omasuguste seast tõuseb erilise tehnilisusega esile parafras ooperi "Rigoletto" teemal. Liszti valik oma tõlgendust fantaasia või transkriptsiooni asemel parafrasina esitleda rõhutab autori soovi küll klaverile ainuomaseid väljendusvahendeid esitledes ikkagi Verdi originaalmaterjalile truuks jääda. Seega, Rigoletto parafras on silmipimestav tulevärk Verdi ooperi IV vaatuses Rigoletto, Gilda, Hertsogi ning Maddalena kvarteti teemal.

Ferenz Liszt not only wrote a series of opera paraphrases during his virtuoso years, but also composed some later in his life. Amongst these works, the paraphrase on Giuseppe Verdi's "Rigoletto" occupies a special place on account of its incredible virtuosity. By calling his work a paraphrase, rather than fantasy or transcription, Liszt intended to convey the idea of taking a specific section of an opera, presenting it in highly pianistic terms whilst maintaining the general lines of the original. Therefore Rigoletto paraphrase is simply a stunning re-creation of the quartet between Rigoletto, Gilda, the Duke and Maddalena in Act IV.

Villem Kapp (1913–1964)

"Kui lõpeb suvepäeva viimne vine" tsüklist "Õnnelik päev" /

"When the summer day ends" from the cycle "Happy day" (1951, tekst Juhan Sütiste)

Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

*As the summer night falls and shadows are filling the earth, I see you coming to me.
My love is quiet and proudly still.*

Mõkola Lössenko (1842–1912)

"Місяцю-князю" / "Kuuvürst" / "*The Moon Prince*" (tekst Ivan Franko)

Solist / *Soloist* Jana Boiko

Kuuvürst, nii väärικalt ja rahulikult peegeldud öisel merepinnal. Näed mu inimlikku kurbust ja valu, mida lohutab sinu ebamaine kuma.

Moon Prince, your reflection on the nightly sea is so dignified and calm. You see human sadness and pain which finds comfort in your unearthly light.

Ukraina rahvalik viis

"Дивлюсь я на небо" / "Ma vaatan taevasse" / "*I look upon the sky*"

(tekst Mihhail Petrenko)

Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

Vaatan taevasse ning mõtlen, miks Jumal küll mulle tiibu ei andnud, nii tahaksin kõrgustest enesele õnne otsima lennata. Vaeslapsi-orvukesi ei armasta keegi, mulle on tuttavad vaesus ja inimeste põlgus. Oh, oleksid mul tiivad, sööstaksin kotkana eemale siit...

I look upon the sky and wonder why Lord has refused me wings. I would love to fly up to the sky and look for the happiness beyond the clouds. Nobody loves the orphans; I have known both poverty and rejection of people. Oh, I wish I had the wings to fly from here like the eagles do...

Ukraina rahvalik viis

"Зоре моя вечірняя" / "Mu õhtutäht" / "*My evening star*" (tekst Tarass Ševtšenko)

Solist / *Soloist* Pavlo Balakin

Mu õhtutäht, räägi, kuidas päike mäekingul puhkab ja vikerkaar Dneprisse laskub. Jutusta, kuidas haavapuu oksad laotab ning vee kohale kummardub. Kirjelda, kuidas rohelistel okstel kiiguvad ristimata lapsukesed.

My evening star, tell me about the sun resting upon the hill and rainbow falling into the River Dnepr. Describe the aspen spreading its green branches over the water and of unbaptised children playing with it.

Oleksandr Bilaš (1931–2003)

"Пробач мені" / "Andesta mulle" / "*Forgive me*" (tekst Natali Libid)

Solist / *Soloist* Jana Boiko

Ukraina rahvalik viis

"Думи мої" / "Mu mõtted" / "My thoughts" (tekst Tarass Ševtšenko)

Solist / Soloist Pavlo Balakin

Mu mõtted, küll on teiega häda. Miks vaid kurbade ridadena mu paberile trügite. Miks ei peleta teid tuulehoog ega uhu vetevoog. Mu mõtted, mu õied, mu lapsed. Te minge, orvukesed, Ukrainamaale. Sealt leiate toetava sõna, puhta tõe ning võib-olla ka au. Emake Ukraina, võta mu arutud lapsukesed vastu kui iseenda omad.

My thoughts, you give me such trouble. You form such sad lines on my paper. Why the wind and water take you with them. My thoughts, my blossoms, my children. Go to Ukraine. You will find supportive people, honest truth and maybe even glory there. Mother Ukraine, please treat my senseless children as your own.

Semen Gulak-Artemovskõi (1813–1873)

Odarka aaria ooperist "Zaporoožlane Doonau tagant" /

Odarka's aria from the opera "Zaporozhian Beyond the Danube" (1863)

Solist / Soloist Jana Boiko

Koomilise ooperi sisu tugineb ajaloolistele sündmustele, mil kasakate asutatud omariikliku moodustise Zaporoožje Setši vallutasid Vene impeeriumi väed. Kasakad koos peredega liikusid üle Doonau jõe ning asutasid Doonau Setši. Ooperi tegevustiku käivitab kasakas Ivan Karassi, tema naise Odarka ning inkognito reisiva Türgi sultani kohtumine, mille tulemusena kõik "zaporoožlased Doonau tagant" taas toonase Vene impeeriumi koosseisu kuulunud Ukraina aladele tagasi kolivad.

The story of the comic opera is based on a historical event when The Zaporizhian Sich - an unauthorized state- like area by Cossacks was overwhelmed by the Russian army. Cossacks and their families headed across the Danube River and established the Danube Sich. The plot revolves around an encounter between the Cossack Ivan Karas, his wife Odarka and the Turkish Sultan travelling incognito, resulting in permission for all the "Cossacks beyond the Danube" to resettle on Imperial Russian land, back in Ukraine.

L / Sat 25. juuli kell 20.00

Kuressaare lossi ooperimaja / Kuressaare Castle Opera House

"NORMA"

Vincenzo Bellini ooper kahes vaatuses Felice Romani libretole Alexandre Soumet' samanimelise värssdraama ainetel

Opera in two acts by Vincenzo Bellini on the libretto by Felice Romani based on the play of the same title by Alexandre Soumet

Ooperi esietendus / *Premiere: Teatro alla Scala, Milano / Milan (1831)*

Lavastuse esietendus / *Production premiere: 21.12.2007 Ukraina rahvusoooper / Ukrainian National Opera*

Itaalia keeles, eesti- ja ingliskeelsete subtiitritega /

Performed in Italian with Estonian and English subtitles

Kestus / *Duration: 2,5 h*

Ukraina rahvusoooperi etendus / *Performance of Ukrainian National Opera*
(vt lk / see page 90)

Dirigent / *Conductor* MÕKOLA DJADJURA (vt lk / see page 72)

Lavastaja / *Director* ANATOLI SOLOVJANENKO

Koormeister-lavastaja / *Choir master-director* LEV VENEDÕKTOV

Kunstnik-lavastaja / *Artist-director* ANDRI ZLOBIN

Kostüümikunstnik / *Costume designer* GANNA IPATJEVA

Koreograaf-lavastaja / *Choreographer-director* ANIKO REHVIAŠVILI

Osades / *Cast:*

Norma, ülempreestrinna / *High-priestess* VIKTORIA TŠENSKA
(sopran / *soprano*) (vt lk / see page 90)

Adalgisa, preestrinna / *Priestess* TETJANA PIMINOVA
(metsosopran / *mezzo soprano*) (vt lk / see page 85)

Pollione, Rooma asevalitseja / *Roman proconsul* ANDRI ROMANENKO
(tenor) (vt lk / see page 86)

Oroveso, druiidide juht / *Chief of the Druids* SERGI KOVNIR
(bass) (vt lk / see page 77)

Clotilde, Norma usaldusalune / *Norma's friend* OLGA MATUŠENKO
(sopran / *soprano*) (vt lk / see page 82)

Flavio, Pollione sõber / *Pollione's companion* JURI AVRAMTŠUK
(tenor) (vt lk / see page 68)

SISUSELETUS

I vaatus

Öisel tseremoonial tammesalus vannuvad preester Oroveso ning druiidid vihatud roomlastest vallutajatele hirmsat kättemaksu. Rooma asevalitseja Pollione tunnistas sõber Flaviole, et ta ei armasta enam Oroveso tüdrukt, preestrinna Norma, kellega tal on kaks last. Pollione on armunud Adalgisasse, noorde preestrinnasse, kes mehe tunnetele ka vastab. Flavio hoiatab sõpra Norma viha alla sattumast.

Druiidid ning Norma palvetavad Kuujumalanna poole. Norma lubab oma rahvale, et niipea kui saabub hetk vihatud sissetungijaid rünnata, seisab ta pealetungi eesotsas. Samuti mõistab naine, et ei suuda armastatud Pollionele kahju teha. Kui metsasalu on inimestest tühjenenud, saabub Adalgisa, kes nutab ning otsib eneses jõudu armastatud mehele vastu seista. Pollione veenab Adalgisat koos endaga Rooma põgenema ning Adalgisa lubabki antud preestrinnavandest taganeda.

Norma räägib Clotildele, et Pollione on Rooma tagasi kutsutud. Naine on hirmul, et mees jätab nii tema kui ka nende lapsed. Adalgisa tunnistas ülempreestrinnale, et tal on armsam. Meenutades iseenda läbielamisi samasuguses olukorras, lubab Norma noore preestrinna templile antud töötusest vabastada ning küsib Adalgisa väljavalitu nime. Adalgisa nimetab Pollione nime. Norma lahkusest saab raev ning ta jutustab Adalgisale enese ja Pollione vahelistest suhetest. Kuid Pollione kinnitab oma armastust Adalgisa vastu ning keelitas naist endaga Rooma tulema. Adalgisa keeldub ning lubab pigem surra kui meest Norma elust varastada.

II vaatus

Norma, pistoda käes, seisab oma magavate laste kohal ning püüab neid tappa, et päästa neid häbiväärsest elust ilma isata. Kuid Norma muudab meelt ning laseb kutsuda Adalgisa, et keelitada neidu Pollionega naituma ning lapsed isa juurde Rooma viima. Adalgisa keeldub, ta on nõus Pollionega rääkima vaid selleks, et veenda teda oma pere juurde tagasi pöörduma. Adalgisa ennastsalgavus liigutab Norma ning naised kinnitavad oma sõprust.

Druiidid kogunevad altari ümber, et kuulda Orovesolt uudiseid, et Roomast on saabumas uus asevalitseja. Oroveso on roomlaste ülemvõimu kestmisest raevus, kuid manitseb rahvahulka kannatlikkusele, et kavandatav mäss roomlaste vastu saaks olla edukas.

Adalgisa palved ei toonud loodetud tulemust ning Norma on Pollione järeleandmatusest vapustatud, soovitudes druiididel vihatud vallutajaid otsekohe rünnata. Preester Oroveso nõuab rünnaku edu pühitsemiseks ohvriandi. Vangistajate vahel saabub Pollione, kes on äsja druiidide pühamust tabatud.

Norma lubab mehele elu kinkida tingimusel, et viimane Adalgisast lahti ütleb ning Norma ja laste juurde naaseb. Keeldumise korral lubab Norma nende ühised lapsed

tappa ning Adalgisat karistada. Norma liitub druiididega ning teatab, et ohverdada tuleb patustanud preestrinna. Kohalviibijate õuduseks selgub, et Norma peab silmas iseennast. Pollione on naise ohvrimeelsusest liigutatud ning nõuab naisega ühist karistust. Norma anub isa, et viimane lapselaste eest hoolitseks, ning sammub koos armastatuga tuleriidale.

Lugu preestrinna Normast viib meid aega enne Kristuse sündi, kogukonda, mida ühendab religioon ning pühendunud vastasseis Rooma vallutajate ülemvõimule. Keldi kogukonna keskseks isikuks on preestrinna, kelle mõjujõud ning võim tuleneb usust loodusejõududesse, puudesse, kividesse ja veekogudesse, kes jälgib kuu faase ning kummardab Kuujumalannat. 19. sajandi romantilisele liikumisele nii omane looduslähedus oli omaaegne reaktsioon eelnenud sajandi ratsionalistlikele tõekspidamistele ning industrialiseerimisprotsessidele. Samuti tunneb 19. sajandi alguse looja tõsist huvi ajalooliste paganlike tõekspidamiste, nende seas ka druiidihõimude ning nende väidetavate müstiliste tseremooniate vastu. Lausa vaimustav pinnas romantilise kunstiteose loomiseks – druiidipreestrinna ja Rooma sõduri keelatud armastus, looduslapse kirglikkus ja allasurutud ihade käes vaevlev sõjaväelane. Lisaks romantikuid nii lummas kui ka kõhdesttekkitav teadmine, et druiidide religioosetel tseremooniatel võis ette tulla inimohvreid. (Sarnaselt Euripidese tragöödiaga "Medea" tapab ka Soumet' originaaldraamas peategelanna Norma enne enesetappu oma lapsed.)

Muistsed druiidid endast kirjalikke allikaid maha ei jätanud ning 50. aastal eKr kirjeldas Julius Caesar neid kui Gallias ja Briti saartel tegutsenud mõjukat preestrite hõimu, kes korraldas religioosseid-tervendavaid tseremooniasid ning õigusemõistmist. Nimetust "druuid" peetakse tulenevaks vanast keldi sõnast "duir" (tamm). Tammepuul* on keldi kultuuris keskne koht, ka Bellini ooper algab pühas tammesalus toimuva tseremooniaga, mille käigus puuvaim Irmisuli** teenitakse.

Asjaolu, et nii druiidid kui ka teised iidised religioossed süsteemid tunnustasid mõlemast soost preestrid ja kõrgeid võimukandjaid, millega võis kaasneda elu tsõlibaadis, ergutas romantismiajastu kunstnike ettekujutusvõimet veelgi. Ilmavalgust nägid tugevad naiskarakterid, kes lihast ja luust inimestena on lõhestatud ilmaliku armastuse keelatus ja kohusetunde vahel. Ka Norma on üheaegselt nii neitsi-preestrinna kui ka ema; kogukonna vaimne liider, kes on seotud mehega, kes kõike põlastusväärselt esindab; ühtaegu nii loodusejõudude eestkõneleja kui ka surmatooja. Ka ooperiajaloo üks kuulsamaid aariaid on vaieldamatult "Casta Diva" ehk Norma palve Kuujumalanna poole. Nagu ka paljud teised muusikalised numbrid kõne all olevas ooperis, avab aaria end vaid siis, kui selles õnnestub näha enam kui vaid solisti vokaalset virtuoossust. Nii imeline peategelanna meloodiajoonis kui ka pinev atmosfäär koorirepliikide ning orkestripartii vahel omandab tähendust vaid tervikuna: Bellini *bel canto* aariate ilu on alati teose tegevustikule ning tegelaste läbielamiste kajastamise teenistuses.

Itaalia helilooja VINCENZO BELLINI (1801–1835) suurimaks kingituseks muusika-kultuurile võib pidada inimhääle erilist tundmist. Bellini plahvatuslik karjäär jäi kahjuks lühikeseks, helilooja suri vaid 33aastaselt, vahetult pärast ooperi "Puritaanid" edukat Pariisi esietendust. Bellini õppis Napolis, töötas La Scala ja La Fenice teatrites ning lahkus siis Pariisi. Seni vaid mõne eduka ooperi autori staatuses Bellini äratas kaasaegsete tähelepanu 1820. aastate lõpu poolel, ajal, mil helilooja elas peamiselt Milanos ning elatus oma ooperite ettekandetasudest. Felice Romani (1788–1865) oli Milano La Scala teatri libretist ning (vaid ühe erandiga) Bellini ooperite libretist. Kahel loojal oli nii teineteise tugevustest kui ka itaalia ooperipubliku ootustest selge arusaam. Just Romani soovitas Bellinil kaaluda prantsuse luuletaja ja dramaturgi Alexandre Soumet' (1788–1845) tragöödiat "Norma" (1831) kui võimaliku uue ooperi lähtematerjali. Bellini kirjutas preestrinna Norma rolli omaaegset primadonnat Giuditta Pastat silmas pidades ning seetõttu kujutab roll ka tänapäeval vokalistidele tõelist väljakutset. "Norma" esietendus 26. detsembril 1831. aastal La Scala teatris ning oli Bellini suureks kurvastuseks suurejooneline läbikukkumine, kuid ooperi teisest ettekandekorrist alates on teost saatnud teenitud tunnustus ning oodatud esituspraktika kõikjal maailmas.

* Tammemetsad olid Lääne-Euroopa aladel väga levinud. Nii keldid kui ka balti, germaani ja slaavi hõimud rajasid tammesaludesse pühapaiku, kus loodusjõude-jumalaid kummardati. Druiidid pidasid tammepuud ülimaks, pidades seda kõikvõimsa jumala Esuse maapealse jõu ja väe kehastuseks. Kui tamme okstel kasvas puuvõõrik, oli puu eriti püha, sest puuvõõriku valgetes marjades nähti jumaliku seemne ehk elu kujundit.

** Irminsul oli nii puu hing kui ka puu ise. Puupakku või tseremoniaalselt istet peeti eluandvaks jõuks, maapinda ja õhku ühendavaks sambaks. Nimetatud kolme elementi peeti jumalikkuse olemuseks ning seepärast ka kummardamise vääri-liseks.

SYNOPSIS

Act I

In a forest at night, the priest Oroveso leads the Druids in a prayer for revenge against the conquering Romans. Roman proconsul Pollione admits to his friend Flavio that he no longer loves the high priestess Norma, Oroveso's daughter, with whom he has two children. He has fallen in love with a young novice priestess, Adalgisa, who returns his love. Flavio warns him against Norma's anger.

The Druids assemble and Norma prays to the moon goddess for peace. She tells her people that as soon as the moment for their uprising against the conquerors arrives,

she herself will lead the revolt. At the same time, she also realizes that she could never harm Pollione. When the grove is deserted, Adalgisa appears and asks for strength to resist Pollione. He finds her crying and urges her to flee with him to Rome. She agrees to renounce her vows.

Norma tells her confidante Clotilde that Pollione has been recalled to Rome. She is afraid that he will desert her and their children. Adalgisa confesses to Norma that she has a lover. Recalling the beginning of her own love affair, Norma is about to release Adalgisa from her vows and asks for the name of her lover. As Pollione appears, Adalgisa answers truthfully. Norma's kindness turns to fury. She tells Adalgisa about her own betrayal by the Roman soldier. Pollione confesses his love for Adalgisa and asks her again to come away with him, but she refuses and vows she would rather die than steal him from Norma.

Act II

Norma, dagger in hand, tries to bring herself to murder her children in their sleep to protect them from living disgracefully without a father. She changes her mind and summons Adalgisa, advising her to marry Pollione and take the children to Rome. Adalgisa refuses: she will go to Pollione, but only to persuade him to return to Norma. Overcome by emotion, Norma embraces her, and the women reaffirm their friendship.

The Druids assemble at their altar to hear Oroveso's announcement that a new commander will replace Pollione. Oroveso rages against the Roman oppression, but tells the Druids that they must be patient to ensure the success of the eventual revolt.

Norma is stunned to hear that Adalgisa's pleas have not persuaded Pollione, and in a rage she urges her people to attack the conquerors. Oroveso demands a sacrificial victim, and just then Pollione is brought in, having profaned the sanctuary. Alone with him, Norma promises him his freedom if he will leave Adalgisa and return to her. When he refuses, Norma threatens to kill him and their children, and to punish Adalgisa.

Norma calls in the Druids and tells them that a guilty priestess must die, then confesses that she is referring to herself. Moved by her nobility, Pollione asks to share her fate. Norma begs her father to watch over her children, then leads her lover to the pyre.

The story of Norma presents a rural, Celtic community knit together by a strong belief system and in every way antithetical to the crude, militaristic rule of the occupying Roman forces. At the centre of this community is the figure of a female priestess, imbued with a spiritual force rooted inextricably in the natural world of trees and rocks and streams, following the phases of the moon and dedicated to worship of the

moon goddess in particular. This idea of connecting with nature was a key element of the Romantic Movement in the 19th century, a strong reaction against the rationalist beliefs of the previous century and the industrialisation that these beliefs had brought about. The early 19th century also saw a resurgence of interest in early pagan communities and in the priestly tribe of druids and the sort of bardic mysticism they were believed to have practised. What a fertile ground for the Romantics – forbidden love between a druid priestess and a Roman soldier, the true natural passion of an earth spirit compared to the pent-up, stifled desires of a brutalised military man. And an added element of horror, which writers were appalled and fascinated by but often shied away from, lay in the belief that the druids practised human sacrifice. Soumet's original play ends with Norma, like Euripides' Medea, killing both her children before leaping off a high rock to her own death.

The ancient druids left no written accounts of themselves and were first described by Julius Caesar in the 50s BC as a priestly class, wielding much influence and responsible for organising worship and sacrifice to the gods, divination and judicial procedure in Gaulish and British society. The term druid is generally agreed to derive from the old Gaelic word for oak, "duir", and oak trees* are central to druidic culture. As Bellini's opera opens, a chorus of druids awaits the arrival of Norma, their chief priestess, to cut mistletoe in the sacred oak grove as the new moon rises, invoking the tree spirit of Irminsul**.

The fact that the druidical tradition, along with other ancient religions, allowed both male and female priests and that the latter were figures of power and authority, often required by their religion to be celibate, appealed directly to the Romantic imagination. Writers could create strong female characters who were nonetheless fallible human creatures, torn between love and duty. Norma is a virgin priestess who is also a mother; a dutiful daughter who has broken all the rules, a spiritual leader who has given herself to a man who represents the opposite of everything she believes in, a believer in the life force who is prepared to bring death. One of the most famous arias in the history of opera is Norma's prayer to the moon goddess, "Casta Diva". Like many other passages in the score, this scene can only unfold its charm if it is not misunderstood as a mere occasion for a virtuoso display of florid ornamentation. Although the expansive vocal line, the atmospherically complex interplay between protagonist, orchestra and chorus and the stylistically perfect entry of the coloratura meld suggestively into a perfect whole, the intention behind Bellini's art is not merely to be "beautiful"; it is always subservient to expression, giving us an understanding of a figure on the stage who is often in thrall to extremes of emotion.

VINCENZO BELLINI (1801–1835) was an Italian composer whose greatest gift was his extraordinary understanding of the human voice. His meteoric career was cut short by his death at the age of 33, shortly after his opera “I Puritani” triumphed in its Parisian premiere. Bellini studied at Naples, worked for La Scala and La Fenice and then went to Paris. With a few successful operas under his belt, Bellini attracted great attention in the late 1820s. During the period, he lived mostly in Milan making his living from opera commissions. FELICE ROMANI (1788–1865) was the official librettist of Milan’s Teatro alla Scala. Romani wrote the libretto for all but one of Bellini’s operas and the two men had a clear understanding of each other’s strengths and skills, and of what was wanted by the Italian public of the time. The tragedy “Norma” (1831) by the French poet and dramatist Alexandre Soumet (1788–1845) was suggested to Bellini by Romani as potential source material for an opera.

The title role of Norma was written for Giuditta Pasta, the greatest singing actress of the day, and still presents a formidable challenge. The world premiere of the opera on 26 December 1831 at Teatro alla Scala, Milan, was a glamorous fiasco. Yet, from the very second performance, “Norma” received an extraordinary acclaim. The opera was and is performed nowadays in every corner of the world.

* Oak forests once covered much of Western Europe and Celts, Baltic tribes, Germans and Slavs all established holy places in oak groves to worship gods of thunder and air and storm, many of whom manifested themselves in the form of lightning bolts. Druids revered the oak above all trees because they believed it to contain the strength and energy of their powerful god Esus. When mistletoe grew on an oak it was seen as especially sacred - the white berries representing the sperm of the god, the seed of life.

** Irminsul was both a tree spirit and a part of the tree itself, a tree trunk that acted sometimes as a seat or throne during ritual ceremonies and was sometimes venerated as a life-giving, all sustaining pillar, connecting earth and air. These tree pillars were thought to contain the essence of a god and were worshipped beneath the open sky.

P / Sun P 27. juuli kell 14.00

Kuussaare lossi ooperimaja / Kuussaare Castle Opera House

LASTEGALA

Maria Listra (sopran)

Koit Toome

Heldur Harry Põlda (tenor)

Andres Köster (tenor, Rahvusoooper Estonia)

Rauno Elp (bariton, Rahvusoooper Estonia)

Estonian Dream Big Band Siim Aimla juhatusel

Heldur Harry keelpilliansambel:

Johannes Põlda (I viiul), Aleksandra Ilves (I viiul), Peeter Margus (II viiul),
Lisanne Altrov (II viiul), Mart Kuusma (vioola), Liisa Välja (vioola),
Tarmo Hiis (tšello), Siluan Hirvoja (tšello)

Ansambliseaded tegid Siim Aimla ja Heldur Harry Põlda
Kontserti juhib Maria Listra

Georges Bizet	Avamäng ooperile "Carmen"
Wolfgang Amadeus Mozart	Figaro aaria ooperist "Figaro pulm" Solist Rauno Elp
Giacomo Puccini	Lauretta aaria ooperist "Gianni Schicchi" Solist Maria Listra
Gaetano Donizetti	Nemorino romanss ooperist "Armujook" Solist Koit Toome
Wolfgang Amadeus Mozart	Papageno ja Papagena duett ooperist "Võluflööt" Solistid Maria Listra ja Rauno Elp
Giuseppe Verdi	Marss ooperist "Aida" Avamäng ooperile "La traviata" Joogilaul ooperist "La traviata" Solistid Maria Listra ja Andres Köster
Francesco Paolo Tosti	"Ideale" Solist Heldur Harry Põlda
Leonard Bernstein	Maria ja Tony duett muusikalist "West Side Story" Solistid Maria Listra ja Koit Toome
Ernesto De Curtis	Napoli laul "Tu, ca nun chiagne" Solist Andres Köster
Georges Bizet	<i>Habanera</i> ooperist "Carmen" Solist Maria Listra
Eduardo di Capua	"O, sole Mio" Solistid Koit Toome, Andres Köster, Rauno Elp ja Heldur Harry Põlda
Gustav Ernesaks	"Rongisõit

SAAREMAA OOPERIPÄEVAD 2014

Kunstiline juht / *Artistic director* Arne Mikk

Korraldaja / *Organised by* SA Eesti Kontsert

Korraldusmeeskond / *The organising team:*

Jüri Leiten, Kertu Orro, Arno Jevgrafov, Jana Moosar, Lauri Aav, Anneli Albert, Virve Hallik, Margus Heinsoo, Mattias Kittask, Gunnar Laak, Helen Leetsar, Annegret Leiten, Janika Lentso, Margus Luur, Mikk Männaste, Elo-Liis Parmas, Clelia Piirsoo, Merino Rammo, Ivar Reimann, Margit Roosaar, Mart Schiffrin, Toomas Sepp, Anneli Simm, Rein Soesoo, Gerda Šein, Tiia Tiido, Tauri Trik, Katti Vantsi

Publikuteenindus:

Laura Annast, Marie Erlenbach, Triin Etverk, Diana Kasesalu, Merlin Knude, Marleen Kubits, Geivi Lember, Gedli Lest, Grete Miller, Maria Kristiina Mölder, Kristin Müller, Hannabel Müür, Sigrid Palts, Loore Pihlas, Maria Pihlas, Kristiina Pilden, Kadri Pitk, Laura Pöder, Maarja Rang, Meelika Seppel

Kavaraamatu koostaja, ooperietenduste tõlge ning subtiitrid /

Program notes and opera translations and subtitles by Jana Moosar

Kontsertlavastuse "Diiva" kavamaterjalid /

Program notes for concert-performance "Diva" by Annaliisa Pillak

Vanemuise teatri kavamaterjalid /

Program notes for Vanemuine Theatre by Marika Petti

"Jevgeni Onegini" subtiitrid / *Sidetitles for "Eugene Onegin" by* Ragne Saul

TÄNAME TOETAJAD / *THANK YOU FOR YOUR SUPPORT*

Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Eesti Kultuurkapital, Kuressaare linn, Kuressaare Linnamajandus, Saare Maavalitsus, Tuule Grupp, Arensburg Boutique Hotel & SPA Prike AS, Silberauto AS, EAS, K-Projekt AS, Saaremaa Lihatööstus OÜ, Selver AS, EMT AS, Hiiu Kalur, Alexela Group OÜ, EBC Ehitus AS, Saaremaa Ettevõtjate Liit, Kalla Mööbel OÜ, Saare Juust AS, FEMW OÜ

TÄNAME KOOSTÖÖPARTNEREID / *THANK YOU FOR YOUR COLLABORATION*

Saaremaa Omavalitsuste Liit, Saaremaa Muuseum, Teater Vanemuine, Tallinna Filharmoonia, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Kuressaare Kuursaal, Kuressaare Kultuurivara, Kuressaare Laurentiuse kirik, Kuressaare Muusikakool, Kuressaare Linnateater, Nasva Kultuurikeskus, Püha Jakobi kirik, Karja Katariina kirik, Muhu kirik, Kujunduskuur OÜ, Eesti Rahvusringhääling, Raadio Kadi, Saarte Hääl

AITAH / *THANK YOU*

Sulev Kannike, Eesti Vabariigi suursaadik Ukrainas

Jaan Kiiv (Rahvuskooper Estonia)

Ajakeskus Wittenstein SA

Vanalinna Segakoor

Ooperimaja ehitas / *Opera house built by* OÜ ALLEVENT

Valguse seadis / *Lighting by* LIGHT E & T OÜ

Heli seadis / *Sound arrangement* PROTONE OÜ ja Tanel Klesment

Tiitreid näitas / *Sidetitles by* AVISION AS

AIN ANGER (bass)

Alates 2004. aastast Viini Riigiooperi solistina tegutseva Ain Angeri ooperiroll on kogunenud enam kui nelikümme, nende seas Sarastro (Mozart "Võluflööt"), Philippe II (Verdi "Don Carlos"), Sparafucile (Verdi "Rigoletto"), Tituel (Wagner "Parsifal"), Daland (Wagner "Lendav Hollandlane") jpt. Külalisesinemised on Angeri viinud Berliini, Montpellieri, Münchenisse, Pariisi, Jaapanisse ning Savonlinna, Helsingi, Bergeni ning Luzerni ooperifestivalidele. Kontsertartistina on Anger seisnud New Yorgi, Clevelandi, Saint Louisi, Stockholmi ning Tokyo sümfoonia-orkestrite ees ning teinud koostööd mainekate dirigentidega, nagu Lorin Maazel, Christian Thielemann, Seiji Ozawa, Zubin Mehta, Riccardo Muti ning Esa-Pekka Salonen. Käesoleval teatrihooajal kuuluvad Ain Angeri tööde hulka ülesastumine BBC Promsi sarjas Wagneri "Tannhäuseri" lavastuses (dirigent Donald Runnicles), Ramfise osatäitmine Verdi ooperis "Aida" (Houston Grand Opera, dirigent Antonino Fogliani), Sparafucile roll Verdi ooperis "Rigoletto" (Opera La Monnaie, dirigent Carlo Rizzi), osalemine Viini Riigiooperi lavastustes "Jevgeni Onegin" ja "Valküürid" ning Rahvusooper Estonia lavastuses "Faust".

The soloist of Wiener Staatsoper since 2004, Estonian bass Ain Anger has performed over 40 roles on Vienna's main stage including Sarastro (Mozart "Die Zauberflöte"), Philippe II (Verdi "Don Carlos"), Sparafucile (Verdi "Rigoletto"), Tituel (Wagner "Parsifal"), Daland (Wagner "Der fliegende Holländer") amo. Guest engagements have already taken him to Berlin, Montpellier, Munich, Paris and Japan as well as to the Savonlinna, Helsinki, Bergen and Luzern Festivals. Equally present on the concert platform, Ain Anger has appeared as guest soloist with orchestras in New York, Cleveland, Saint Louis, Stockholm and Tokyo and has worked with renowned conductors including Lorin Maazel, Christian Thielemann, Seiji Ozawa, Zubin Mehta, Riccardo Muti and Esa-Pekka Salonen. Season 2013/ 2014 sees Ain Anger perform at the BBC Proms in Wagner's "Tannhauser", conducted by Donald Runnicles, and continues with his North American operatic debut as Ramfis (Verdi "Aida") with Houston Grand Opera under Antonino Fogliani, Sparafucile (Verdi "Rigoletto") with La Monnaie under Carlo Rizzi, and returns to both the Wiener Staatsoper for "Eugene Onegin" and "Die Walküre" and the Estonian National Opera for Gounod's "Faust".

JURI AVRAMTŠUK (tenor)

Juri Avramtšuk on Tšaikovski-nimelise Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes aastail 1996–2005 töötas Ukraina Relvajõudude Ansambli solistina. Alates 2005. aastast on Avramtšuk Ukraina rahvusooperi solist. Tema repertuaari kuuluvad teiste seas: Petro (Lössenko "Natalka Poltaavast"), Noor mustlane (Rahmaninov "Aleko"), Lõkov (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrsja"), Lenski (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Alfredo (Verdi "Traviata") ja Parpignol (Puccini "Boheem").

Juri Avramchuk is the graduate of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. During the period of 1996 to 2005, he worked in the Ensemble of Ukrainian Army

and since 2005; Avramchuk is the soloist of Ukrainian National Opera. His repertoire includes: Petro (Lysenko "Natalka from Poltava"), Young Roma (Rachmaninov "Aleko"), Lykov (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Lensky (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Alfredo (Verdi "Traviata"), Pargpignol (Puccini) "La Bohème") and many others.

PAVLO BALAKIN (bass)

Pavlo Balakin lõpetas Donetski muusikaakadeemia džäss-saksofoni erialal ning laulis aastatel 2002–2008 Ukraina rahvusooperi ooperikooris. Alates 2008. aastast on Balakin Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias prof Mati Palmi õpilane ning alates 2013. aastast ka Rahvusooper Estonia solist. Tema repertuaari kuuluvad ooperirollid: Mefisto (Gounod "Faust"), Hermann (Wagner "Tannhäuser"), Ptolemaios (Händel "Julius Caesar"), Markii d'Obigny (Verdi "La traviata"), Monterone ja Krahv Ceprano (Verdi "Rigoletto"), Surin (Tšaikovski "Padaemand"), Salieri (Rimski-Korsakov "Mozart ja Salieri"). Lisaks arvukad bassipartiid suurvormides, mille seas J. S. Bachi "Johannese passioon", Beethoveni missa C-duur, Straussi "Saksa motett" ja Rossini "Petite messe solennelle". Pavlo Balakin on 2013. aasta Eesti teatri aastaauhinna laureaat.

Pavlo Balakin is the graduate of Donetsk Music Academy (class of jazz- saxophone) and the previous member of the opera choir of Ukrainian NO (2002- 2008). Since 2008, Balakin is the student at Estonian Academy of Music (the class of Prof. Mati Palm) and at the present also a soloist of Estonian NO. His opera roles include Méphistophélès (Gounod "Faust"), Hermann (Wagner "Tannhäuser"), Ptolemy (Händel "Julius Caesar"), Marchese d'Obigny (Verdi "La traviata"), Monterone and Krahv Ceprano (Verdi "Rigoletto"), Surin (Tchaikovsky "The Queen of Spades"), Salieri (Rimsky-Korsakov "Mozart and Salieri"). Balakin has performed the solo numbers in large scale oratorial works such as J. S. Bach's "St John Passion", Beethoven's "Mass in C Major", Strauss's "Deutsche Motette" and Rossini's "Petite messe solennelle". In 2013, Pavlo Balakin won the Annual Estonian Theatre Award.

DMITRI BERTMAN

Dmitri Bertman, Moskva Helikon Opera asutaja ning kunstiline juht, on lõpetanud Moskva Teatrikunsti Instituudi (GITIS) muusikateatri lavastaja erialal. Dmitri Bertmani loomepagasis enam kui 90 koduteatris ning erinevates maailma muusikateatrites sündinud muusikalavastust. Rahvusvaheliselt hinnatud ning arvukate teatripreemiatega pärjatud lavastaja on Moskva Teatrikunsti Instituudi muusikateatri teaduskonna dekaan ning õppejõud. Dmitri Bertman on Vene Föderatsiooni rahvakunstnik ning Rahvaste Sõpruse Risti kavaler. Kõrgeimad vene valitsuse poolt antavad kultuuripreemiad on määratud lavastajale tema silmapaistva panuse eest vene kultuuriellu. 2008. aastal pärjati Bertmani tööd Tüüri ooperi "Wallenberg" lavastamisel Rahvusooperis Estonia, Maarjamaa Risti IV klassi teenetemärgi ning Eesti teatri aastaauhinna muusikalavastuse kategoorias.

Dmitri Bertman, the founder and artistic director of Helikon Opera, graduated from the Russian Academy of Theatre Arts (GITIS) as an actor and director of musical theatre. In 1990, Bertman established the Helikon Opera Theatre in Moscow, which was awarded municipal status in 1993 and soon joined the ranks of Russia's leading opera houses. For now he has staged more than 90 productions in Helikon Opera and throughout the world. Dmitry Bertman, the internationally much acclaimed and prize winning director, is also an acknowledged head of the faculty and professor of the musical theatre at Russian Academy of Theatre Arts. Dmitry Bertman carries the highest Russian Governmental title of The People's Artist of Russia and is awarded with one of the highest Russian Governmental awards, the Order of Friendship, for his outstanding input into the Russian culture. In 2008, the President of Republic of Estonia awarded Dmitry Bertman with the Order of the Cross of Terra Mariana for his production of "Wallenberg", opera by E.-S. Tüür in Estonian National Opera.

LINUS BÖRJESSON (bariton / baritone)

Linus Börjesson lõpetas lauluõpingud 2007. aastal Stockholmi ooperikõrgkoolis (Operahögskolan) ning täiendas end Vadstena akadeemias. Börjessoni ooperirepertuaari kuuluvad Jevgeni Onegin (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Harašta (Janáček "Kaval rebane"), Elviro (Händel "Xerxes"), Carlo Gustavo (Foron "Cristina di Svezia"), Hertsog (Börtz "Goya"), Dancairo (Bizet "Carmen"), Bello (Puccini "Tütarlaps läänest") ning ta on osalenud Rootsi Kuningliku Ooperi, Göteborg'i Ooperiteatri, Drottningholmi Lossiteatri, Vanemuise teatri ning Stockholmi Folkoperani produktioonides. Börjesson on osalenud solistina suurvormide ettekannetel (Mozarti reekviem, Sandströmi "Ordet", Nielseni 3. sümfoonia).

Linus Börjesson has graduated from University College of Opera in Stockholm and trained his skills at Vadstena Academy. His repertoire includes the roles of Eugene Onegin (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Harashta (Janáček "The Cunning Little Vixen"), Elviro (Händel "Xerxes"), Carlo Gustavo (Foron "Cristina di Svezia"), Duke (Börtz "Goya"), Dancairo (Bizet "Carmen"), Bello (Puccini "La fanciulla del West"). The singer has participated in the productions of Stockholm Royal Opera House, Gothenburg Opera, Drottningholm Court Theatre, Vanemuine Theatre and Folkoperan in Stockholm. Börjesson has performed as a soloist for oratorial works (Mozart "Requiem", Sandström "Ordet", Nielsen's 3rd Symphony).

JANA BOIKO (metsosopran / mezzo soprano)

Jana Boiko lõpetas 2009. aastal Tšaikovski-nimelise Ukraina riiklikus muusikaakadeemias Larissa Ostapenko ning Lucia Novikova lauluklassi. Lisaks õpingutele Kiievis täiendas Boiko end Tallinnas professor Mati Palmi juures. Boiko ooperirepertuaari kuuluvad rollid: Olga (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Ljubaša (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrjsja"), Polina (Tšaikovski "Padaemand"), Cherubino (Mozart "Figaro pulm"). Jana Boiko on rahvusvaheliste vokaalkonkursside laureaat ning on andnud soolokontserte Ukrainas, Eestis ning Saksamaal.

Jana Boiko has graduated from the vocal faculty of Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, class of Prof. Larissa Ostapenko and Prof. Lucia Novikova, in 2009. Besides her studies in Kiev, Jana Boiko has trained her vocal skills in Tallinn with Prof. Mati Palm. The opera roles: Olga (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Liubasha (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Polina (Tchaikovsky "Padaemand"), Cherubino (Mozart "Marriage of Figaro"). Jana Boiko is the laureate of international vocal competitions and has performed on the concert stages in Ukraine, Estonia and Germany.

OLEKSANDR BOIKO (bariton / baritone)

Oleksandr Boiko on Tšaikovski-nimelise Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes töötanud koorisolistina Ukraina Raadio segakooris, kammerkooris Kyiv ning Revutski-nimelises meeskooris. Alates 2005. aastast on Boiko Ukraina rahvusoperi solist. Tema repertuaari kuuluvad teiste seas Mõkola (Lössenko "Nataalka Poltaavast"), Enrico (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Le Dancaïre (Bizet "Carmen"), Dandini (Rossini "Tuhkatriinu") ja Rodrigo (Verdi "Don Carlos"). Boiko on teinud koostööd Ukraina riikliku rahvapilliorkestriga, Ukraina riikliku sümfooniaorkestriga ning ansambliga Kyiv Camerata. Oleksandr Boiko on rahvusvahelise vokaalkonkursi "XXI sajandi kunst" võitja (Ukraina, 2004).

Oleksandr Boiko is the graduate of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. He has worked as the singer in the Choir of Ukrainian National Radio Company, a chamber choir "Kyiv", Revutsky Male Choir and since 2005 is the soloist of Ukrainian National Opera. His repertoire includes: Mykola (Lysenko "Nataalka from Poltava"), Enrico (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Le Dancaïre (Bizet "Carmen"), Dandini (Rossini "La Cenerentola"), Rodrigo (Verdi "Don Carlos") and many others. Boiko has collaborated with the Ukrainian National Orchestra of Folk Instruments, Ukrainian National Symphony Orchestra and Kyiv Camerata Soloist Ensemble. Oleksandr Boiko is the winner of the International Vocal Competition "The Art of the XXI Century" (Ukraine, 2004).

TRIO CONTEMP

Trio Contemp (lüh. contemporary) asutasid 2013. aastal kolm Ukraina riikliku muusikakadeemia kasvandikku, kelle eesmärk on ukraina rahvapillide tutvustamine ning kontsertpillidena kasutamine. Muusikute käsutuses on unikaalsed, vaid nende tarbeks valmistatud instrumendid. Ansambli eriline kooskõla on vaimustanud festivalipublikut nii Ukrainas kui ka väljaspool. Trio noored muusikud on oma ala tõelised entusiastid, püstitades enestele uusi muusikalisi väljakutseid. Vaatamata rahvapillide kasutusele, on Trio Contemp oma vaimult nüüdisaegne ansambel, sest uued on nii instrumendid kui ka nende kooskõla ja repertuaar.

Trio Contemp (short from contemporary) was founded by three graduates of Ukrainian National Music Academy in 2013. The mission of the musicians is to introduce and popularise the Ukrainian national (folk) instruments as they are playing on unique instruments built specially for them. The sound of this extraordinary trio has been praised

by the festival audiences both in Ukraine and abroad. The musicians of the trio are real enthusiasts of their field, always bravely facing the musical and cultural challenges. Despite the fact that trio uses the newly made Ukrainian folk instruments, Trio Contemp is a contemporary group with both its unique sound and repertoire.

MÕKOLA DJADJURA (dirigent / conductor)

Mõkola Djadjura on lõpetanud Roman Kaufmani dirigeerimisklassi Tšaikovski nimelises Ukraina riiklikus muusikaakadeemias. Tõkyōs (1987) ja Budapestis (1988) toimunud rahvusvaheliste dirigeerimiskonkursside võitja on täiendanud end ka Ameerika Ühendriikides Seiji Ozawa, Leonard Bernsteinini ning Andre Previni käe all. Djadjura on olnud Omski Filharmoonia sümfooniaorkestri (1986–1988) ning Sõuli ning Kwangi (Lõuna-Korea, 1989–1996) sümfooniaorkestrite peadirigent. Alates 1988. aastast on Djadjura seotud Ukraina rahvusooperiga, olles alates 1996. aastast selle kunstiline juht. Djadjura on juhatanud orkestreid Poolas, Venemaal, Itaalias, Portugalis, Prantsusmaal, Bulgaarias, Lõuna-Koreas ja Jaapanis. Praegu on maestro Djadjura Ukraina rahvusooperi peadirigent (alates 2011), Ukraina Riikliku Filharmoonia sümfooniaorkestri peadirigent ning Szczecini Filharmoonia (Poola) kunstiline juht.

Mykola Diadiura graduated the class Roman Kofman at the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Diadiura is the winner of International Competition of Conductors in Tokyo (1987) and Budapest (1988), and has also trained his skills in USA with Seiji Ozawa, Leonard Bernstein and Andre Previn. Diadiura has worked as principal conductor of the Symphony Orchestra of the Omsk Philharmonic (Russia, 1986–1988) and Seoul and Kwang Dju Symphony Orchestras (South Korea, 1989–1996). Since 1988, Diadiura is the conductor of the Ukrainian National Opera and since 1996, the conductor-producer of Kyiv Philharmonic Orchestra. Diadiura he worked with the orchestras of Poland, Russia, Italy, Portugal, France, Bulgaria, South Korea and Japan. Today, maestro combines his activity as Chief conductor of the Ukrainian NO (since 2011), guest conductor of the Symphony orchestra of the National Philharmonic of Ukraine and artistic director of the Szczecin Philharmonic (Poland).

RAUNO ELP (bariton / baritone)

Rauno Elp on Rahvusooper Estonia solist, kelle repertuaari kuuluvad Don Giovanni (Mozart "Don Giovanni"), Rigoletto (Verdi "Rigoletto"), Amonasro (Verdi "Aida"), Valentin (Gounod "Faust"), Jeletski (Tšaikovski "Padaemand"), Lescaut (Puccini "Manon Lescaut") jpt. Elp on osalenud ka vokaalsümfooniliste suurvormide ettekannetel (Tobiase "Joonase lähetamine", Mahleri 8. sümfoonia, Brahmsi "Saksa reekviem", Rahmaninovi "Kellad"). Külalissolistina on Elp laulnud Oulu Linnateatri, Türgi Riigiooperi ja Läti Rahvusooperi lavadel.

Rauno Elp is the soloist of the Estonian National Opera whose repertoire includes Don Giovanni (Mozart "Don Giovanni"), Rigoletto (Verdi "Rigoletto"), Amonasro (Verdi "Aida"), Valentin (Gounod "Faust"), Yeletsy (Tchaikovsky "The Queen of Spades"), Lescaut (Puccini "Manon Lescaut") to name but a few. He has also participated in the performances of large scale works, such as "Des Jona Sendung" by R. Tobias, Mahler's Symphony No. 8, "Ein deutsches Requiem" by Brahms. Rauno Elp has been a guest soloist at Oulu City Theatre, Turkish State Opera and Latvian National Opera.

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR / ESTONIAN PHILHARMONIC CHAMBER CHOIR
Eesti Filharmoonia Kammerkoori asutas 1981. aastal Tõnu Kaljuste, kes oli koori kunstiline juht ja peadirigent kakskümmend aastat. Alates hooajast 2014/2015 on koori uus peadirigent Kaspars Putninš. Koori repertuaar ulatub gregooriuse laulust ja barokkmuusikast kuni 21. sajandi teosteni. Eriline koht on selles juba aastaid olnud eesti heliloojate loomingul (Pärt, Tormis, Tüür, Grigorjeva, Tulev, Kõrvits, Tulse) ja selle tutvustamisel maailmas. Hooaja jooksul annab koor 60–70 kontserti nii kodu- kui ka välismaal. Kontserttegevuse kõrval on koori töös olulisel kohal salvestused, mis on võitnud auhindu, sh kaks Grammy auhinda: 2007. aastal plaadi "Arvo Pärt. Da Pacem" eest (dirigent Paul Hillier, Harmonia Mundi) ja 2014. aastal plaadi "Arvo Pärt. Adam's Lament" eest (dirigent Tõnu Kaljuste, ECM). Eesti Filharmoonia Kammerkoor on teinud koostööd paljude väljapaistvate dirigentide ja orkestritega, nagu Claudio Abbado, Helmuth Rilling, Eric Ericson, Iván Fischer, Neeme Järvi, Paavo Järvi, Nikolai Aleksejev, Andrew Lawrence-King, Olari Elts, Roland Böer, Stephen Layton, sir Colin Davis, Paul McCreeh jt; Norra, Austraalia, Leedu, Praha ja Stuttgardi kammerorkestrid; Londoni Sümfooniaorkester, Mahleri Kammerorkester, Iisraeli Filharmooniaorkester, Berliini Ringhäälingu orkester, Concerto Copenhagen, Concerto Palatino, Salzburg Camerata, Les Musiciens du Louvre-Grenoble, Stuttgardi Filharmooniaorkester, BBC Walesi orkester, Baseli kammerorkester ning muidugi Eesti Riiklik Sümfooniaorkester ja Tallinna Kammerorkester.

Estonian Philharmonic Chamber Choir was founded by Tõnu Kaljuste in 1981, who was the artistic director and chief conductor for twenty years. From the season 2014/2015 the artistic director and chief conductor of the choir will be Kaspars Putninsh. The repertoire of the choir extends from Gregorian chant and baroque to the music of the 21th century, ever special focus on the work of Estonian composers (Pärt, Tormis, Tüür, Grigorjeva, Tulev, Kõrvits, Tulse) and introducing it to the world. Each season the choir gives about 60–70 concerts in Estonia and abroad. Another important aspect of the choir activities is the music recordings, which have resulted with award-winning CDs. EPCC recordings have won the GRAMMY-Award twice: for Best Choral Performance (for the album Arvo Pärt. Da Pacem, conductor Paul Hillier, Harmonia Mundi, 2007) and Arvo Pärt. Adam's Lament (conductor Tõnu Kaljuste, ECM). The choir has cooperated with a number of outstanding conductors and orchestras – Claudio Abbado, Helmuth Rilling,

Eric Ericson, Ward Swingle, Neeme Järvi, Paavo Järvi, Olari Elts, Andrew Lawrence-King, Roland Böer, Frieder Bernius, Stephen Layton, Marc Minkowski, Christoph Poppen, Sir Colin Davis; with Norwegian, Australian, Lithuanian, Prague and Stuttgart Chamber Orchestras, London Symphony Orchestra, Mahler Chamber Orchestra, Berlin Rundfunk Orchestra, Concerto Copenhagen, Concerto Palatino, Salzburg Camerata, Les Musiciens du Louvre-Grenoble, London Symphony Orchestra, Basel Chamber Orchestra and with Estonian National Symphony Orchestra and Tallinn Chamber Orchestra.

ESTONIAN DREAM BIG BAND

Estonian Dream Big Band on 1998. aastal asutatud Eesti džässorkester, kes musitseerinud koos selliste kodumaiste ning rahvusvaheliselt tunnustatud dirigentide, džässmuusikute ja lauljatega nagu Lew Soloff, Ray Anderson, Dennis Rowland, Eero Koivistoine, Jukka Linkola, Tim Hagans, Lasse Lindgren, Alan Matheson, Göran Strandberg, Bertil Strandberg, Lex Jasper, Esko Heikkinen, Jere Laukkanen, Randy Brecker, New York Voices, Annika Granlund, Lembit Saarsalu, Paul Mägi, Riho Sibul, Silvi Vrait, Tõnis Mägi, Hedvig Hanson, Mart Sander ja Hendrik Sal-Saller. Eesti parimatest instrumentalistidest koosnevasse professionaalsesse bigbändi kuuluvad nii vabakutselised muusikud kui ka instrumentalistid teistest eliitorkestritest.

Estonian Dream Big Band was founded in 1998, and since then, this Estonian jazz orchestra has performed together with numerous Estonian and internationally acknowledged conductors, jazz musicians and vocalists like Lew Soloff, Ray Anderson, Dennis Rowland, Eero Koivistoine, Jukka Linkola, Tim Hagans, Lasse Lindgren, Alan Matheson, Göran Strandberg, Bertil Strandberg, Lex Jasper, Esko Heikkinen, Jere Laukkanen, Randy Brecker, New York Voices, Annika Granlund, Lembit Saarsalu, Paul Mägi, Riho Sibul, Silvi Vrait, Tõnis Mägi, Hedvig Hanson, Mart Sander and Hendrik Sal-Saller. The professional jazz big band, consisting of the best Estonian musicians, unites both freelance musicians and members of different Estonian professional orchestras.

MARIA FONTOSH (sopran / soprano)

Maria Fontosh on lõpetanud Rootsi kuningliku muusikakadeemia ning Stockholmi ülikooli ooperikolledži. Lauljanna repertuaari kuuluvad Rosina (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Musetta ja Mimì (Puccini "Boheem"), Zerlina (Mozart "Don Giovanni"), Marguerite (Gounod "Faust"), Violetta (Verdi "La traviata") jpt. Fontosh on osalenud Rootsi Kuningliku Ooperi, Malmö, Frankfurdi, Pariisi, Valencia, Sao Carlöse (Lissabon) ooperiteatrite ning Dresdeni Semperoperi lavastustes. Kontsertartistina on Maria Fontosh teinud koostööd Taani Kuningliku Concertgebouw Orkestri (dirigent Riccardo Chailly), Göteborgi sümfooniaorkestri (dirigent Peter Eötvös), Taani Raadio Sümfoniettorkestri (dirigent Adam Fisher), Stockholmi Filharmoonikute (dirigent Carlo Rizzi), Rootsi Raadio (dirigent Jevgeni Svetlanov) ning Frankfurdi Raadio sümfooniaorkestriga.

Maria Fontosh has graduated from the Royal Swedish Academy of Music and the University College of Opera in Stockholm. Her repertoire includes Rosina (Rossini "The Barber of Seville"), Musetta and Mimì (Puccini "La Bohème"), Zerlina (Mozart "Don Giovanni"), Marguerite (Gounod "Faust"), Violetta (Verdi "La traviata") and others. She has participated in the productions of Royal Swedish Opera, Malmö Opera, Oper Frankfurt, Opéra National de Paris, Palau de les Arts in Valencia, Teatro Nacional de Sao Carlos in Lisbon and Semper Opera, Dresden. Maria Fontosh has collaborated with Royal Concertgebouw Orchestra (conductor Riccardo Chailly), Gothenburg Symphony (conductor Peter Eötvös), Danish Radio Sinfonietta (conductor Adam Fisher), Royal Stockholm Philharmonic Orchestra (conductor Carlo Rizzi), Swedish Radio Symphony Orchestra (conductor Evgeni Svetlanov) and Frankfurt Radio Symphony Orchestra.

LILIA GREVTSOVA (sopran / *soprano*)

Lilia Grevtsova on Tšaikovski-nimelise Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, alates 2000. aastast on ta Ukraina rahvusooperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad Gilda (Verdi "Rigoletto"), Musetta (Puccini "Boheem"), Michaela (Bizet "Carmen"), Marguerite (Gounod "Faust"), nimiosa Tšaikovski ooperis "Jolanta", Princess Ninette (Prokofjev "Armastus kolme apelsini vastu") jpt. Grevtsova kontsertrepertuaari kuuluvad sopranipartiid suurvormides nagu Beethoveni missa C-duur, Penderecki "Credo", Mendelssohni oratoorium "Paulus", Mozarti reekviem, Rahmaninovi "Kellad" ning vanamuusika ja ukraina tänapäeva helilooming.

Lilia Grevtsova is the graduate of the Ukrainian National Music Academy and the soloists of Ukrainian National Opera since 2000. Her opera repertoire includes Gilda (Verdi "Rigoletto"), Musetta (Puccini "La Bohème"), Michaela (Bizet "Carmen"), Marguerite (Gounod "Faust"), the title role in "Jolanta" (by Tchaikovsky), Princess Ninette (Prokofiev "Love of Three Oranges") and many others. Grevtsova's concert repertoire includes the solo parts in large scale works as Mass in C-Major by Beethoven, "Credo" by Penderecki, oratorio "Paul" by Mendelssohn, Requiem by Mozart, "The Bells" by Rachmaninov, as well as early music and contemporary Ukrainian music.

MÄRT JAKOBSON (bass)

Märt Jakobson on Vanemuise teatri ooperisolist alates 1997. aastast, kes täiendanud end Peterburi Maria teatris ning EMTA magistriõppes prof Jaakko Ryhäneni käe all. tema ooperirepertuaari kuuluvad Monterone ja krahv Ceprano (Verdi "Rigoletto"), Sciarone (Puccini "Tosca"), Surin (Tšaikovski "Padaemand"), Suurinkvisiitor (Verdi "Don Carlos"), Basilio (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor") jpt. Märt Jakobson on andnud kontserte Eestis, Soomes, Poolas, Valgevenes ja Venemaal.

Märt Jakobson, the opera soloist of the Vanemuine theatre since 1997, has trained his skills at St. Petersburg Mariinsky Theatre and Estonian Music and Theatre Academy with Prof. Jaakko Ryhänen. His repertoire includes the roles of Monterone and Count Ceprano (Verdi "Rigoletto"), Sciarrone (Puccini "Tosca"), Surin (Tchaikovsky "The Queen of Spades"), Grand Inquisitor (Verdi "Don Carlos"), Basilio (Rossini "The Barber of Seville"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor") amo. Märt Jakobson has performed on the concert stages of Estonia, Finland, Poland, Belorussia and Russian Federation.

RISTO JOOST (dirigent / conductor)

Dirigent ning laulja Risto Joost on juhatanud orkestreid nii Eestis kui ka väljaspool, nende seas on Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkester, Tallinna Barokkorkester, Kesk-Soome Kammerorkester, Gävle Sümfooniaorkester jt. Samuti on Joost tunnustatud koordirigent, kes juhatanud Eesti Filharmoonia Kammerkoori, Eesti Rahvusmeeskooi, segakoori Latvija, Rootsi Raadio koori ja kammerkoori Ars Nova Copenhagen. 2007. aastal debüteeris Joost Rahvusooperis Estonia, juhatades Erkki-Sven Tüüri ooperit "Wallenberg". Soololauljana on Joost üles astunud Brügge vanamuusikafestivalil, Steve Reichi festivalil Londonis, Edinburghi festivalil, Vantaa, Stockholmi ning Riia varajase muusika festivalidel, lisaks Saksamaal, Hollandis, Austrias, Prantsusmaal, Ameerika Ühendriikides jm. Risto Joost on kammerkoori Voces Musicales ning instrumentaalansambli Ensemble Voces Musicales looja. Alates hooajast 2011/2012 on Joost Madalmaade Kammerkoori peadirigent ning hooajast 2013/2014 Tallinna Kammerorkestri kunstiline juht ja peadirigent.

Risto Joost has conducted the Estonian National Symphony Orchestra, Tallinn Chamber Orchestra, Tallinn Baroque Orchestra, Corelli Baroque Orchestra, Ostrobothnian Chamber Orchestra, Gävle Symphony Orchestra, Helsingborg Symphony Orchestra as well as the Estonian Philharmonic Chamber Choir, Estonian National Male Choir, Mixed chorus Latvia, Swedish Radio Choir and Ars Nova Copenhagen. In June 2007 Risto Joost made his debut in the Estonian National Opera conducting Erkki-Sven Tüür's opera "Wallenberg". As a vocal soloist Joost has performed in Early Music Festival in Brügge, Steve Reich Festival in London, Edinburgh's Festival in Scotland, Early Music Festivals in Stockholm, Riga, Vantaa amo. Risto Joost is the founder and artistic director of chamber choir Voces Musicales and instrumental Ensemble Voces Musicales. Joost is the chief conductor of the Netherlands Chamber Choir since 2011 and the chief conductor of the Tallinn Chamber Orchestra since concert season of 2013/ 2014.

TAMARA KALINKINA (sopran / soprano)

Tamara Kalinkina on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes aastail 2004–2010 töötas Kiievi riikliku operetiteatri solistina. Alates 2011. aastast on Kalinkina Ukraina rahvusooperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad Tatjana (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Angelica (Puccini "Öde Angelica"), Susanna ja Rosina (Mozart "Figaro pulm"), Polovetsi tüdruk (Borodin "Prints Igor") jt. Tamara Kalinkina

on Riccardo Zandonai nimelise rahvusvahelise noorte lauljate konkursi esimese preemia laureaat (Itaalia, 2012).

Tamara Kalinkina is the graduate of the Ukrainian National Music Academy. From 2004 to 2010 she worked as a soloist of the Kiev National Theatre of Operetta and since 2011, Kalinkina is the soloist of Ukrainian National Opera. Her opera repertoire includes Tatiana (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Angelica (Puccini "Sister Angelica ") Susanna and Rosina (Mozart "The Marriage of Figaro"), Polovetsian girl (Borodin "Prince Igor "), and others. Tamara Kalinkina is the winner of the 1st prize at the Riccardo Zandonai International Competition for Young Opera Singers (Italy, 2012).

CHRISTIAN KOCH (klaver / piano)

Christian Koch on dirigent, pianist ning rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud lavapartner. Koch on andnud kontserte koos Bernarda Finki, Renate Holmi, Sebastian Holeceki, Ute Gfrereri, Annely Peebo, Thomas Sigwaldi ja paljude teiste lauljatega. Kochi dirigendikarjäär algas Klängenfurfi katedraali muusikajuhina vaimuliku repertuaari esitajana ning jätkus galakontsertide ning operetietenduste juhatamisega. Koch on osalenud dirigendi assistendina kunsti- ja muusikafestivalidel Salzburgis, Aix-en Provence'is ja Viinis ning teinud koostööd Nikolaus Harnoncourt'i, Rene Jacobsi, Daniel Hardingu, Pierre Boulezi ja Valeri Gergieviga. Alates 2010. aastast on Christian Koch Viini muusika ja kaunite kunstide ülikooli õppejõud.

Christian Koch is a conductor, pianist and vocal coach much in demand by internationally-renowned singers. Mr. Koch has accompanied Bernarda Fink, Renate Holm, Sebastian Holecek, Ute Gfrerer, and Thomas Sigwald, among others. Christian Koch started his conducting career as Master of Music at the Cathedral of Klagenfurt, where he performed a vast repertory of ecclesial music, and has successfully conducted gala concerts and operetta performances. He is a guest at many international festivals such as Salzburg Festival, Aix-en Provence and Vienna Festival as the musical assistant of conductors such as Nikolaus Harnoncourt, Rene Jacobs, Daniel Harding, Pierre Boulez and Valery Gergiev. Since 2010, Christian Koch is the he Senior Lecturer at the Vienna University of Music and Performing Arts.

SERGI KOVNIR (bass)

Sergi Kovnir on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes aastail 2002–2003 töötas solistina Dnepropetrovski orelimuusika majas ning Kiievi riiklikus laste ja noorte muusikateatris. Alates 2003. aastast on Kovnir Ukraina rahvusooperi solist. Tema operirepertuaari kuuluvad Sobakin (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrsja"), Pimen (Mussorgski "Boriss Godunov"), Gremin (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Don Bilio (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Angelotti (Puccini "Tosca") Sparafucile (Verdi "Rigoletto"), Wagner (Gounod "Faust"), Komtuur (Mozart "Don Giovanni") jpt. Sergi Kovniri solistirepertuaarist leiab ka Šostakovitši sümfoonia nr 14 ning Verdi ja Mozarti reekviemid.

Sergi Kovnir is the graduate of the Ukrainian National Music Academy. In 2002-2003 he worked as a soloist at House of Organ Music in Dnepropetrovsk and the State Music Theatre for Children and Youth in Kyiv; since 2003 Kovnir is the soloist of the Ukrainian National Opera. His opera repertoire includes Sobakin (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Pimen (Mussorgsky "Boris Godunov"), Gremin (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Don Basilio (Rossini "The Barber of Seville"), Angelotti (Puccini "Tosca") Sparafucile (Verdi "Rigoletto"), Wagner (Gounod "Faust" Gounod), Commander (Mozart "Don Giovanni"); his solo repertoire includes Symphony № 14 by Shostakovich and Requiem by Verdi and Mozart.

OLIVER KUUSIK (tenor)

Oliver Kuusik on Rahvusooper Estonia solist, kelle repertuaari kuuluvad teiste seas Faust (Gounod "Faust"), Rodolfo (Puccini "Boheem"), Nemorino (Donizetti "Armujook"), Nicias (Massenet "Thaïs"), Tamino (Mozart "Võluflööt"), Sextus (Händel "Julius Caesar"), Walther (Wagner "Tannhäuser"). Oliver Kuusik on hinnatud kammer- ja oratooriumisolistina, kelle repertuaari kuuluvad Händeli "Messias", Haydni "Loomine", Mozarti reekviem, Beethoveni 9. sümfoonia jpt. Oliver Kuusik on osalenud Clonter Opera Company ja European Opera Center Trusti produktsioonides Suurbritannias. Kuusik on andnud kontserte Eestis, Lätis, Soomes, Rootsis, Norras, Taanis, Venemaal, Saksamaal, Prantsusmaal, Kanadas, USAs ja Inglismaal.

Oliver Kuusik is the soloist of the Estonian National Opera. Kuusik's repertoire includes numerous opera roles, among which are Faust (Gounod's "Faust"), Nemorino (Donizetti "L'elisir d'amore"), Tamino (Mozart "Die Zauberflöte"), Sesto (Händel "Julius Caesar"), Walther (Wagner "Tannhäuser") to name but a few. Kuusik is also acknowledged chamber musician and soloist for large scale oratorial works among which are "Messiah" by Händel, "Creation" by Haydn, "Requiem Mass" by Mozart, and The Ninth Symphony by Beethoven amo. Oliver Kuusik has worked with Clonter Opera Company and European Opera Center Trust in Great Britain, and given solo performances in Estonia, Latvia, Finland, Sweden, Norway, Denmark, Russia, Germany, France, Canada, USA and United Kingdom.

DMÕTRO KUZMIN (tenor)

Dmõtro Kuzmin on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes töötanud solistina Luhanski oblasti filharmonias ning Kiievi riiklikus laste ja noorte muusikateatris. Alates 2003. aastast on Kuzmin Ukraina rahvusooperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad Petro (Lössenko "Natalka Poltaavast"), Calaf (Puccini "Turandot"), Normanno (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Faust (Gounod "Faust"), Bastien (Mozart "Bastien ja Bastienne"). Kuzmini soolorepertuaari kuuluvad Mozarti, Verdi, Britteni ja Schnittke reekviemid, Bachi "Matteuse passioon" ning "Johannese passioon" ning missa h-moll ja Händeli "Messias".

Dmytro Kuzmin is the graduate of the Ukrainian National Music Academy who has worked at Luhansk Oblast Philharmonic, the State Music Theatre for Children and Youth in Kyiv. Since 2003, Kuzmin is the soloist of the Ukrainian National Opera. His opera repertoire includes Petro (Lysenko "Nataalka from Poltava"), Calaf (Puccini "Turandot"), Normanno (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Faust (Gounod "Faust"), Bastien (Mozart "Bastien and Bastienne"); his solo repertoire includes Requiem by Mozart, Evangelist (Bach "The Passion of the Christ by St. Matthew"), Mass in B-minor by Bach, "Messiah" by Händel, Requiem by Verdi, Britten and Schnittke.

ANDRES KÖSTER (tenor)

Andres Köster on Rahvusooper Estonia solist alates 2006. aastast. Tema rollide hulka kuuluvad José (Bizet "Carmen"), Cavaradossi (Puccini "Tosca"), Lenski (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Ismaele (Verdi "Nabucco"), Alfredo ja Gaston (Verdi "La Traviata"), Sextus (Händel "Julius Caesar"), Heinrich Wagner ("Tannhäuser"), Alfred (Strauss "Nahkhiir") jpt. Andres Köster on täiendanud end Metropolitan Opera (USA) vokaalpedagoogide Lucy Arneri ja Ira Siffi juures.

Andres Köster is the soloist of the Estonian National Opera. His opera roles amongst many others include José (Bizet "Carmen"), Cavaradossi (Puccini "Tosca"), Lensky (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Ismaele (Verdi "Nabucco"), Alfredo and Gaston (Verdi "La Traviata"), Sextus (Händel "Julius Caesar"), Heinrich ("Tannhäuser"), Alfred (Strauss "Die Fledermaus"). Andres Köster has participated in the master classes with the Metropolitan Opera vocal coaches Lucy Arner and Ira Siff.

MIHKEL KÜTSON (dirigent / conductor)

Mihkel Kütson on töötanud Vanemuise teatri muusikajuhi ja peadirigendina (1999–2004 ja 2008–2011) ning Hannoveri Riigiteatri esimese dirigendina (2002–2006). Aastail 2007–2012 oli Kütson Schleswig-Holsteini Landestheateri peadirigent. Alates hooajast 2012/2013 on Mihkel Kütson Theater Krefeld-Mönchengladbachi peadirigent. Kütsoni repertuaari kuulub enam kui 50 ooperit. Mihkel Kütson on andnud kontserte koos Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, liri Rahvusliku Sümfooniaorkestri, Taiwani Rahvusorkestri, Varssavi Filharmoonia orkestri ning Berliini, Hamburgi, Stuttgarti, Nürnbergi, Düsseldorfis ja Bonni sümfooniaorkestritega. Ta on dirigeerinud festivalidel Šotimaal (Edinburghi festival) ning Itaalias (Notti Malatestiane, Rimini).

Mihkel Kütson has worked as music director and head conductor of the Vanemuine Theatre (1999–2004 and 2008–2011), as a first bandmaster of the Hannover Staatstheater (2002–2006). In 2007–2012, Kütson was the head conductor of the Schleswig-Holstein Landestheater and since 2012/2013 the music director at Theater Krefeld-Mönchengladbach. Mihkel Kütson's opera repertoire comprises more than 50 operas. Kütson has conducted Estonian National Symphony Orchestra, the Irish

National Symphony Orchestra, the Taiwan National Orchestra, Warsaw Philharmonic Orchestra, symphony orchestras in Germany (including Berlin, Hamburg, Stuttgart, Nurnberg, Düsseldorf, Bonn) and conducted the festivals in Ireland (Edinburgh Festival) and Italy (Notti Malatestiane, Rimini).

STEN LASSMANN (klaver / piano)

Eesti noorema põlvkonna üks väljapaistvamaid pianiste Sten Lassmann on andnud edukalt soolo- ja kammerkontserte ning soleerinud mitmete orkestrite ees. Sten Lassmann on esinenud sellistes mainekates kontserdipaikades nagu Moskva konservatooriumi Suur ja Väike saal, Purcell Room Londonis, Giuseppe Verdi saal Milanos, Glenn Gould Studio Torontos ja Keelatud Linna kontserdisaal Pekingis. Lassmann on lõpetanud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias prof Ivari Ilja klaveriklassi ning täiendanud end Londoni Kuninglikus Muusikaakadeemias (prof Ian Fountain) ning Pariisi konservatooriumis (prof Brigitte Engerer). Lassmann on esinenud solistina Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri, Vanemuise sümfooniaorkestri, Pärnu Linnaorkestri, Tallinna Kammerorkestri, NYJD Ensemble'i, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia sümfooniaorkestri ning Tallinna Muusikakeskkooli sümfooniaorkestri ees. Aastast 2011 ilmub Sten Lassmanni ning plaadifirma Toccata Classics koostöös plaadiseeria "Heino Eller – Complete Piano Music", mille juures on Lassmann tegev ka produtsendi ning toimetajana.

Sten Lassmann, one of the brightest pianists of Estonian younger generation, is the graduate of the Estonian Academy of Music (Prof. Ivari Ilja). Lassmann has trained her skills also at the Paris Conservatoire with Prof. Brigitte Engerer and the Royal Academy of Music with Prof. Ian Fountain. As a soloist he has performed with several symphony orchestras such as Estonian National Symphony Orchestra, Vanemuine Symphony Orchestra, Pärnu City Orchestra, Tallinn Chamber Orchestra, NYJD Ensemble, Symphony Orchestra of the Estonian Academy of Music and Theatre and Tallinn Music High School's Symphony Orchestra. Since 2011, Sten Lassmann is involved with record company Toccata Classics as a pianist and producer for CD series "Heino Eller – Complete Piano Music".

ROLAND LIIV (tenor)

Roland Liiv on lõpetanud Eesti Muusikaakadeemia magistrantuuri 2007. aastal prof Jaakko Ryhäse juures ning on alates 2009. aastast Soome Rahvusooperi solist. Liivi ooperirepertuaari kuuluvad: Max (Weber "Nõidkütt"), Pinkerton (Puccini "Madama Butterfly"), Don José (Bizet "Carmen"), Samson (Saint-Saëns "Samson ja Dalila"), Lenski (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Alfredo (Verdi "Traviata"), Acis (Händel "Acis ja Galatea") jpt. Samuti on ta osalenud suurvormide ettekannetel (Beethoveni 9. sümfoonia, Haydni "Loomine", Mozarti reekviem, Rossini "Petite messe solennelle" jt).

Roland Liiv has graduated with master's degree from the Estonian Academy of Music and Theatre with Prof. Jaakko Ryhänen. Since 2009, Liiv is the soloist of Finnish National Opera. His opera repertoire includes: Max (Weber "Der Freischütz"), Pinkerton (Puccini "Madama Butterfly"), Don Jose (Bizet "Carmen"), Samson (Saint-Saëns "Samson and Delilah"), Lensky (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Alfredo (Verdi "La Traviata"), and Acis (Händel "Acis and Galatea" amo. Roland Liiv has also performed as a soloist for large scale works like 9th symphony of Beethoven, Haydn "Creation", Mozart "Requiem", and Rossini "Petite Messe Solennele" amo.

MARIA LISTRA (sopran / soprano)

Maria Listra on lõpetanud Londoni ülikooli Royal Holloway kolledži teatriõppe. Muusikaõpinguid alustas Maria 5aastasena klaveri erialal Nõmme muusikakoolis, aastal 2000 ilmus 11aastase Maria sooloplaat "Maria Listra AD 2000", 2008 tema teine sooloplaat "AD 2008". Maria on korduvalt esinenud Rapla kiriku-muusika festivalil, laulnud kontserdisarjas "Ave Mariad läbi aegade" ning "Uued ja vanad jõululaulud" Eesti suuremates kontserdisaalides. Tema sooloesinemised on toimunud paljudes Eestimaa linnades ning ka Soomes ja Inglismaal. Maria on koostööd teinud ERSO ja Soome-Eesti barokkorkestriga ning keelpillikvartettidega Prezioso ja C-Jam. Praegu pühendab lauljanna end oktoobrikuus Vanemuise teatris etenduva muusikali "Ooperifantoom" ettevalmistusele.

Maria Listra has graduated from Royal Holloway College of London University department of drama and arts. Starting her piano studies at the age of five, Maria reached her first solo album as a vocalist at the age of eleven ("Maria Listra AD 2000"), followed by her second solo album in 2008 ("AD 2008"). Maria Listra has participated in the Rapla Church Music Festival, concert series "Ave Maria forever" and "Christmas carols throughout the time" with numerous concerts in Estonia, Finland and UK. Listra has collaborated with Estonian National Symphony Orchestra, Estonian- Finnish Baroque Orchestra, string quartets Prezioso and C-Jam. At the present, Maria Listra is preparing for her role at the production of musical "Opera Phantom" to be premiered in October 2014 at Vanemuine theatre.

SERGI MAGERA (bass)

Arvukate rahvusvaheliste vokaalkonkursside võitja Sergi Magera on lõpetanud Lvivi riikliku konservatooriumi ning olnud Lvivi riikliku ooperi- ja balletiteatri solist. Alates 1998. aastast on Magera Ukraina rahvusoooperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad Sobakin (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrja"), Kotšubei (Tšaikovski "Mazepa"), Pimen (Mussorgski "Boriss Godunov"), Don Basilio (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Leporello (Mozart "Don Giovanni"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Oroveso (Bellini "Norma") jpt. Sergi Magera on andnud külalis-etendusi Ameerika Ühendriikides, Taanis, Itaalias, Saksamaal, Šveitsis, Poolas, Ungaris, Hollandis ja Belgias.

The winner of numerous international vocal competitions Sergi Magera has graduated from Lviv State Conservatory and worked as a soloist of Lviv Opera and Ballet Theatre. Since 1998, Magera is the soloist of the Ukrainian National Opera. His opera repertoire include Sobakin (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Kochubey (Tchaikovsky "Mazepa"), Pimen (Mussorgsky "Boris Godunov"), Don Basilio (Rossini "The Barber of Seville"), Leporello (Mozart "Don Giovanni"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor"), Oroveso (Bellini "Norma") and many others. Sergi Magera has toured in the US, Denmark, Italy, Germany, Switzerland, Poland, Hungary, France, Holland, Belgium among others.

OLGA MATUŠENKO (sopran / soprano)

Olga Matušenko on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kellest vahetult pärast kooli lõpetamist sai Ukraina rahvusoperi solist. Lauljanna repertuaari kuuluvad Tebaldo (Verdi "Don Carlos"), Tütarlaps (Maiboroda "Jaroslav Tark"), Giannetta (Donizetti "Armujook"), Clotilde (Bellini "Norma") ja Kokk (Rimski-Korsakov "Muinasjutt tsaar Saltaanist").

Olga Matushenko has graduated from the Ukrainian National Music Academy and after graduation she became the soloist of the Ukrainian National Opera. Her repertoire includes Tebaldo (Verdi "Don Carlos"), the Girl (Maiboroda "Yaroslav the Wise"), Giannetta (Donizetti "Love Potion"), Clotilde (Bellini "Norma"), and the Cook (Rimsky-Korsakov "The Tale of Tsar Saltan").

PAUL MÄGI (dirigent / conductor)

Dirigent Paul Mägi edukas muusikurajäär hõlmab alusepanemist Eesti Raadio kammerorkestrile, dirigenditööd Eesti Televisiooni ja Eesti Raadio estraadi-orkestris, Eesti Raadio bigbändi asutamist, tööd Estonia teatri dirigendi ja loomingu- lise juhina ning Läti Riikliku Sümfooniaorkestri peadirigendina. Alates aastast 2004 on Paul Mägi Uppsala Kammerorkestri kunstiline juht ja dirigent ning alates 2011. aastast ka Vanemuise teatri muusikajuht ja peadirigent. Mägi on juhatanud orkestreid USAs, Venemaal, Soomes, Ukrainas, Rootsis, Norras, Taanis, Itaalias, Prantsusmaal, Belgias, Hollandis, Portugalis, Leedus, Bulgaarias, Poolas, Saksamaal, Hispaanias, Šveitsis, Ecuadoris, Iirimaa ja mujal. Paul Mägi on ka Stockholmi Kuningliku Muusikaakadeemia külalisprofessor ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia dirigeerimise eriala professor.

Estonian conductor Paul Mägi has had a long and successful career as conductor and artistic leader of several prominent ensembles, including the Latvian National Symphony Orchestra, the Estonian Radio Chamber Orchestra and the Estonian National Opera. Since 2004, Mägi is the chief conductor of Uppsala Chamber Orchestra in Sweden and since 2011, the music director and chief conductor at Vanemuine Theatre, Estonia. Paul Mägi has conducted leading orchestras in USA, Russia, Finland, Ukraine, Norway, Denmark, Italy, France, Belgium, Holland, Portugal, Bulgaria, Poland, Germany, Spain, Switzerland, Ireland etc. Paul Mägi is the Visiting Professor of conducting at the Stockholm Royal College of Music as well as at the Estonian Academy of Music and Theatre.

LILLI PAASIKIVI (metsosoporan / mezzo soprano)

Alates debüüdist Fricka rollis Wagneri ooperitetraloogias "Niebelungide sõrmus" (Festival d'Aix-en-Provence, Berliini Filharmoonikud, dirigent Sir Simon Rattle), on Lilli Paasikivi ooperirepertuaari keskmes just Wagneri nõudlikud naisrollid. Lisaks nimetatule leiab lauljanna repertuaarist ka Carmen (Bizet "Carmen"), Marina (Mussorgski "Boriss Godunov"), Octaviani (R. Strauss "Roosikavalier"), Amneris (Verdi "Aida"), Palveränduri (Saariaho "Kauge armastus") jpt. Paasikivi on osalenud La Monnaie, Hamburgi ja Frankfurdi ooperimajade ning arvukate teiste muusikateatrite lavastustes üle terve maailma ning on teinud koostööd dirigentidega nagu Riccardo Chailly, Valeri Gergiev, Paavo Järvi, Kazushi Ono, Sir Simon Rattle ja Vladimir Ashkenazy. Alates 1. augustist 2013 on Lilli Paasikivi Soome rahvusoperi kunstiline juht ning Pyhäniemi mõisakontsertide (Soome) kunstiline juht.

Since making her debut with Sir Simon Rattle and the Berliner Philharmoniker as Fricka in the Festival d'Aix-en-Provence's production of "Der Ring des Nibelungen", Wagnerian roles have become central to Lilli Paasikivi's work on stage. House debuts have included La Monnaie (as Brangäne), Hamburgische Staatsoper (as Fricka) and Oper Frankfurt (as Kundry). As principal soloist at Finnish National Opera, Lilli Paasikivi's repertoire includes Carmen (Bizet "Carmen"), Marina (Mussorgsky "Boris Godunov"), Octavian (R. Strauss "Der Rosenkavalier"), Amneris (Verdi "Aida"), The Pilgrim (Saariaho "L'amour de loin") and many others. Key to Lilli Paasikivi's concert repertoire are the Mahler song cycles and symphonies. Saariaho has collaborated with conductors Riccardo Chailly, Valery Gergiev, Paavo Järvi, Kazushi Ono, Sir Simon Rattle, Vladimir Ashkenazy to name but a few, and has participated in the productions of numerous opera houses all over the world. Lilli Paasikivi is the artistic director of the Finnish National Opera and the artistic director of Pyhäniemi Manor concerts series in Finland.

SERGI PAŠTŠUK (tenor)

Sergi Paštšuk on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes töötanud solistina ka Ukraina riiklikus laste ja noorte muusikateatris. Alates 2001. aastast on Paštšuk Ukraina rahvusoperi solist. Tema repertuaari kuuluvad ooperirollid nagu Lõkov ja Bomeli (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrsja"), Alfredo (Verdi "La traviata"), Hertsog (Verdi "Rigoletto"), José (Bizet "Carmen"), Beppe (Leoncavallo "Pajatsid"), Arturo (Donizetti "Lucia di Lammermoor") ja teised; laulja solisti-repertuaari kuuluvad ka suurvormid nagu Mozarti reekviem, Rossini "Stabat mater" ning Beethoveni üheksas sümfoonia.

Sergi Pashtshuk, the graduate of Ukrainian National Music Academy, has worked as a soloist of Ukrainian State Music Theatre for Young Audiences and since 2001; he is the soloist of the Ukrainian National Opera. His opera repertoire includes Lykov and Bomely (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Alfredo (Verdi "La Traviata"), the Duke (Verdi "Rigoletto"), José (Bizet "Carmen"), Beppe (Leoncavallo "Pagliacci"), Arturo (Donizetti "Lucia di Lammermoor") and others; his concert repertoire includes Requiem by Mozart, "Stabat mater" by Rossini and Symphony no 9 by Beethoven.

ANNELY PEEBO (metsosopran / *mezzo soprano*)

Annely Peebo repertuaari kuuluvad pea kõik ulatuslikumad metsosoprani rollid ning ta on laulnud maailma nimekates ooperimajades, nende seas Teatro alla Scala (Milano), Viini Riigiooper, Viini Volksoper jt. Annely Peebo on hinnatud oratooriumi- ja kontsertsolist, kes esinenud Berliini ja Müncheni filharmooniates, Bonni Beethovenhalles, Stuttgarti Liederhalles, Wiener Konzerthausis ja Musikvereinis, Leipzigi Gewandhausis ning teinud koostööd nimekate dirigentidega, nagu Sir Neville Marriner, Riccardo Chailly, Claudio Abbado, Ton Koopman, Dennis Russell Davies, Manfred Honeck, Neeme ja Paavo Järvi, Plácido Domingo, Thomas Hengelbrock, Eri Klas, Tõnu Kaljuste jt. Peebo on alati leidnud aega ka Eestis esinemiseks ning on lisaks ooperirollidele rõõmustanud publikut osalusega erinevates kontserdikavades.

Mezzo soprano Annely Peebo has performed in the Philharmonic Concert Hall of Berlin and Munich, the Gewandhaus Leipzig, the Wiener Musikverein, the Wiener Konzerthaus as well as at the Salzburger and Bregenzer and Schubertiader festivals. Her extensive concert repertoire covers the most important works of Bach, Händel, Telemann, Mozart, Haydn, Beethoven, Dvořák, Schubert, Schumann and others. At the Vienna Volksoper and many other opera houses she was able to develop a wide-ranging repertoire including roles such as Cenerentola, Rosina, Zaida, Dorabella, Donna Elvira, Cherubino, Carmen, Octavian, Dido, Hermia, Flora among many others.

PAAVO PIIK (lavastaja / *director*)

Tallinna Linnateatri dramaturg Paavo Piik on lõpetanud EMTA lavakunstikooli dramaturgia erialal (2012). Piigi näidend "Panso" lavastati 2010. aastal Eesti Draamateatris. Järgnenud "Keti lõpp" pälvis III preemia Eesti Teatri Agentuuri 2011. aasta näidendivõistlusel. Paavo Piik tegutseb lavastaja ja dramaturgina ka Kinoteatris, mis tõi 2011. aasta sügisel lavale eestikeelse püstijalukomöödia "Püstijalukomöödia", lisaks on Paavo Piik teleseriaali "Faktaaalne kaamera" stsenaarist. Paavo Piik on lõpetanud Oxfordi ülikooli bakalaureusekraadiga filosoofias, politoloogias, majanduses (2006).

The dramaturge of Tallinn City Theatre Paavo Piik has graduated from Estonian academy of Music and Theatre Arts. His original play "Panso" was staged at Estonian Drama Theatre in 2010 and his play "The end of the chain" was noted at the competition by Estonian Theatre Agency. Paavo Piik has graduated from University of Oxford with the Masters degree in philosophy, political science and economics (2006).

ANNALIISA PILLAK (metsosopran / *mezzo soprano*)

Annaliisa Pillak debüteeris Eesti Rahvusooperis Sesto rollis W. A. Mozarti ooperi "La clemenza di Tito" kontsertetendusel, millele järgnesid Tuhkatriinu roll Rossini ooperis "La Cenerentola", II diplomaadi roll Tüüri ooperis "Wallenberg", Maddalena

roll Verdi ooperis "Rigoletto" samas teatris ning Nicklausse / La Muse roll Offenbach'i ooperis "Hoffmanni lood" Vanemuise teatris. Pillaku repertuaari kuulub ka Mozarti, Tšaikovski, Liszti, Griegi, de Falla, Brahmsi, Sibeliuse jpt kammermuusikat. 2012. aastal esietendunud ülimenukas Paavo Piigi kontsertlavastus "Diiva" on tänaseks osalenud enam kui kahekümnel korral erinevatel teatri- ja muusikafestivalidel Eestis ja mujal. Hooajal 2013/2014 võib Annaliisa Pillakut näha Vanemuise teatri lavastustes "Jevgeni Onegin" ja "Reigi õpetaja", Rahvusooper Estonia lavastuses "Pikk jõulueine" ning kontsertidel Soomes ja Eestis.

Annaliisa Pillak made her debut at Estonian National Opera as Sesto (Mozart "La clemenza di Tito"). Her opera repertoire includes Cinderella (Rossini "La Cenerentola"), Nicklausse (Offenbach "Les Contes d`Hoffmann"), Dorabella (Mozart "Cosi fan tutte"), Zweite Dame (Mozart "Die Zauberflöte"), Draide (R. Strauss "Ariadne auf Naxos"), Maddalena (Verdi "Rigoletto") and Zweite Diplomate (Tüür "Wallenberg"). Pillak's repertoire is wide, consisting also of large-scale works as "Lieder eines fahrenden Gesellen" by Mahler, "Les nuits d`été" by Berlioz as well as Mahler's 8th Symphony. Ms Pillak has also given numerous of Lied recitals with the music of Mozart, Tchaikovsky, Liszt, Grieg, de Falla, Brahms and Sibelius in Estonia, Finland and Germany. The opera season 2013/2014 presents Annaliisa Pillak in the productions of Vanemuine Theatre (Tchaikovsky "Eugene Onegin", Tubin "The Parson of Reigi") and Estonian National Opera (Hindemith "The Long Christmas Dinner").

TETJANA PIMINOVA (metsosopran / mezzo soprano)

Tetjana Piminova on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes täiendanud end Itaalias Mary Zampieri lauluklassis. Piminova on töötanud solistina Kiievi konservatooriumi ooperistuudios ning alates 1994. aastast on Ukraina rahvusooperi solist. Tema repertuaari kuuluvad Amneris (Verdi "Aida"), Maddalena (Verdi "Rigoletto"), Carmen (Bizet "Carmen"), Tuhkatriinu (Rossini "Tuhkatriinu"), Suzuki (Puccini "Madama Butterfly"), Sonetka (Šostakovitš "Katerina Izmailova"), Clarissa (Prokofjev "Armastus kolme apelsini vastu") jpt. Piminova on salvestanud heliplaadi "Valitud aariad" Tšaikovski ja Rahmaninovi helitöödega (Arcadia Records).

Tetjana Piminova, the graduate of Ukrainian National Music Academy, has trained her vocal skills also in Italy with Mary Zampieri. Piminova has worked at the Opera Studio of Kyiv Conservatory and since 1994 is the soloist of Ukrainian National Opera. Her opera repertoire includes Amneris (Verdi "Aida"), Maddalena (Verdi "Rigoletto"), Carmen (Bizet "Carmen"), Cinderella (Rossini "Cinderella"), Suzuki (Puccini "Madama Butterfly"), Sonetka (Shostakovich "Katerina Izmailova"), Clarissa (Prokofiev "Love for Three Oranges") and many others. Piminova has recorded a CD "Selected arias" with the works of Tchaikovsky and Rachmaninov for the Arcadia Records.

HELDUR HARRY PÕLDA (dirigent / conductor)

Heldur Harry Põlda õpib Tallinna Muusikakeskkoolis viiulit (prof Mari Tampere-Bezrodny) ja dirigeerimist (õp Hirvo Surva) ning laulab Rahvusooper Estonia poistekooris. 8-aastasena lavadebüüdi teinud noormehe repertuaaris on mitmeid ooperi- ja muusikalirolle, samuti on ta kaasa teinud Rahvusooper Estonia etendustes. H. H. Põlda osatäitmiste hulka kuuluvad Miles (Britten "Kruvipööre"), Amor (Gluck "Orfeus ja Euridice"), Nuki (Estonia lastemuusikal "Pipi!Nuki!Puhh!"), Erik (Yeston "Fantoom") ja Arno (Marguste "Monoloogid"). Dirigendina on Põlda juhatanud Rahvusooper Estonia orkestrit ja poistekoori, olnud Suure-Jaani muusikafestivali vaimuliku laulupäeva ning Saaremaa 50. laulupeo dirigent (2013). Lisaks tegutseb ta Eesti Rahvusringhäälingu segakoori abidirigendina.

Heldur Harry Põlda is the student of Tallinn Music High School (classes of violin with Prof. Tampere-Bezrodny and conducting with Hirvo Surva) and a singer and soloist of Boys' Choir of Estonian National Opera Company. H.H.Põlda made her stage debut at the age of eight and participated in the opera performances of Estonian National Opera Company. His opera roles include Miles (Britten "Turn of the screw") Amor (Gluck "Orpheus and Euridice"), Nuki (musical for children "Pipi!Nuki!Puhh!"), Erik (Yeston "Fantome") and Arno (Marguste "Monologues"). Põlda has conducted choirs at Suure-Jaani Music festival and Saaremaa song festival (2013), he has worked with Boys Choir and symphony orchestra of Estonian NO. Heldur Harry Põlda is the assistant to conductor of mixed choir of Estonian Broadcasting Company.

ANDRI ROMANENKO (tenor)

Andri Romanenko on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes töötanud Ukraina riikliku segakoori Dumka solistina ning on 1994. aastast Ukraina rahvusooperi solist. Tema repertuaari kuuluvad Andri (Lõssenko "Tarass Bulba"), Lenski (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Andrei Hovanski (Mussorgski "Hovanštšina"), Lõkov (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrsja"), Hertsog (Verdi "Rigoletto"), Cavaradossi (Puccini "Tosca"), Lohengrin (Wagner "Lohengrin"), José (Bizet "Carmen") jpt. Romanenko on teinud koostööd ooperiteatritega Donetskis ja Lvivis (Ukraina), Peterburis (Venemaa), Londonis, Glasgows ja Manchesteris (Ühendkuningriigid) ning Madridis (Hispaania). Andri Romanenko on andnud külalisetendusi Saksamaal, Taanis, Šveitsis, Itaalias, Inglismaal, Hispaanias, Norras, Prantsusmaal, Ungaris, Poolas, Aserbaidžaanis, Valgevenes, Venemaal, Ameerika Ühendriikides ja Kanadas.

Andri Romanenko has graduated from Ukrainian National Music Academy, worked as the soloist of the "Dumka" Ukrainian State Mixed Choir (1990- 1994) and since 1994 is the soloists of Ukrainian National Opera. His repertoire includes Andri (Lysenko "Taras Bulba"), Lensky (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Andrey Khovansky (Mussorgsky "Khovanshchina"), Lykov (Rimsky-Korsakov "The Tsar's bride"), The Duke (Verdi "Rigoletto"), Cavaradossi (Puccini "Tosca"), Lohengrin (Wagner "Lohengrin"), José

(Bizet "Carmen") and many others. Romanenko has participated in the opera productions of opera companies of Donetsk, Lviv (Ukraine), St. Petersburg (Russia), London, Glasgow, Manchester (UK) and Madrid (Spain). Andri Romanenko has toured in Germany, Denmark, Switzerland, Italy, UK, Spain, Norway, France, Hungary, Poland, Azerbaijan, Belarus, Russia, USA, and Canada.

SIIM SELIS (klaver / piano)

Siim Selis on lõpetanud Eesti Muusikaakadeemia klaveri erialal (prof Valdur Roots) ning saateklassi erialal (prof Vilma Mallene, dotsent Helin Kapten). Ta on õppinud samas dirigeerimist Jüri Rendi ja Ilmar Tõnissoni käe all. Alates 1992. aastast töötab Siim Selis Tehnikaülikooli Akadeemilise Meeskoori dirigendina ja alates 1994. aastast Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias kontsertmeistrina. Siim Selis on teinud koostööd paljude eesti lauljate ja kooridega, ning esinenud pianisti ja dirigendina Soomes, Saksamaal, Kanadas, Uus-Meremaal jm. Selis on mänginud mitmete orkestrite koosseisus ja solistina ning teeb pianistina koostööd Eesti Rahvusmeeskoori ja Eesti Filharmoonia Kammerkooriga.

Siim Selis graduated from the Estonian Music Academy (piano class of Prof. V. Roots) and got his Master's Degree as an Accompanist in assistant (Prof. Vilma Mallene, Docent Helin Kapten). Selis has also studied choir conducting under the supervision of J. Rent and I. Tõnisson at the same academy. Selis works in Estonian Academy of Music and Theatre as a concertmaster and as a conductor of the Academic Male Choir of Tallinn University of Technology. Selis has had many successful projects with numerous singers, choirs and orchestras from Estonia and has performed as a pianist and conductor abroad — in Finland, Germany, Canada and New Zealand to name a few. Siim Selis works closely with the Estonian National Male Choir and the Estonian Philharmonic Chamber Choir.

KOIT SOASEPP (bass)

Alates 2012. aastast on Koit Soasepp Soome Rahvusooperi solist. Soasepa repertuaari kuuluvad teiste seas Pimen (Mussorgski "Boriss Godunov"), Lavrenti (Reinvere "Puhastus"), Gremin (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Titurel ja Graali rüütel (Wagneri "Parsifal"), Bonzo (Puccini Madama Butterfly), Talpa (Puccini Mantel). Käesoleval hooajal näeb Soaseppa Soome rahvusooperi laval Zuniga rollis (Bizet "Carmen"), Suurinkvisiitorina (Verdi "Don Carlos"), Komtuurina (Mozart "Don Giovanni"), Colline rollis (Puccini "La Bohème") ning Timurina (Puccini "Turandot").

Koit Soasepp is the soloist of the Finnish National Opera Company. Koit Soasepp's opera repertoire includes Pimen (Mussorgsky "Boris Godunov"), Lavrenti (Reinvere "Purge"), Gremin (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Titurel and Knight of the Grail (Wagner "Parsifal"), Ramfis (Verdi "Aida"), Sarastro (Mozart "Die Zauberflöte") and The Grand Inquisitor (Verdi "Don Carlos") amo. Season 2013/ 2014 sees Koit Soasepp at the productions of Finnish NO as Zuniga (Bizet "Carmen"), Great Inquisitor (Verdi "Don Carlos"), Commendatore (Mozart "Don Giovanni"), Colline (Puccini "La Bohème") and Timur (Puccini "Turandot").

TARASS ŠTONDA (bass)

Tarass Štonda on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik ning arvukate rahvusvaheliste vokaalkonkursside laureaat. Alates 1992. aastast on Štonda Ukraina rahvusooperi solist. Tema repertuaari kuuluvad Boriss Godunov ja Pimen (Mussorgski "Boriss Godunov"), Basilio (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Mephistopheles (Gounod "Faust"), Aleko (Rahmaninov "Aleko"), Tarass (Lössenko "Tarass Bulba"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor" jpt. Štonda on osalenud ooperilavastustes Covent Gardenis (London), Moskva Suures ja Peterburi Maria teatris (Venemaa), Norra rahvusooperis ning Varssavi ja Malmö muusika-teatrites. Štonda on rahvusvaheliselt hinnatud suurvormisolist, kelle repertuaari kuuluvad Verdi reekviem, Beethoveni üheksas sümfoonia ning Šostakovitši 13. ja 14. sümfoonia. Tarass Štonda kontsertrepertuaari kuulub ka Tšaikovski, Rahmaninovi, Glinka, Schuberti, Schumanni, Massenet, Brahmsi ning paljude teiste autorite kammermuusikat.

Taras Shtonda has graduated from Ukrainian National Music Academy and is the laureate of numerous international vocal competitions. Since 1992, Shtonda is the soloists of Ukrainian National Opera. His repertoire include Boris Godunov and Pimen (Mussorgsky "Boris Godunov"), Basilio (Rossini "The Barber of Seville"), Mephistopheles (Gounod "Faust"), Aleko (Rachmaninov "Aleko"), Taras (Lysenko "Taras Bulba"), Raimondo (Donizetti "Lucia di Lammermoor" and many others. Taras Shtonda has participated in the opera productions of Covent Garden, London (UK), Bolshoi and Mariinsky Theatres in Russia, Norwegian National Opera and music theatres of Warsaw (Poland) and Malmö (Sweden). Taras Shtonda is also a soloist for international productions of large scale works like Verdi's Requiem, Beethoven's Ninth Symphony, Symphony № 13 and № 14 by Shostakovich. His chamber repertoire includes the works of Tchaikovsky, Rachmaninov, Glinka, Schubert, Schumann, Massenet, Brahms and many others.

ANGELINA ŠVATŠKA (metsosopran / mezzo soprano)

Angelina Švatška on Ukraina rahvusooperi solist, kes lisaks tööle koduteatris on osalenud Norra Rahvusooperi "Carmeni" lavastuses ning teinud koostööd Montreali sümfooniaorkestriga (Kanada). Eesti publikule on Švatška tuttav festivali PromFest Rimski-Korsakovi "Tsaari mõrsja" lavastusest 2013. aasta suvel. Švatška repertuaari kuuluvad rollid: Marina Mnišek (Mussorgski "Boriss Godunov"), Dalila (Saint-Saëns "Simson et Dalila"), Olga (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Eboli (Verdi "Don Carlos"), Polina ja Milovzor (Tšaikovski "Padaemand") jpt.

Angelina Shvachka is a leading soloist of the Ukrainian National Music Academy. Shvachka has also performed in the production of Bizet's "Carmen" at Norwegian National Opera and collaborated with Montreal Symphony Orchestra (Canada). Shvachka's repertoire includes: Marina Mnishek (Mussorgsky "Boris Godunov"), Dalila (Saint-Saëns "Samson et Dalila"), Olga (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Eboli (Verdi "Don Carlos"), Polina and Milovzor (Tchaikovsky "The Queen of Spades") and many others.

TALLINNA KAMMERORKESTER / TALLINN CHAMBER ORCHESTRA

Tallinna Kammerorkestri lõi 1993. aastal Tõnu Kaljuste, kes pidas orkestri peadirigendi ametit seitse hooaega (1993–1995, 1996–2001). Tõnu Kaljustelt võttis orkestri juhtimise töö üle Juha Kangas (1995/1996 peadirigendina, 2001–2003 kunstilise nõustajana). Tallinna Kammerorkester on andnud kontserte kõikjal Euroopas, Kanadas, Jaapanis, Brasiilias, Argentiinas, Ameerika Ühendriikides. Edukalt on osaletud mitmetel mainekatel muusikafestivalidel (Bremeni muusikafestivalil, Budapesti Sügisfestivalil, Torino Settembre Musical, Tuusulanjärvi festivalil jm), samuti löödud kaasa kodumaistel festivalidel. Tallinna Kammerorkestriga on koostööd teinud sellised dirigendid nagu John Storgårds, Jaakko Kuusisto, Richard Tognetti, Daniel Raiskin, Valentin Zhuk, Terje Tønnesen, Olari Elts, Risto Joost, Paul Mägi, Arvo Volmer, Kristjan Järvi, Vello Pähn, Andres Mustonen, Jüri Alpernten jpt. Orkestri kunstiline juht ja peadirigent on Risto Joost.

Tallinn Chamber Orchestra was founded in 1993 by Tõnu Kaljuste, who was the principal conductor of the orchestra for seven seasons (1993–1995, 1996–2001). Finnish conductor Juha Kangas has worked with the orchestra as the chief conductor (1995/1996) and as the artistic director (2001–2003). Tallinn Chamber Orchestra has performed in Europe, Canada, Japan, Brazil, Argentina and the United States of America. They have successfully participated in many music festivals, such as Bremen Music Festival, Budapest Autumn Festival, Torino Settembre Musical, Tuusulanjärvi Festival etc. The list of conductors who have worked with Tallinn Chamber Orchestra includes John Storgårds, Jaakko Kuusisto, Richard Tognetti, Daniel Raiskin, Valentin Žuk, Terje Tønnesen and Estonian conductors Olari Elts, Risto Joost, Paul Mägi, Arvo Volmer, Kristjan Järvi, Vello Pähn, Andres Mustonen, and Jüri Alpernten. At the present, the artistic director of the Tallinn Chamber Orchestra is Risto Joost.

KOIT TOOME (vokaal / vocals)

Koit Toome on eesti poplaulja, kes avalikkuse tähelepanu all alates 1995. aastast, mil esines solistina ansamblis Code One. Järgnev soolokarjäär viis Koidu nii Eestit esindama Eurovisiooni lauluvõistlusele 1998. aastal kui ka muusikateatri lavadele. Koit Toome on välja andnud viis sooloplaati.

Koit Toome is Estonian pop vocalist publicly performing since 1995 as a member of the Code One duet. The following successful solo career has included representing Estonia at 1998. Eurovision Song Contest as well as participating in the productions of music theatre. Toome has published five solo albums.

BOGDAN TARASS (bass)

Bogdan Tarass on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes alates 1989. aastast on Ukraina rahvusoperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad teiste seas Vojevood (Lössenko "Tarass Bulba"), Sobakin (Rimski-Korsakov "Tsaari mõrjsa"), Gremin (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Ramfis (Verdi "Aida"), Don Basilio (Rossini "Sevilla habemeajaja"), Kutuzov (Prokofjev "Sõda ja rahu") ning paljud teised.

Bogdan Taras is the graduate of the Ukrainian National Music Academy, since 1998, Taras is the soloist of Ukrainian National Opera. His repertoire includes Vovchyn (Lysenko "Taras Bulba"), Sobakin (Rimsky-Korsakov "Tsar's Bride"), Gremin (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Ramfis (Verdi "Aida"), Don Basilio (Rossini "The Barber of Seville"), Kutuzov (Prokofiev "War and Peace") and many others.

VIKTORIA TŠENSKA (sopran / *soprano*)

Viktoria Tšenska on Ukraina riikliku muusikaakadeemia kasvandik, kes töötanud solistina Kiievi riiklikus laste ja noorte muusikateatris. Alates 2006. aastast on Tšenska Ukraina rahvusoooperi solist. Tema ooperirepertuaari kuuluvad Norma (Bellini "Norma"), Tosca (Puccini "Tosca"), Michaela (Bizet "Carmen"), Marguerite (Gounod "Faust"), Tatjana (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Tsaarina (Rimski-Korsakov "Surematu Kaštšei"); soolopartiid suurvormides nagu Verdi ja Mozarti reekviemid, Beethoveni 9. sümfoonia ja "Missa solemnise", Rossini "Stabat mater" jt. Tšenska on teinud koostööd dirigentide Riccardo Muti ja Daniele Callegariga, Tatarstani ja Aserbaidžani riiklike ooperiteatrite ning ooperiteatritega Roomas, Mariboris ja Novi Sadis (Serbia).

Viktoria Tshenska graduated from the choral conducting vocal departments of Ukrainian National Music Academy and worked as the soloists of Kiev Opera and Ballet Theatre for Young Audiences. Since 2006, she is the soloist of Ukrainian National Opera. Her repertoire includes Norma (Bellini "Norma"), Tosca (Puccini "Tosca"), Michaela (Bizet "Carmen"), Marguerite (Gounod "Faust"), Tatiana (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Tsarina (Rimsky-Korsakov "Kashchei Immortal"); solo parts of Verdi's and Mozart's Requiem, the Ninth Symphony and the "Missa solemnise" by Beethoven, Rossini's "Stabat Mater" and others. Tshenska has collaborated with conductors Riccardo Muti and Daniele Callegari; opera companies in Rome and Maribor, Tatar and Azerbaijan State Opera and Opéra Novi Sad in Serbia.

UKRAINA RAHVUSOOOPER / UKRAINIAN NATIONAL OPERA

Ukraina rahvusoooperi eelkäija, esimene alaline Kiievi ooperitrupp loodi 1867. aastal Ferdinand Bergeri (?–1875) eestvedamisel, kes suutis Kiievisse meelitada muusikuid ka väljastpoolt Ukraina piire. Kuigi ametlikult Kiievi Linnateater, tunti ooperiteatrit pigem Vene Ooperi nime all (etendusid anti peamiselt vene ning poola keeles). Uus trupp avas hooaja Aleksei Verstovki ooperiga "Askoldi haud", järgnesid Dargomõžski "Näkineid", Glinka "Elu tsaari eest" ja "Ruslan ja Ljudmilla", Tšaikovski "Mazepa" ja "Padaemand". Peagi saavutas Kiievi Linnateater Vene impeeriumi territooriumil juhtiva muusikateatri renomee ning oli võrreldav tolleaegsete ooperiteatrite tasemega Peterburis ja Moskvas. Tänapäeval kuulub Ukraina rahvusoooperi koosseisu ooperi- ja balletitrupp ning sümfooniaorkester. Teatri repertuaar hõlmab nii Ukraina algupärandeid kui ka klassikalisi teoseid, mängu-

kavas on nii Lössenko, Gulak-Artemovski, Tšaikovski, Rimski-Korsakovi, Prokofjevi kui ka Rossini, Donizetti, Gounod' ja Verdi oopereid. Ukraina rahvusooperi 1300 külastajat mahutavas saalis esitatakse ooperietendusi, klassikalisi ja moodsaid balletilavastusi ning sümfoonilist muusikat. Ukraina rahvusooperi trupp on andnud külalisetendusi Hispaanias, Itaalias, Ameerika Ühendriikides, Poolas ja Ungaris. Teatri peadirigent on Mikola Djadjura, teatri peadirektor on Petro Tšuprina.

The first permanent Kiev opera troupe (now Ukrainian National Opera) was established in 1867 by Ferdinand Berger (? - 1875) who managed to bring several talented musicians to Ukraine. While the name attached to the institution was that of Kiev City Theatre, it was generally referred to as the Russian Opera. The company and opened its first season with the "Askold's Grave" by Alexey Verstovsky, followed by "Water-nymph" of Dargomyzhsky, "Life for the Tsar" and "Ruslan and Ludmilla" by Glinka, "Queen of spades" and "Mazepa" by Tchaikovsky. Soon the Kiev opera company could be compared with leading music theatres of Russian empire in St. Petersburg and Moscow. Today, the Ukrainian National Opera company includes ballet and opera troupe and symphony orchestra. The repertoire of the opera company includes both Ukrainian and classic repertoire like the works by Lysenko, Gulak-Artemovsky, Tchaikovsky, Rimsky-Korsakov, Prokofiev and also Rossini, Donizetti, Gounod and Verdi to name but a few. The great hall of the theatre hosts audience up to 1304 persons and presents both opera performances and classical and modern ballet. The opera company has toured in Spain, Italy, USA, Poland, Hungary and other countries. The head conductor of the Ukrainian National Opera is Mr. Mykola Diadiura; the general director is Mr. Petro Tshuprina.

VANEMUISE TEATER / VANEMUINE THEATRE

1870. aastal teatritegemi alustanud Vanemuise teatrit Tartus loetakse Eesti ainsaks kolmežanriteatriks. Teatri kasutuses on kolm teatrihoonet: Vanemuise suur maja asub Tartu südames ja mahutab 700 pealtvaatajat; Vanemuise väike maja on 440-kohalise teatrisaaliga ning alates 2001. aastast on mängupaigana kasutusel ka Emajõe kaldal asuv Sadamateater. Vanemuise mängukavas on nii draama, muusikaetendused kui ka ballett. Teatri repertuaaris on ligikaudu 30 lavastust.

The Vanemuine Theatre, named after the old Estonian pseudo-mythological god of music and poetry, is the oldest Estonian theatre. It was born in 1870 within an amateur singing and acting society in the old university city Tartu, which at present has ca 100,000 inhabitants and is the second-largest city in the country. The Vanemuine is the only theatre in the Baltics that performs all genres: plays, operas, ballets, operettas and musicals. The current repertoire of the Vanemuine consists of ca 30 productions.

JOVITA VAŠKEVIČIŪTĖ (metsosopran / mezzo soprano)

Jovita Vaškevičiūtė on lõpetanud Leedu Teatri- ja Muusikaakadeemias prof Sigute Stonyte lauluklassi. Alates 2007. aasta sügisest on ta Leedu rahvusoooperi solist. Vaškevičiūtė ooperirepertuaari kuuluvad Ema (Stravinski "Mavra"), Ulrica (Verdi "Maskiball"), Suzuki (Puccini "Madama Butterfly"), Olga, Filipjevna (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Amneris (Verdi "Aida"), Maddalena (Verdi "Rigoletto"), Rossweisse (Wagner "Valküürid") jpt. Vaškevičiūtė on osalenud Kölni Ooperiteatri, Vilniuse Gaida festivali, Vanemuise teatri ning Rahvusoooper Estonia lavastustes. Jovita Vaškevičiūtė on osalenud solistina suurvormide ettekannetel (Verdi "Reekviem", Honegger "Jeanne d'Arc tuleriidal", Mahler 8. sümfoonia ja "Laul maast", Jenkins "Stabat mater", Dvořák "Stabat mater").

Jovita Vaškevičiūtė graduated from the Lithuanian Academy of Music and Theatre (prof. Sigutė Stonytė). Since 2007, she is the soloist of Lithuanian National Opera. Her opera repertoire includes: Mother (Stravinsky "Mavra"), Ulrica (Verdi "Masked Ball"), Suzuki (Puccini "Madama Butterfly"), Olga, Filipjevna (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Amneris (Verdi "Aida"), Maddalena (Verdi "Rigoletto"), Rossweisse (Wagner "Die Walküre") and others. Vaškevičiūtė has participated in the productions of Cologne Opera, Gaida Festival in Vilnius, Vanemuine theatre and Estonian National Opera. Jovita Vaškevičiūtė has performed as a soloist for oratorial works (Verdi "Requiem", Honegger "Jean of Arc on the Stake", Mahler's 8th symphony and "Das Lied von der Erde"), Jenkins "Stabat Mater", Dvořák "Stabat Mater").

GENNADI VAŠTŠENKO (bariton / baritone)

Gennadi Vaštšenko on lõpetanud Ukraina riikliku muusikaakadeemia ning töötanud Ukraina riikliku laulu- ja tantsuansambli solistina. Alates 2000. aastast on Vaštšenko Ukraina rahvusoooperi solist. Tema repertuaari kuuluvad teiste seas Onegin (Tšaikovski "Jevgeni Onegin"), Napoleon (Prokofjev "Sõda ja rahu"), Schaunard (Puccini "Boheem"), Dancaire (Bizet "Carmen") ning Gregorio (Gounod "Romeo ja Julia").

Gennady Vachtchenko has graduated from the choral conducting vocal departments of Ukrainian National Music Academy and worked as a soloist of the National Ensemble of Song and Dance. Since 2000, he is the soloist of Ukrainian National Opera. His repertoire includes Eugene Onegin (Tchaikovsky "Eugene Onegin"), Napoleon (Prokofiev "War and Peace"), Schaunard (Puccini "La Bohème"), Dancaire (Bizet "Carmen"), Gregorio (Gounod "Romeo and Juliet") and others.

Juri Avramtšuk

Ain Anger

Pavlo Balakin

Linus Börjesson

Jana Boiko

Trio CONTEMP

Mõkola Djadura

Rauno Elp

Eesti Filharmoonia Kammerkoor

Estonian Dream Bigband

Maria Fontosh

Lilia Grevtsova

Märt Jakobson

Risto Joost

Tamara Kalinkina

Christian Koch

Sergi Kovnir

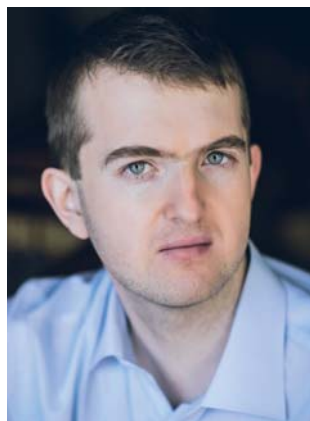
Oliver Kuusik

Andres Köster

Mihkel Kütson

Sten Lassmann

Roland Liiv

Maria Listra

Sergi Magera

Paul Mägi

Lilli Paasikivi

Sergi Paštšuk

Annely Peebo

Annaliisa Pillak

Tetjana Piminova

Heldur Harry Põlda

Siim Selis

Koit Soasepp

Tarass Štonda

Angelina Švatška

Tallinna Kammerorkester

Bogdan Tarass

Koit Toome

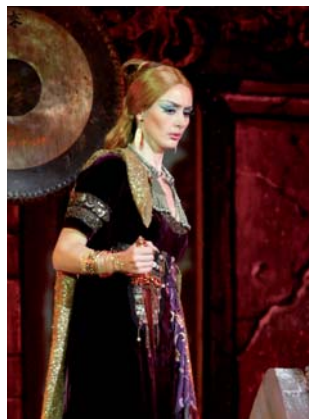
Ukraina rahvusooper "Don Carlos"

"Natalka Poltaavast"

"Natalka Poltaavast"

"Norma"

Vanemuine "Jevgeni Onegin"

Jovita Vaškevičiūtė

Gennadi Vaštšenko

Alexela Grupp esitleb:

SAAREMAA OOPERIPÄEVAD

21.–26. juuli 2015

Teatro di Milano (Itaalia) külalisetendused Eestis

K 22. juuli kell 20 Verdi "Rigoletto"

N 23. juuli kell 20 Puccini "Madama Butterfly"

R 24. juuli kell 20 Rossini "Sevilla habemeajaja"

L 25. juuli kell 16 Balletietendus "W Verdi"

L 25. juuli kell 20 Ooperigala

SAAREMAA OPERA FESTIVAL

July 21.–26.07.2015

Guest performances of Teatro di Milano (Italy)

Wed July 22nd at 8 pm Verdi "Rigoletto"

Thu July 22nd at 8 pm Puccini "Madama Butterfly"

Fri July 24th at 8 pm Rossini "The Barber of Seville"

Sat July 25th at 4 pm Ballet performance "W Verdi"

Sat July 25th at 8 pm Opera gala

Eesti Kontsert esitleb:

HOOAJA AVAKONTSERT

Kümnendi klassikasündmus!

IISRAELI FILHARMOONIKUD

Legendaarne maestro

ZUBIN MEHTA

L 20. september kell 20 Estonia kontserdisaal

Pjotr Tšaikovski. Sümfoonia nr 6 h-moll op. 74 "Pateetiline"

Richard Strauss. Sümfooniline poeem "Kangelase elu" op. 40

Uus Mercedes-Benz V-klass.

Praktilised vajadused, luksuslikud lahendused.

Ruumikas ja luksuslik auto mugavust hindavale perele, soliidne ja mugav sõiduk ärikliendile. Mercedes-Benz V-klass sobib ideaalselt, nautimaks kõike seda, mis elul Sulle ja Sinu ärile pakkuda on.

Hind alates 37 900 €. Ootame tutvuma Silberauto esindustesse.

www.mercedes-benz.ee

Mercedes-Benz
The best or nothing.

SILBERAUTO

Keskmine kütusekulu 5,7 - 6,1 l/100 km, CO₂-emissioon 149 - 159 g/km.

Toome kultuuri lähemale

Meeldivaid elamusi Saaremaa ooperipäevadel!

alexela.ee

ALEXELA
GROUP

Spotify – miljonid lood alati Sinuga kaasas

Spotify 20 miljoni loo hulgast leiad kõik oma lemmikud, ooperimuusikast tänaste pop-hittideni.

Hennessy X.O

☞ Maagiline nauding ☞

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOOLIGA. ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST. KUI JOOD, ÄRA SÕIDA! WWW.PRIKE.EE

TENZO

JEWELLERY HOUSE

Eksklusiivse juveelikollektsiooni näitus-müük
hotellis Arensburg Boutique Hotel & Spa

24. juulil kl 14-19 ja 23-01

25. juulil kl 13-19 ja 23-01

26. juulil kl 13-19 ja 23-01

Info ja kontakt: aleksei.saks@pult.ee, 372 50 29619
www.tenzo-jewellery.com

EAS

LAVA / STAGE

VÄLJAPÄÄS / EXIT

[illegible]

VÄLJAPÄÄS / EXIT

[illegible]

**TERE TULEMAST
ARENSBURG BOUTIQUE HOTEL & SPA
OOPERIKOHVIKUSSE KURESSAARE
LOSSIHOOVIS!**

Ooperikohvik ootab Teid taaskord nautima
maitsvaid suupisteid ning värskendavaid
jooke meeldivas atmosfääris.

Teie mugavamaks teenindamiseks on võimalik ette
tellida laudadele suupisteid ja jooke.

Täpsem info ja broneerimine:

restoran@arensburg.ee, tel.+372 5082 861

Kohvik on avatud:

Esmaspäev 21. juuli 18:00 – 23:30

Kolmapäev 23. juuli 18:00 – 23:30

Neljapäev 24. juuli 18:00 – 23:30

Reede 25. juuli 18:00 – 23:30

Laupäev 26. Juuli 18:00 – 23:30

Pühapäev 27. Juuli 13:00 – 16:00

MENÜÜ

Ukrainapärase pirukas 4,00 €

Suitsukana salat kirssidega 6,00 €

Suitsukala *mousse* Saare leival 3,00 €

Täidetud korvike 3,00 €

Sibulalaevuke kalamarjaga 3,50 €

Juustuvalik 8,00 €

Käsitöötrühvel 2,50 €

Värsked puuviljad või marjad 3,00 €

Saaremaa pirukas 2,50 €

Ooperikook 4,00 €

VIP laud 8-le inimesele 190 €

Ainult ettetellimisel

Juustuvalik

Värsked puuviljad või marjad

Suupistevalik

Valik koogikesi ja pirukaid

MOËT & Chandon Brut Imperial 75 cl

**WELCOME TO THE
OPERA CAFÉ OF
ARENSBURG BOUTIQUE HOTEL & SPA
KURESSAARE CASTLE YARD!**

The Opera café offers You delicious snacks
and drinks as well as excellent service and
pleasant atmosphere.

For Your comfort, drinks and snacks
can be pre-ordered.

Further information and pre-ordering:

restoran@arensburg.ee, ph.+372 5082 861

Cafe is open:

Monday 21. July 18:00 – 23:30

Wednesday 23. July 18:00 – 23:30

Thursday 24. July 18:00 – 23:30

Friday 25. July 18:00 – 23:30

Saturday 26. July 18:00 – 23:30

Sunday 27. July 13:00 – 16:00

MENU

Ukrainan-style pie 4,00 €

Smoked chicken salad with cherries 6,00 €

Smoked fish mousse on black bread 3,00 €

Stuffed pastry snack 3,00 €

Onion snack with caviar 3,50 €

Cheese platter 8,00 €

Hand-made truffle 2,50 €

Fresh fruit or berries 3,00 €

Local pastry 2,50 €

Opera cake 4,00 €

VIP table for 8 persons 190 €

Pre-ordering only

Cheese platter

Fresh fruit or berries

Selection of snacks

Selection of pastry and cakes

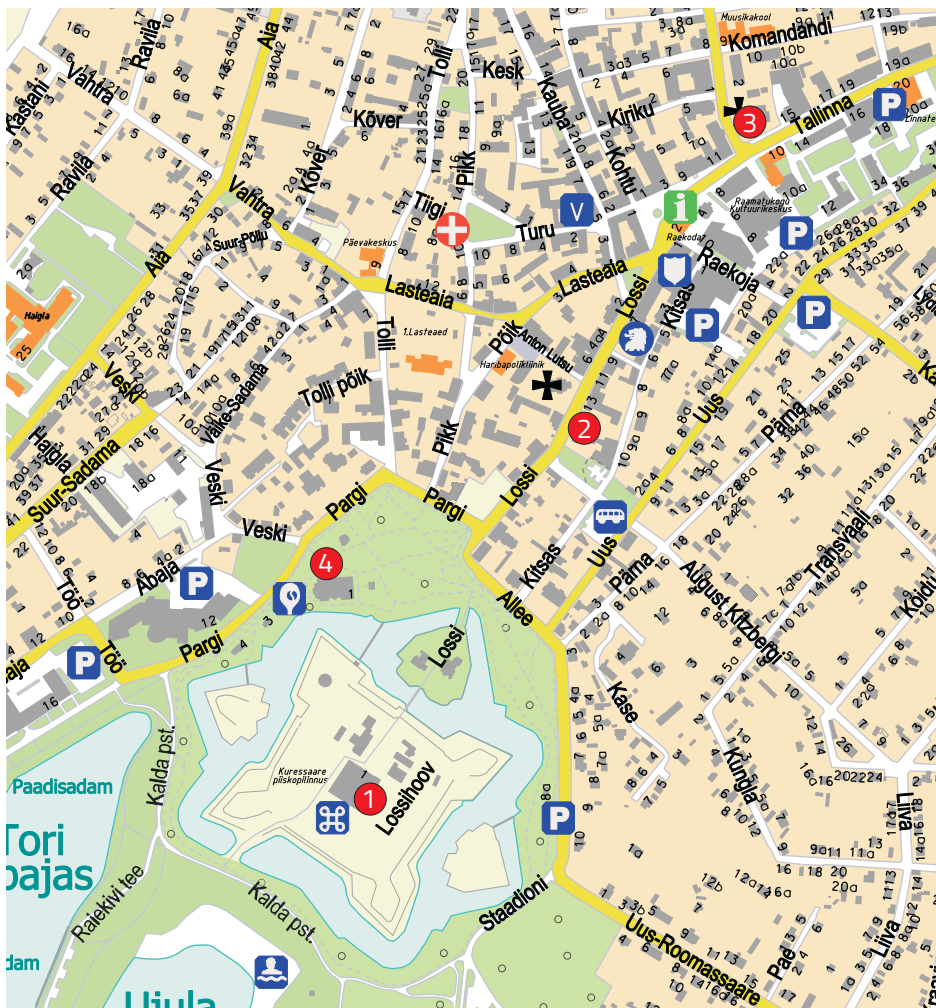
MOËT & Chandon Brut Imperial 75 cl

Arensburg
BOUTIQUE HOTEL & SPA

Arensburg Boutique Hotel & Spa

Lossi 15, 93816 Kuressaare, tel 4524700, sales@arensburg.ee www.arensburg.ee

- ① – Ooperimaja / *Opera house* Lõssihoov 1
- ② – Arensburg Boutique Hotel & Spa Lõssi 15
- ③ – Laurentiuse kirik / *Kuressaare St. Lawrence Church* Tallinna 13
- ④ – Keskõsalong / *Midnight Salon "Opera Royal"* Lõssipark

N, R ja L kell 23 kuursaali park ooperipäevade ametlik peopaik
keskõsalong "Opera Royal" bigbänd, solistid, tants

FESTIVALI PARTNERID / FESTIVAL PARTNERS

KULTUURIMINISTEERIUM

//// Eesti Kontsert

hooaja peatoetaja

SALVA
KINDLUSTUS

Eesti Kontserdi
suurtoetaja

Ametlik autopartner
SILBERAUTO